

TM 0602

Hunc librum Musis
suis inservientem
iure possidet
Theodor Mahlmann

CONSPECTVS
THEOLOGIAE DOGMATICAЕ
IN
TABVLIS

ADCOMMODATVS
AD
INSTITVTIONES THEOLOGIAE
DOGMATICAЕ

SVMME REVERENDI DOCTORIS
IOAN. FRANCISCI BVDDEI

CVM EIVSDEM
PRAEFATIONE.

LIPSIÆ
EX OFFICINA THOMAE FRITSCHII
ANNO MDCCXXIII.

CONSPICUUS
THEOLOGICAE DOGMATICAЕ

IN

TABULIS

ADCOMMODATIS

AD

INSTITUTIONES THEOLOGICAE
DOGMATICAE

SVMME REVERENDI DOCTORIS

IOANN. FRANGISCI BAPPEI

GYMNASII

PRAEFATIONE

LIPSIÆ

EX OFFICINA THOMAE FRITSCHII

ANNO MDCCLXIII

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

IO. FRANCISC. BVDDEVS.

*Q*ui in erudiendis adolescentum iuuenumque, litterarum studiis consecratorum, animis occupantur, cum primis id sibi datum credunt, si recte munere suo fungi velint, ut eos exquisita rerum notitia imbuant, facultatemque, cuncta rite diiudicandi, & bona a malis, vera a falsis, discernendi, in iis excitent, foveant, augeantque, nec tamen memoriae consulere intermittant, ne haec in retinendis custodiendisque iis, quae usui nobis esse queant, suo unquam desit officio. Idque
cum

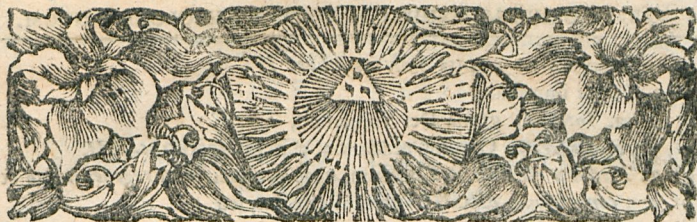
*cum non una ratione obtinere cupiant, qui
suas hac de re exposuerunt sententias, con-
siliaque in commune contulerunt; praese-
rendum semper putavi illorum institutum,
qui, ordinem rerumque nexum utramque
hic facere paginam, existimarunt. At-
que huc illorum comparata est opera, qui
ex amplioribus voluminibus summam re-
rum ordine dispositam, & velut in ta-
bula descriptam, oculis animoque ita sub-
iiciunt, ut statim partium omnium ne-
xum percipere, praecipuaque tractationis
capita memoriae mandare, vel elapsa
denuo eidem committere liceat. Quem
tametsi non omnes calculo suo adprobent
morem, si tamen abusus absit, nec ad
eruditionem eiusmodi libellos, remotis fon-
tibus, sufficere censeamus, non video,
quid in eo sit reprehendendum, immo,
si suis*

si suis rite circumscribatur limitibus, com-
mendandum maxime laudandumque ar-
bitror. Discrimen vero etiam hic est
obseruandum; nec omnium eiusmodi
scriptorum una eademque est ratio;
quemadmodum nec omnes tanta vi inge-
nii pollent, ut eiusmodi delineationes in
tabulis rite dispositas, recte conficere va-
leant. Inter eas, quae melioris notae
sunt, hasce, quas inuenis, ingenio & eru-
ditiōe praestantissimus, IACOBVS
GEORGIVS SPANGENBER-
GIVS concinnauit, haud vltimum pro-
mereri locum, adserere non dubito.
Huncce enim clarissimus, & in elegantio-
ribus litteris praeclare versatus inuenis in
se suscepit laborem, cum mecum intellige-
ret, plures esse, qui optarent, ut institutio-
nes meae theologiae dogmaticae, hac ratio-
ne

ne in summam quamdam redactae, &
in tabulis descriptae, ederentur. Eodem
porro ita functus est, ut quilibet facile &
diligentiam eius singularem, & iudicium
exquisitum sit perspecturus. Quare &
spero, fore ut plurima inde ad sacra-
rum litterarum cultores redundent com-
moda. Vale, lector beneuole, & mihi
pariter ac auctori faue. Scribebam
Ienae die XX Martii M DCC
XXIV.

TABVLA

TABVLA GENERALIS
EXHIBENS CONSPECTVM
VNIVERSAE THEOLOGIAE
DOGMATICAE.

- I. DE FVNDAMENTO ET PRINCIPIIS THEOLOGIAE, *liber I.*
1. *Fundamentum* est, RELIGIO omnium cordibus insita: quae in formam scientiae redacta, dat nobis THEOLOGIAM, *cap. I.*
 2. *Principia*; (*cap. II.*) sunt
 1. Reuelatio, quae litteris consignata, dat
 2. Scripturam sacram.
- II. DE FINE THEOLOGIAE, *liber II.* qui est
1. *obiectiuus*, Deus ipse, qui consideratur
 - α) qua essentiam, attributa & personas, *cap. I.*
 - β) qua opera: creationem & conseruationem, *cap. II.*
 2. *formalis*, scilicet beatitudo, cum qua connexa est doctrina de damnatione & quatuor nouissimis, *cap. III.*
- III. DE SVBIECTO THEOLOGIAE, HOMINE, *liber III.* qui considerari potest
1. *Ante lapsam*, *cap. I.* vbi de statu integritatis, deque imagine Dei.
 2. *Post lapsum*, *cap. II.* vbi de statu peccati tam originalis, quam actualis. Hinc agitur

▲

IV. DE

2 TABVLA GENERAL. EXHIB. CONSPECTVM THEOLOGIAE DOGM.

IV. DE CAUSSIS ET MEDIIS SALVTIS, *liber IV.*

1. *Caussa* impulsua

a. *Interna*, gratia Dei vniuersalis, *cap. I.*

b. *Externa*, Christus redemptor, cum suo merito, *cap. II.*

2. *Medium* est *fides* in Christum, quae producitur in *regeneratione* & *conuersione*, *cap. III.* Huius effectus, seu

3. *Fructus*, sunt

a. *Iustificatio*, *cap. IV.*

b. *Sanctificatio*, siue renouatio, *cap. V.*

V. DE MEDIIS SANCTIFICATIONIS, ceterisque paralipomenis, *liber V.*

1. De *sacramentis* noui testamenti, speciatim baptismo, & sacra cocna, *cap. I.*

2. De *praedestinatione* & reprobatione, *cap. II.*

3. De *ecclesia*, *cap. III.* vbi simul de corruptione & antichristo. *Ecclesiam* vero constituunt tres status, vnde

4. De *tribus statibus*, *cap. IV.* speciatim

a. De ministerio ecclesiastico,

b. De magistratu ciuili,

c. De statu domestico; quo spectant

α. coniuges & parentes,

β. heri & serui.

CONSPECTVS
LIBRI PRIMI
DE
FVNDAMENTO ET PRINCIPIIS
THEOLOGIAE.

I. FVNDAMENTVM, est doctrina

De RELIGIONE & THEOLOGIA, cap. I.

1. De religione, §. 1-36. speciatim

a. naturali, §. 5-20.

β. reuelata, §. 21-36. & quidem

a. de patriarchali, §. 23, 24.

b. de Mosaica, §. 25, 26.

c. de christiana, §. 27-36.

2. De theologia, §. 37-52. vbi

a. Definitio, siue de natura eius, §. 37-50.

β. Causae, §. 51.

γ. Methodus tractandi, §. 52.

Historia doctrinae, §. 53.

Vñus in praxi vitae, §. 54.

II. PRINCIPIA sunt doctrinae

De REVELATIONE & SCRIPTVRA SACRA, cap. II.

1. De reuelatione, §. 1-7.

a. Necessitas, §. 1.

β. Veritas, §. 2-6.

γ. Obiectum, §. 7.

2. De sacra scriptura, §. 8-38. cuius indicatur

a. Auctor, §. 9, 10.

β. Forma & materia, §. 11.

γ. Proprietates, §. 12-20.

δ. Interpretatio, §. 21-30.

ε. Auctoritas canonica, §. 31-36.

ζ. Obiectum, §. 37.

η. Finis, §. 38.

Historia doctrinae; qua errores, qua veritatis conseruationem, §. 39,
40, 41.

Vñus in praxi vitae, §. 42.

CAPVT I.
DE
RELIGIONE ET THEOLOGIA.

I. DOCTRINA IPSA, §. 1-52. & quidem

I. DE RELIGIONE, §. 1-36. vbi agitur

* in genere,

A De origine religionis

a. *Pestine*, deriuatur

e noticia Dei insita, §. 1.

ex consideratione naturae humanae, §. 2.

β. *Remotiuē*, §. 3.

non in voluntate hominis est posita,

non a fraudulentis excogitata.

B De natura religionis, §. 4. vbi descriptio

a. *verbalis*, qua etymon, qua synonyma, p. 7.β. *realis*, est vera Dei agnitio, cultusque

** in specie,

A. DE RELIGIONE NATVRALI, cuius

a. *Natura & indoles*, consistit quippea. In *cognitione Dei naturali*, speciatim

1. existentiae & perfectionum, §. 5.

2. independentiae & prouidentiae, §. 6.

3. infinitatis & vnitatis, §. 7.

4. sapientiae & iustitiae, §. 8. vnde fluunt,

N Praemia bonorum, poenae malorum. p. 11.

N Animae immortalitas, §. 9.

β. In *cultu religioso*, vbi ratio docet

1. Quod Deus sit colendus

N. ob essentiae dignitatem §. 10.

N. ob felicitatem nostram,

N. ob praemia poenasque, §. 11.

2. *Quomodo* Deus sit colendus?

N Amore summo, cultu

interno,

1 2 3 4 5 6 7

externo,

I	2	3	4	5	6	7	
							externo, §. 12.
							☐ obedientia perfecta, in officiis
							erga Deum,
							erga alios,
							erga se ipsum, §. 13.
							Hinc <i>quaest. 1.</i> De naturali conscientiae dictamine,
							§. 14.
							<i>quaest. 2.</i> De lumine naturali innato vniuersali
							interno, §. 15.
							b Imperfectio religionis naturalis, probatur
							α. ex imperfectione cognitionis & cultus Dei, §. 16.
							coll. §. 21.
							β. ex ignorantia Christi; vbi & de poenitentia natu-
							rali, §. 17.
							γ. ex testimonio sacrae scripturae, §. 18. I. <i>Timorb. II. 5.</i>
							II. <i>Cor. V. 19.</i>
							c. <i>Utilitas & necessitas</i> religionis naturalis, §. 19.
							α. <i>Theoreticae</i> notiones sunt fundamentum omnis re-
							ligionis,
							β. <i>Practicae</i> , suppeditant manuductionem ad veram re-
							uelationem, §. 20. vnde
							B DE RELIGIONE REVELATA, vbi demonstratur
							a. Generationem,
							α. <i>Necessitas</i> , & existentia reuelationis, §. 20.
							β. <i>Veritas</i> reuelationis, §. 21. vbi characteres
							1. Vt cum religionis naturalis principiis consentiat;
							2. vt defectum religionis naturalis suppleat,
							☐ in cognitionis imperfectione, vbi
							quaedam plane ignoramus; vt Christum, me-
							dia placandi Deum, cetera.
							quaedam imperfecte cognoscimus; Deum,
							hominem, peccatum.
							☐ In cultu religioso; vbi vires nullae suppetunt.
							3 Vt characteres diuinae originis conspirent; scili-
							cet, vt
							a. argumentum Deo sit dignum
I	2	3	4	5	6		

	1	2	3	4	5	6
						b. modus Deo non indignus, c. verba diuini quid spirent, d. efficacia singulari, & antiquitate polleat. e. promulgatio & propagatio Deum arguat, f. falsitas ceterarum religionum facile inde pateat.
						4. vt eadem sit vniuersalis, & a prima hominum origine nota; §. 22.
						b. Speciatim
						a. De religione patriarchali, §. 23. cuius 1. Veritas & diuinitas probatur ex eo, N. Quod naturali plane consentanea erat; 2. Quod supplebat huius defectum; de origine rerum & mali, de reconciliatione cum Deo per messiam, per sacrificia ceu typum; p. 29. seq. 3. Quod Deo erat dignissima, 7. Quod vniuersalis, p. 32.
						2. Deprauatio eius, progenuit religionem gentilem, §. 24. cuius fontes sunt 1. religio naturalis, 2. reuelatio deprauata.
						β. De religione Mosaiica, §. 25. cuius 1. Veritas demonstratur iisdem argumentis, quibus patriarchalis, praeteroaque N. Ex reuelatione speciali, Mosi facta p. 36. seq. 2. ex vniuersalitate, §. 26. cui non obstant foedera Dei singularia cum Israelitis, p. 46.
						2. Deprauatio eius, mater est hodierni iudaismi.
						γ. De religione christiana, §. 27. cuius 1. Veritas demonstratur, §. 28. ex a) Harmonia cum religione naturali, b) Exactissimo defectuum supplemento, c) complementis vaticiniorum, d) factis,
	1	2	3	4	5	6

d) factis,

I 2 3 4 5 6
 I 2 3 4 5 6 7

d) factis, quae inter omnes constant; vbi de testimonio Iosephi,

e) testibus domesticis fide dignissimis,

f) antiquitate eius, & vniuersalitate, p. 49.

g) propagatione eius mirabili,

h) martyrum testimoniis.

2. Dogmata praecipua, quae sunt

N. *Credenda*, seu *articuli fidei*, §. 29.

a. *Fundamentales*, §. 33. iique

* *Primarii*, qui nec ignorari nec negari possunt, horum

† Alii ad ipsam constitutionem fundamenti realis pertinent:
 de Christo redemptore,
 de satisfactione,
 de peccato originali.

†† Alii archissime cum fundamento sunt connexi;
 de trinitate,
 de gratia vniuersali,
 de peccato,
 de poenitentia,
 de vita & damnatione aeterna.

** *Secundarii*, qui ignorari quidem, at non negari possunt, p. 62.
 de proprietatibus personarum,
 de communicatione idiomatum,
 de praedestinatione,
 de peccato originali.

b. *Non fundamentales*, §. 34. qui & ignorari & negari possunt.

obs. 1. Nexus articulorum fundamentalium dat *analogiam fidei*, §. 35.

obs. 2. Valor distinctionis articulorum in fundamentales & non fundamentales, est summae auctoritatis, vid. §. 30.

obs. 3.

I 2 3 4 5 6 7

obf. 3. Fundamentum fidei est vel
reale, Christus, cum satisfactione, §. 31.
 vel
dogmaticum, est ordo salutis, §. 32.
 ☐ *Agenda*, siue dogmata practica, §. 36.
 3. *Depravatio* dicitur haeresis, p. 77.

2. DE THEOLOGIA, §. 37 - 52, vbi agitur

A. *De natura & indole* theologiae, cuius

a. *Definitio verbalis*, §. 37. vbi de origine, etymologia, & vsu
 vocis huius, p. 68.

b. *Definitio realis*, §. 38. in qua notanda

a. *Definitum*, §. 39. Non Dei cognitio ἀρχέτυπη, sed
 hominum viatorum ἐκτυπη.

β. *Genus*, §. 40. est scientia, & quidem

N. vera; quae ὀρθοδοξία audit, §. 41.

1. quia falsa scientia theologia non est;

2. quia veritatibus diuinis nititur;

3. ex Ioan. XIV. 6. Tit. I. 1. Matth. XVI. 17.

☐. *Certa*, §. 42. ratione

obiccti,

testimonii.

λ. *Viva & efficax*, §. 43. Tit. I. 1. coll. Eph. II. 10.

in praxi vitae pietatis,

in praxi ministerii.

Peccant vero §. 44.

contra veritatem, *indifferentismus*,

contra certitudinem, *scepticismus*,

contra efficaciam, γνώσις ψευδώνυμου.

γ. *Obiectum*, §. 45.

1. materiale, credenda & agenda,

2. formale, scriptura sacra.

δ. *Subiectum* operationis, §. 46. Homo peccator.

e. *Finis*, §. 47.

N. *Vltimus*, & quidem

1. formalis; beatitudo, & fruitio Dei.

2. obiectiuus, ipse Deus.

I 2 3 4 5

☐. Inter-

1	2	3	4	5	
					3. Intermedius
					1. externus, fides in Christum.
					2. internus, vt theologiae cultor aptus ad docendum fiat, conf. §. 48.
					3. <i>Subiectum quod</i> siue denominationis, §. 48. est theologus.
					<i>obs. 1.</i> Quid distent fides & theologia?
					<i>obs. 2.</i> Theologia & scriptura quid differant? §. 50.
					<i>obs. 3.</i> Quis verus theologus sit dicendus? §. 49.
					Resp. solus regenitus.
					B. <i>Causa</i> theologiae, §. 51.
					α. efficiens, Deus;
					β. impulsiva, gratia.
					C. <i>Methodus</i> tractandi theologiae, §. 52.
					α. exoterica, siue catechetica,
					β. acroamatica, siue systematica,
					dogmatica,
					moralis,
					<i>obs. 1.</i> De naevis theologiae scholasticae, p. 93.
					<i>obs. 2.</i> De commodis & incommodis theologiae systematicae, pag. 91.

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE, §. 53. Et quidem

I. ERRORVM fontes huc redeunt

1	2	3	4	5	
					A. Qui rationi nimium dantes, reuelationes plane negant, aut labefactant;
					a. <i>Naturalistae</i> ; quo pertinent
					α. Gentiles philosophi omnes,
					β. Iudaei hodierni, p. 96.
					γ. Ex christianis, sunt alii
					* <i>crassiores</i> , qui diuinitatem & satisfactionem Christi, immo mysteria negantes, vires naturae ad salutem sufficere putant,
					Pelagiani,
					Scholastici,
					Pontificii,
					Antitrinitarii, Sociniani, Arminiani.

B

**Sub-

I	2	3	4	5
				** <i>Subtiliores</i> , qui explicitam Christi notitiam ad salutem necessariam negant. Quod faciunt,
				1. Qui solas naturae vires sufficere, dicunt,
				2. Qui gratiam plane extraordinariam,
				3. Qui lumen internum vniuersale adferunt.
				b. <i>Indifferentistae</i> pag. 98. coll. p. 77. quorum 11 classès,
				α. <i>Latitudinarii</i> , qui, in omnibus religionibus homines salutem consequi posse, adcredunt,
				atheï,
				naturalistae.
				β. <i>Syncretistae</i> , qui tres religiones, euangelicam, papisticam & caluimisticam eodem censu habeat. Horum tres sunt gradus:
				1. alii non veritatem, sed solam voluntatis aequam dispositionem spectant,
				2. alii veritatem omnino certam haberi posse negant,
				3. alii dissensum inter hos illosue fundamentalem esse negant.
				γ. Qui superstitiose falsas, aut male intellectas reuelationes arripiunt, pag. 99.
				a. Falsas reuelationes sectantur,
				α. Luminis, verbi, alloquiï interni patroni,
				β. Reuelationes speciales hodiernum obtendentes.
				b. Veras reuelationes corrumpunt haeretici, p. 100.
				2. VERITATIS <i>propagatio & conseruatio</i> ,
				a. A primis parentibus ad Mosen,
				b. A Mose ad Christum,
				c. A Christo ad nostra tempora, vbi veritas religionis christianae perpetuo est defensa
				contra ethnicos, p. 101.
				iudaeos, p. 103.
				Muhamedanos,
				atheos & naturalistas, p. 104.

III. *VSVS DOCTRINAE IN PRAXI VITAE*, §. 54.

Dicitur videlicet inde

1. Vfus rationis legitimus in facris,
2. Beneficium reuelationis, *Rom. I. 18.*
3. Certitudo salutis nostrae, ex veritate religionis christianae,
4. Legitima theologiae tractatio.

CAPVT II.

DE

REVELATIONE ET SCRIPTURA
SACRA.I. *DOCTRINA IPSA.*

I. DE REVELATIONE, §. 1-7. cuius

A. NECESSITAS, §. 1. patet

- a. e consideratione miseriae humanae,
- b. misericordia summa Dei.

B. VERITAS, demonstratur

α. ex vniuersalitate, §. 2.

- a. Quippe statim ab initio hominum fuit, *Gen. III. 15.*
- b. & per vniuersum orbem innotuit, §. 3.

β. e modis Deo dignissimis, §. 4. siquidem reuelatio est facta

a. *Immediate* a Deo, idqueN. *Simpliciter* per sensationem internam, qui modus
רוח הקודש, πνεῦμα ἁγίου, dicebatur.B. *Symbolice*, per symbola oblata

* sensibus externis, p. 109. videlicet

- per tactum organorum sensoriorum,
- per sortes diuinatorias,
- (per Urim & Thumim,) (Bathkol)

** *Imaginationi* siue phantasiae,(I.) *vigilantibus*,

- vel per simplicem repraesentationem,
- vel per ecstasin.

(II.) *dormientibus*, per insomnia diuina.b. *Mediate*, per angelos, speciatim Gabrielem.

I 2 3

B 2

γ. Ex

I 2 3

- γ. Ex characteribus veritatis specialibus, quibus
- a. Prophetæ ipsi persuadebantur de diuina origine reuelationis, quæ sibi obtingebat, §. 5.
 1. conscii sibi ipsis erant,
 2. sentiebant in se distinctissime reuelationem,
 3. immo & eius Θεωρησιαν,
 4. certissimi erant de vocatione diuina.
 - b. Alii de veritate reuelationis persuadebantur,
 1. ex conuenientia doctrinæ cum ἀναλογία fidei,
 2. ex prophetarum vitæ sanctimonia;
 3. ex euentibus prædictioni respondentibus;
 4. ex miraculis.

C. OBIECTVM reuelationum, §. 7.

- a. *Primum*, sunt res ecclesiæ pertinentes
 - a. ad Christum redemptorem,
 - b. ad ecclesiam, variosque eius status.
- β. *Secundarium*, res mundi, pertinentes
 - a. ad fata omnis orbis,
 - b. ad fata gentium singularum.

Qu. An hodiernum dentur reuelationes quaedam? p. 117. seq.

2. DE SCRIPTVRA SACRA, in qua reuelationes sunt consignatae, §. 8-38. vbi consideranda

I. AVCTOR ET ORIGO sacrae scripturae, videlicet,

- a. *Causa efficiens principalis*, siue auctor primarius, est Deus; per *inspirationem*, (Θεοπνευσίαν) eam producens, §. 9. Θεοπνευσία consistit, §. 10.
 - non in pio tantum adfectu scriptorum sacrorum,
 - non in sola cogitationum directione,
 - sed, & rerum & verborum suppeditatione; id quod probatur
 - 1) e fine scripturae sacrae,
 - 2) e locis: II. Timoth. III. 16. II. Petr. I. 19. 21. Matth. X. 19. 20. I. Cor. II. 13.

Qu. 1. Reuelatio & inspiratio, quomodo differant? p. 124.

Qu. 2. Obiectiones contra Θεοπνευσίαν, pag. 125.

I 2 3

β. Causa

I	2	3	
			β. <i>Causa instrumentalis</i> , siue auctor secundarius, est vir <i>Ἰεβραῖος</i> , cuius <i>γνησιότης</i> cognoscitur,
			1. si ille se dicat libri auctorem;
			2. si testes & scriptores coaevi idem perhibeant;
			3. si argumentum auctori sit <i>ὑπέρω</i> ;
			4. si in alio sacrae scripturae libro hoc nomine allegetur.

II. MATERIA & FORMA sacrae scripturae, §. II.

							a. <i>Materia</i> , est scriptio, phrasae, voces,
							a. in <i>veteri testamento</i> lingua ebraea; pauca chaldaea: vbi de vero idiomate, & forma litterarum veteris testamenti disquiritur.
							b. In <i>novo testamento</i> lingua graeca: quae an hellenistica dicenda? an in ea sint barbarismi & hebraismi? Speciatim de idiomate Matthaei, Marci, epistolae ad Ebraeos.
							β. <i>Forma</i> , sunt conceptus rerum & verborum, p. 136.

III. PROPRIETATES sacrae scripturae, ex origine diuina fluentes,

								a. <i>Auctoritas</i> , <i>αὐθεντία</i> , qua intellectum ad adsensum, voluntatem ad obsequium mouet, & quidem per
								a. Argumenta <i>fidem humanam</i> producentia, eaque
								* <i>interna</i> , ex indole sacrae scripturae desumpta, §. 14.
								1. a <i>materali</i> , siue stili simplicitate cum maiestate summa coniuncta, p. 138.
								2. a <i>formali</i> , siue adfectionibus doctrinae diuinitatem arguentibus, §. 15. quales sunt
								A. <i>Veritas</i> , factorum & dogmatum. Probatur vero inde auctoritas,
								a. quod liber est sine erroribus,
								b. ex harmonia scriptorum summa,
								c. ex complementis vaticiniorum,
								d. e doctrinis arcanis, rationi ignotis.
								B. <i>Sanctitas</i> , p. 143. ratione
								a. doctrinae ipsius
								1. voluntati Dei conuenientissimae,
								2. sermone plane diuino propositae.
								b. Animi scriptorum.

I 2 3 4 5 6 7

B 3

c. *Suf-*

I	2	3	4	5	6
- c. *Sufficiencia* ad salutem, p. 144.
- ** *Externa*, quibus veritas religionis christianae probatur, §. 16.
- b. *Argumenta fidem diuinam* producentia, seu ipsius Spiritus sancti testimonium,
1. intellectum illuminantis,
 2. voluntatem ad obsequium flectentis.
- Qu. An diuina sacrae scripturae auctoritas aliunde, quam ex ratione adfrui possit? p. 145.
- β. *Efficacia* supernaturalis, §. 18.
- a. Demonstratio eius, ex *I. Cor. II. 4. I. 28. Ioan. VI. 63. Rom. I. 16. Ephes. I. 17.*
 - b. An haec efficacia etiam extra vsum verbo diuino insit? pag. 149.
 - c. Quo sensu verbum distinguatur in externum & internum? pag. 150.
- γ. *Perfectio*, §. 19.
- a. *Partium*, vt nihil desideretur, aut intercederet. Nam libri sacrae scripturae desiderati,
 1. aut numquam exsistere; vti
 - liber Henochi, *Iudae, v. 14.*
 - liber bellorum Domini, *Num. XXI. 14.*
 - epistola ad Laodicenses, *Coloss. II. 16.*
 2. aut canonici numquam fuisse; vt liber iustorum, *II. Sam. I. 18.*
 - b. *Doctrinae*, ad salutem necessariae, *Ioan. XX. 31. II. Timoth. III. v. 16. 17.*
- δ. *Perpicuitas*, §. 20.
- a. in quo consistat? scilicet
 - * in rebus, vbi
 - aliae intellectu sunt facillimae,
 - aliae, ceu mysteria, habent testimonii summam euentiam.
 - ** in verbis, si scilicet respiciatur
 1. ad subiecti capacitatem,

I	2	3	4	5	
					2. ad obiecti necessitatem ad salutem,
3. ad modi denique simplicitatem.
					b. <i>Demonstratio</i> eius
					1. ex fine sacrae scripturae, <i>Ioan. XX. 31. I. Cor. XIV. vers. 2. seq.</i>
					2. ex effectu proximo, <i>psalm. XIX. 9. II. Petr. I. 19.</i>
					c. Quomodo in <i>locis obscurioribus</i> legitime interpretandis
versandum? §. 21.

IV. DE INTERPRETATIONE SCRIPTURAE SACRAE, seu hermeneutica
sacra, §. 21. vbi tria probe consideranda, §. 22.

a. *Finis*, §. 23. vt sensus verus eruatur.

a. Quotuplex sit sensus verus? §. 24. Vnus.

Obs. Quo pertineat distinctio in *mysticum & litteralem*?
§. 25.

b. *Criteria veri sensus*:

1. vt verba ab auctore, cui tribuuntur, reuera sint profecta,
nec corrupta, vbi

de corruptione scripturae sacrae, *p. 166. §. 27.*

de variantibus lectionibus, *p. 171.*

2. vt significationi verborum, conditioni & adfectui lo-
quentis fiat satis, §. 28.

3. vt contradictionem nullam inuoluat, *p. 174.*

β. *Subiectum*, siue de conditione interpretis, §. 29.

a. *Necessariis* dotibus ingenii sit instructus;

b. Linguarum originalium, scientiarumque, lucem sacrae
scripturae adfundentium, peritus;

c. Sine praecudiciis accedat;

d. Sit regentus & illuminatus, *II. Petr. I. 20.*

γ. *Media* interpretationi inferuentia, §. 30.

a. *Principium* interpretandi sacram scripturam,

1. Non est ratio; contra Calvinianos, *p. 177.*

2. Non traditiones & patres, contra Pontificios,

3. Sed *ἀναλογία* fidei, *p. 178. coll. §. 35. cap. I.*

b. *Adminicula* duplicis sunt generis,

1. Grammatica: quae ex indole sermonis fluunt; histo-
ria, antiquitates, rhetorica, *p. 180.*

2. Phi-

I 2 3 4

2. Philosophica; quae ex coniecturis, de intentione scriptoris desumuntur.

V. AVCTORITAS CANONICA SACRAE SCRIPTVRAE, §. 31.

α. De vocibus canon & canonicus, p. 182. seq.

β. De fundamentis, quibus haec auctoritas nititur,

a. absolute spectata,

1. veracitate diuina,
2. rerum & vocum inspiratione.

b. Relatiue, ad nos,

1. interno Spiritus sancti testimonio,
2. externo ecclesiae testimonio, eius scilicet temporis, quo scriptores vixere, de V. T. a Mose ad Malachiam, p. 185. de N. T. a Christo ad nos, p. 186. seq.

γ. Quando primum canon aliquis ab ecclesia sit constitutus? p. 192.

γ. Quinam libri sint canonici, qui apocryphi? §. 32.

a. in V. T. pag. 195. vbi speciatim de libro sapientiae.

b. in N. T. pag. 198. vbi speciatim canonica auctoritas vindicatur

epistolae posteriori Petri,
duabus posterioribus Ioannis,
Iacobi,
Iudae,
ad Ebraeos,

apocalypsi Ioannis.

δ. Canonica auctoritas in theologia, §. 33.

a. Ceu principium cognoscendi in theologia, reiicienda ergo sunt principia falsa,

1. Ratio, subiectiue in primis spectata,
2. Reuelationes vniuersales, quales sunt
 - a) lumen internum vniuersale,
 - b) verbum & adloquium internum,
3. traditiones,

4. patres ecclesiae, aut ecclesia ipsa.

I 2 3 4

b. Ceu

I	2	3	4
			b. Ceu <i>norma controuersiarum</i> , §. 34.
			1. Quenam controuersiae diiudicandae? p. 206.
			2. Quis adplicationem sacrae scripturae ad has rite instituire possit, & debeat? p. 207.
			3. Quomodo adplicatio haec instituenda?
			a. Formando controuersiae statum,
			b. Ponderando rationes adfirmandi & negandi,
			c. Locorum sacrae scripturae sensum verum tenendo,
			d. Adplicationem locorum caute instituendo,
			e. Alia ecclesiae membra audiendo,
			f. orando.
			c. Ceu <i>norma fidei ac vitae</i> , omnibus hominibus; unde demonstratur <i>finis cui</i> .
			* Quod sacra scriptura ab omnibus sit legenda, §. 35.
			1. Quia nulla praegnans ratio arcet,
			2. Finis vero sacrae scripturae requirit, <i>Ioan. XX. 31.</i>
			3. Apostoli integris ecclesiis scripserunt,
			4. Deus ipse omnibus lectionem eius commendat, <i>Deut. VI. 7, 8. Ps. I. 2. Ioan. V. 39. Ephes. VI. 17. Colof. III. 16.</i>
			5. Quia quilibet se ipsum, & voluntatem Dei explorare tenetur, <i>Matth. VII. 15. I. Thessal. V. 21.</i>
			Hinc
			** Necessitas & vsus versionum sacrae scripturae, §. 36.

VI. OBIECTVM SACRAE SCRIPTURAE, §. 37.

- a. *primarium*, res ad salutem necessariae.
 β. *Secundarium*, circumstantiae historicae.

VII. FINIS CVIVS, §. 38.

- a. *Primarius*, & quidem
 a. vltimus, aeterna salus, *Ioan. XX. 31.*
 b. intermedius fides in Christum, *Actor. X. 43.*
 β. *Secundarius*, vt theologus fiat aptus ad docendum.
 Vbi de abusu sacrae scripturae, p. 217.

II. HISTORIA DOCTRINAE HVIVS, & quidem

I. ERRORVM fontes, §. 39. conf. p. 220. in doctrina

A. De revelatione,

- α. Omnes reuelationes detrectantes, athei & naturalistae,
- β. Reuelationes falsas obtinentes,
 - ex ethnicis, oracula, Sibyllae, בעל־אורב.
 - ex Israelitis, *Ier. II. I. reg. XXII. 6.*
 - e Christianis,
 - ante reformationem, Montanistae, Messaliani, Pontificii;
 - post reformationem, p. 217.

B. De scriptura sacra,

- α. Scripturam rationis imperio subiicientes, Caluinistae, p. 218.
- β. Auctoritati humanae, traditionibusque eam subiicientes, & ab eius lectione arcentes, Pontificii.

2. VERITATIS propagatio & conseruatio.

- a. Necessitatem & veritatem reuelationis adserendo,
- b. Scripturam pro vnica fidei norma habendo, p. 222.
- c. Sacram scripturam in conciliis pro norma controuerfiarum putando. p. 225.
- d. Sacrae scripturae diuinam auctoritatem vindicando, p. 226.
- e. Traditionum vsum & abusum demonstrando, p. 229.
- f. Lectionem sacrae scripturae omnibus concedendo, p. 230. seq.
- g. Perspicuitatem & sufficientiam adserendo, p. 235.
- h. Codicem sacrum integrum & incorruptum conseruando, §. 41. pag. 236. seq.
- i. Veram interpretandi scripturam sacram rationem demonstrando.

III. VSVS DOCTRINAE, §. 42. Scilicet docemur,

- 1. vt gratias Deo agamus pro data nobis sacra scriptura,
- 2. vt eam diligenter scrutemur, *Ioan. V. 39.*
- 3. maximam vitae nostrae felicitatem in ea quaeramus, *psalm. I. 2.*
- 4. sacra scriptura ceu norma vitae ac fidei vtamur, *ps. CXIX. 105.*
- 5. cum veneratione doctrinas eius habeamus, *I. Thess. II. 13.*
- 6. Nec sciamus tantum, sed & faciamus, *Luc. VIII. 15.*
- 7. Impedimenta remoueamus, *Luc. XIV. 17.*

CONSPECTVS

CONSPECTVS
LIBRI SECVNDI
DE
FINE THEOLOGIAE

I. OBIECTIVO, scilicet DEO, *cap. I.* vbi consideratur

I. DEVS ipse,

- a. qua nomina; §. 1-4.
- b. existentiam; §. 5, 6, 7.
- c. essentiam & attributa; §. 8-43.
- d. personas; §. 44-52.
Historia huius doctrinae, §. 53-54-55.
Vtus in praxi vitae, §. 56.

2. OPERA DEI, *cap. II.* & quidem

a. Creatio,

- a. Corporum huius vniuersi, §. 1-18.
- b. Spirituum, §. 19-39.

β. Conseruatio, siue prouidentia, §. 40-53.

- Historia huius doctrinae, §. 54-57.
- Vtus in praxi vitae, §. 58-59, 60.

II. FORMALI, seu beatitudine, *cap. III.* §. 1-11. cuius

a. oppositum, scilicet damnatio, §. 12-18.

β. transitus ad vtramque, qui fit per mortem temporalem, §. 19-20.
quam excipit

- a. resurrectio mortuorum, §. 21, 22, 23.
- b. iudicium extremum, §. 24-28.
Historia huius doctrinae, §. 29-31.
Vtus in praxi vitae, §. 32, 33.

CAPVT I.

DE

FINE THEOLOGIAE OBIECTIVO

SEV

DEO, TVM QVA ESSENTIAM ET ATTRIBVTA, TVM QVA PERSONAS SPECTATO.

I. DOCTRINA IPSA,

DE DEO, eiusque ESSENTIA, ATTRIBVTIS & PERSONIS:
vbi agitur

- I. De NOMINIBVS summi boni, §. 1. & quidem
- a. de *latino*, DEI nomine, §. 2.
 - b. de *ebraicis*, in veteri testamento, §. 3. quorum praecepua
 1. יהוה & יי, p. 252.
 2. אלהים, p. 258.
 - c. de *graecis*, noui testamenti, Θεός & Κύριος, §. 4.
- II. De EXSISTENTIA DEI, quae probatur
- a. ex *ratione*, speciatim
 - α. ex notitia innata, §. 5.
 - β. ex rerum creatarum consideratione, §. 6. & quidem
 1. argumentis metaphysicis, p. 270.
 2. physicis,
 3. historicis, p. 272.
 - b. ex *reuelatione*, §. 7.
- III. De ESSENTIA DEI, §. 8 - 43.
- a. An cognosci aut describi possit? §. 8.
 - b. *Descriptio* ipsa, §. 9. duabus ideis constans simplicibus,
 1. spiritus,
 2. independentiae.
 - c. *Attributa* diuina, vbi
 - α. *Monita* quaedam generalia, §. 10.
 1. circa differentiam,
 2. circa harmoniam attributorum.
 - β. *Classes* eorum variae, §. 11. & quidem eorum,
 1. *Quae ex natura spiritus fluunt*, §. 12-39. vel sunt

I 2 3 4

A. 1072-

I 2 3 4

A. *communio* spiritibus cum reliquis rebus

* *Vnitas*, §. 13.

I. vnitatis adfertio

α. ex ratione, p. 280.

β. ex scriptura, pag. 281. *Deut. VI. 4. Esa.*

XLIV. 6. &c.

2. erroris confutatio, idololatriæ & polytheo-
thetos.

** *Bonitas*, §. 14.

I. absoluta, *Luc. XVIII. 19.*

2. relatiua, conf. §. 1.

*** *Veritas*, §. 15. demonstrata,

I. ex ratione,

2. ex sacra scriptura, I. *Ioan. V. 20. Ier. X. 10.*

Ioan. XVII. 3.

B. *Propria* solis spiritibus, §. 16. seq. Ea sunt

* *PHYSICA*, quo pertinet

I. *Simplicitas*, quæ demonstratur §. 17.

* ex ratione,

** ex sacra scriptura, *Exod. III. 14*

2. *Inmutabilitas*, hinc *immortalitas*, §. 18.

† ex ratione, qua *accidentia*,

locum,

voluntatem.

†† ex sacra scriptura, *Rom. I. 23. I. Tim. I. 17.*

VI. 16. Iac. I. 17. Ier. XXIII. 24. Hinc

3. *Vita*, vbi considerata veniunt, §. 19.

† *Principium vitale*, qua ratione Deus est *vita*
ipsa, *Ioan. V. 26. Gen. XVI. 14.*

†† *Operationes vitales* ipsæ, se exferentes

N. In *Intellectu*, per

a. *Scientiam*, §. 20. quæ considerata

α. ratione obiecti vniuersalis est

omniscientia, §. 21. eaque

vel libera, p. 290.

vel naturalis,

I 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

C 3

vel

I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
										vel media, p. 295.
										<i>praescientia</i> futurorum, §. 22.
										necessariorum, p. 292.
										contingentium, p. 293.
										conditionatorum, p. 295.
										β. ratione <i>modi</i> , §. 23. simplicis-
										sima.
										γ. ratione <i>usus</i> in vitae praxi, §. 24.
										b. <i>Sapientiam</i> , §. 25. I. <i>Tim.</i> I. 17.
										γ. In <i>voluntate</i> , §. 26. sese exerunt per
										a. <i>Libertatem</i> volendi, quae
										α. Adfruitur, §. 27.
										ex ratione, contra Spinozis-
										mum,
										ex sacra scriptura, <i>Matth.</i> XI.
										25. 26. <i>Rom.</i> IX. 18.
										β. Quousque sese extendat? §. 28.
										b. <i>Variae distinctiones</i> pro variis ob-
										iectis, §. 29. Ita voluntas diuina
										est, vel
										α. Naturalis, p. 307.
										β. Libera, quae denuo
										† efficax, p. 308. vel
										absoluta, aut conditionata,
										absoluta & ordinata.
										†† inefficax, p. 308.
										γ. Antecedens, p. 309. 310.
										δ. Consequens.
										c. <i>Potentia</i> voluntatem efficiendi, quae
										est <i>omnipotentia</i> , §. 30. vel
										absoluta, vnde & <i>miracula</i> , vel
										ordinata, p. 316.
										Prob. <i>Matth.</i> XIX. 26. <i>Luc.</i> I. 37.
										II. <i>Cor.</i> VI. 18.
										d. <i>Actus</i> voluntatis, siue <i>decreta</i> , §. 31.
										quae sunt
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	absoluta,

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

absoluta,
 conditionata,
 c. *Motus* voluntatis, siue *adfectus* DEO
 competentes, §. 32.
 f. *Propensiones* voluntatis, in *amore*
 consistentes: quae dicuntur *at-*
tributa moralia, §. 33. Vnde
 classis altera.

** MORALIA attributa, siue *virtutes*: quarum summa
 consistit in *amore*, §. 34. I. *Ioan. IV. 16.* cuius
 variae sunt modificationes, §. 35.

I. *Amor Dei erga se ipsum*, dicitur *sanctitas*, §. 36.
Es. VI. 3. Leuit. XIX. 2. I. Pet. I. 15. 16. 17.
 Inde fluunt

† *Iustitia*, §. 37. *Deut. XXXII. 4. Rom. II. 6. 7.*
 quae sese exserit,

N. circa *res creatas* generatim, p. 327.

a. in *dominio* super irrationalia,
 b. in *imperio* super ratione vrentia.

2. circa *actiones* ratione vrentium specia-
 rim, p. 328. vbi iustitia est vel
 a. *remuneratiua*, bonorum, vel
 b. *punitiua* malorum.

†† *Veracitas*, §. 38. *Num. XXIII. 19. Rom.*
III. 4. Ebr. VI. 18.

2. *Amor Dei erga homines* dicitur *Φιλανθρω-*
πία, *clementia*, *benevolentia*, pag. 332.
 §. 39. quae diuerso respectu varie deno-
 minatur

† *misericordia* dicitur erga miseria oppressos,
Luc. I. 78.

†† *Benignitas*, *χρηστότης*, ratione indigentiae
 hominum, *Rom. II. 4.*

††† *Gratia*, ratione impotentiae, quod nihil
 mereantur, *Ephes. II. 7.*

1

2

3

4

2. *Eorum*,

I	2	3	4	
2. *Eorum, quae ex notione INDEPENDENTIAE fluunt* attributorum summa est *infinitas*, quā Deus ab omnibus rebus creatis distinguitur. Estque
- * *Infinitas*, κατ' ἐξοχὴν dicta, ratione essentiae & attributorum, §. 40. Psalm. CXLV. 3. CXLVII. 5.
 - ** *Immensitas & omnipraesentia*, seu infinitas ratione loci & termini, §. 41. Jerem. XXIII. 24. Psalm. CXXXIX. 7.
 - *** *Aeternitas*, siue infinitas ratione durationis, §. 42. Psalm. XC. 2. 4. CII. 28.
3. *Ex harmonia omnium attributorum* exsurgit summa *beatitudo & gloria* Dei, §. 43. Es. VI. 3. I. Timoth. I. 11. VI. 15. quae se manifestat
- * in *regno naturae* per creationem & conseruationem.
 - ** in *regno gratiae* in beandis hominibus, p. 343.

III. De PERSONIS diuinitatis, siue TRINITATE, §. 44 - 52. vbi

a. *Demonstratio dogmatis*

α. *Generalis*, quod reuera dentur personae diuinitatis tres, *trinitas* adpellatae.

1. An ex *ratione* demonstrari possit? §. 44.

2. Ex *sacra scriptura*, & quidem

* Ex *veteri testamento* probatur §. 45. argumentis

† generali, eoque a necessitate huius articuli in V. T. desumpto, p. 346. act. IV. 12. XV. 11.

†† specialibus.

N. *Pluralitas* personarum, p. 347. euincitur

1. ex nominibus Dei pluralis numeri,

2. e formulis pluralitatis cum voce אלהים

3. quod Deus de se in plurali numero ipse loquatur,

4. ex distinctione Dei a Deo, Domini a Domino, p. 349.

5. quod plures, vt verus Deus in sacra scriptura describantur, p. 350.

β. *Trinitas* personarum, p. 351. probatur

1. ex opere creationis,

I	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

2. edn-

I	2	3	4	5	6	7	
2. eductionis ex Aegypto,
3. missionis messiae, p. 352.
4. missionis Spiritus sancti, p. 353.
- ** Ex nouo testamento, §. 46.
a) ex baptisate Christi, *Matth. III. 16. 17.*
b) ex formula baptisimi, *Matth. XXVIII. 19.*
c) *Ioan. XIV. 16.* d) *cap. XIV. 23.* e) *I. Corinth. XII. 3.* f) *XIII. 13.* g) *Apoc. I. 4.* h) *I. Pet. I. 2.* i) dicto *I. Ioan. V. 7.* cuius *γνησιότης* vindicatur, p. 356.
3. Ex veteris ecclesiae iudaicae doctoribus, p. 429.
- β. Specialis demonstratio, quid sit trinitas, §. 47. vbi
1. Differentia realis personarum §. 48. probatur a) ex locis
Matth. XXVIII. 19. I. Ioan. V. 7. Io. V. 32. XIV. 16.
b) Ex distinctis nominibus, immo actibus, *Ioan. I. 14. X. 36. XV. 26.*
2. Diuinitas personarum singularum, §. 49.
* Patris, p. 366.
** Filii, quae demonstratur
1. ex nominibus, vbi diserte dicitur
verus Deus; septem dictis praecipuis, p. 367.
Κύριος & *יהוה*, p. 368.
2. ex generatione aeterna, p. 369.
3. ex attributis diuinis, p. 370.
N. Generatim, *Coloss. II. 9. Ioan. V. 18. X. 30. XVI. 15.*
□. Speciatim
omniscientia, *Ioan. II. 24. 25.*
sapientia, *I. Cor. I. 30. Prou. VIII. 22.*
omnipotentia, *Apoc. I. 8.*
omnipraesentia, *Eph. IV. 10. Ioan. III. 13.*
aeternitate, *Ioan. I. 1. Apoc. IV. 10.*
4. ex operibus eius
N. in regno naturae, vbi est p. 371.
creatio, *Coloss. I. 16.*

I 2 3 4 5 6 7

D

con-

I	2	3	4	5	6	7	
							conseruatio, <i>Ebr. I. 3.</i>
miracula, <i>Ioan. II. 11.</i>
							2. in <i>regno gratiae</i> . p. 372. vbi
redemptio, <i>ps. XLIX. 8. 9.</i>
oeconomiae salutis constitutio, <i>Ioan. X. 10.</i>
<i>pag. 373.</i>
conuersio, regeneratio, illuminatio, <i>Ebr. XII.</i>
<i>vers. 2.</i>
refuscitatio mortuorum & iudicium, <i>actuum</i>
<i>XVII. 31.</i>
							5. ex <i>cultu religioso</i> , <i>Philip. II. 10. p. 374.</i>
							6. ex <i>collatione veteris & noui testamenti</i> , <i>pag. 376.</i>
quod exemplo sex dictorum noui testamenti
probatum.
							*** <i>Spiritus sancti</i> diuinitas, probatur p. 378.
							1. ex <i>nominibus</i> , vbi DEVS vocatur, <i>act. V. 3. 4. & c.</i>
							2. ex <i>attributis</i> diuinis, p. 379.
omniscientia, <i>I. Cor. II. 10.</i>
omnipotentia, <i>Es. XI. 2. act. X. 38.</i>
omnipraesentia, <i>psalm. CXXXIX. 7.</i>
aeternitate, <i>I. Cor. II. 10.</i>
gloria, <i>Matth. XXVIII. 19.</i>
							3. ex <i>operibus</i> diuinis,
N. in <i>regno naturae</i> , creatione & conseruatione,
<i>psalm. XXXIII. 6. coll. Gen. I. 2.</i>
2. in <i>regno gratiae</i> , vbi est
hominis ad salutem perductio, <i>Rom. VIII. 9.</i>
ecclesiae directio, <i>act. VIII. 29. 39.</i>
missio, <i>Es. XLVIII. 16.</i>
							4. ex <i>cultu religioso</i> ; qui ei vindicatur
<i>II. Cor. XIII. 13. p. 380.</i>
<i>Matth. XXVIII. 19.</i>
<i>Es. LVII. 15. coll. I. Cor. III. 16. 19.</i>
<i>Iac. IV. 12. Ebr. III. 7.</i>
							5. ex <i>collatione veteris & noui testamenti</i> , <i>Exod. IV.</i>
<i>v. 12. coll. II. Petr. I. 21.</i>

I 2 3 4

3. Vnitas

I	2	3	4
3. *Vnititas personarum* trium, in essentia vna diuinitatis, §. 50. contra tritheismum, *Deut. VI. 4.*
- b. De *terminis*, quibus hoc mysterium exprimitur, §. 51. deque formula: *Tres esse in vna essentia personas.* Termini vero sunt isti,
- a. *Graeci*,
- ὄνσια, p. 382.
ὕπερσυνας, p. 383.
ὁμοούσιον, p. 384. seq.
- β. *Latini*, p. 389.
essentia,
persona.
- c. *Discrimen internum personarum*, §. 52. quod sese exferit per opera ad *intra*, scilicet
- a. *Actus personales*, p. 392. qui sunt duo,
1. *generatio* filii actiua a patre, p. 393.
2. *spiratio* Spiritus sancti actiua, a patre & filio, pag. 395. vbi quaestio expeditur: *An Spiritus sanctus a patre aeque ac filio procedat?*
historice, p. 396.
dogmatice, p. 399.
- β. *Proprietates personales*, p. 401.
1. *paternitas*, ex generatione actiua,
2. *filiatio*, ex generatione passiua,
3. *processio*, ex spiratione passiua.
- γ. *Noiones personales*
1. *innascibilitas patris*, p. 402.
2. *generatio passiua filii*,
3. *spiratio passiua* Spiritus sancti.

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE, & quidem

A. ERRORES in hac doctrina

I	2	3	4
- de Deo, eiusque essentia, §. 53.
- N. in *existentiam* Dei sunt iniurii,
- a. *Atheismus*, nullum,

I 2 3 4

D 2

b. Su-

I	2	3	4	
- b. *Superstitio*, plures admittens deos, quo pertinent
- a. idololatria,
 - β. Polytheismus,
 - γ. Manichaeismus,
 - δ. Spinozismus.
2. *In essentiam Dei iniurius est*, qui attributa labefactat,
pag. 405.
2. De *trinitate*, §. 54. erratur quadrupliciter, scilicet eam
- a. *Unitarii*, plane negant, p. 406.
- N. *Veteres*, quo pertinent
- a. Iudaei,
 - β. Muhammedani,
 - γ. Cerinthus, p. 407.
 - δ. Ebion,
 - ε. Paullus Samofatenus, p. 408.
 - ζ. Marcellus, p. 410.
 - η. Photinus.
2. *Recentiores*, praeter Iudaeos & Muhammedanos,
Sociniani.
- b. *Sabelliani*, discrimen personarum tollunt, p. 412.
- N. *Veteres*, quo referendi
- a. Simon, tempore apostolorum,
 - β. Valentinus,
 - γ. Montanus,
 - δ. Beryllus,
 - ε. Noetus,
 - ζ. Sabellius, siue monarchiani.
2. *Recentiores*,
- a. Seruetus, p. 415.
 - β. Poret, p. 417.
 - γ. Io. Clericus, Deusingius, Vallisus, Roellius,
 - δ. Modalistae.
- c. *Ariani*, inaequalitatem personarum statuunt
- N. *Veteres*, p. 419.
- a. Anomaci, regidiores,

I	2	3	4
---	---	---	---

β, semi-

I 2 3 4

β. semi-ariani, siue pneumatomachi,
 γ. medii generis.

δ. *Recentiores*, sunt, Valentinus Gentilis, Sandius,
 VWhiston, &c.

d. *Tritheitae*, qui tres inde deos conficiunt, p. 427.

B. VERITATIS *conseruatio* & *propagatio*, S. 55. vbi testes veritatis
 sunt

1. *Iudaei* veteres, in

a. Libris apocryphis, sapientiae & Ecclesiastico,

b. Paraphrasibus chaldaeis, p. 430.

c. Scriptis aliis, p. 432.

d. doctrina kabbalistica.

2. *Ethnici*: quo sensu trinitatem admiserint? p. 434.

a. Plato,

b. Platonici, pag. 435. Hi an per *rationem*, an *traditionem*
 habuerint.

c. Pythagoraei, p. 438.

d. Aegyptii,

e. Persae.

3. *Christiani*, p. 439. testes veritatis fuerunt

a. Doctores ante-Nicaeni, siue apostolici,

b. Doctores Nicaeni; contra Arianismum, p. 446.

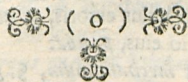
c. Post Nicaenum concilium, testes veritatis, p. 446.

III. *VSVS IN PRAXI VITAE*, p. 56. doctrinae scil.

1. De DEO, Rom. I. 21.

2. De attributis diuinis, conf. II. Cor. III. 13.

3. De mysterio trinitatis, II. Cor. XIII. 13.

CAPVT II.
DE
OPERIBVS, QVIBVS DEVS IN REGNO NA-
TVRAE SESE MANIFESTAVIT.

I. DOCTRINA IPSA. Scilicet opus duplex est

I. CREATIO, & quidem generatim, §. 1 - 39.

A. CREATIO HVIVS VNIVERSI, §. 1 - 13. vbi

a. *Quod mundus sit conditus*, demonstratur, &

a. quod non sit ab aeterno; neque

N. mundus; id probatur §. 1.
ex ratione, & quidem p. 451.

| ab origine gentium,

| ab inuentione artium,

ex sacra scriptura, p. 453. Neque

2. materia; id probatur §. 2.

ex ratione,

| quod existentia eius non necessaria,

| quod reuera non exstiterit;

ex sacra scriptura, *Genes. I. 1. Ebr. XI. 3. Ioan. I. 3.*

b. sed quod creatus sit, §. 3.

β. *Creator Deus*, *Es. XL. 26. XLIV. 24.* & quidem
Pater, *Rom. XI. 36. I. Cor. VIII. 6. §. 5.*

Filius, *Ioan. I. 3. Coloss. I. 16.*

Sanctus Spiritus, *Gen. I. 2. Psalm. XXXIII. 6. &c.*

γ. *Modus creationis*, §. 6.

a. adfirmatiue; est mysterium, *Ebr. XI. 3.*

b. negatiue. Scilicet creatio facta

N. non per *emanationem*, §. 7.

| historia huius erroris, p. 461.

| refutatio eius, p. 462.

2. nec per *mechanismum*, §. 8. cuius

historia,

confutatio, 464.

I	2	3	
			δ. <i>Tempus</i> , sc. <i>sextiduum creationis</i> , vbi §. 9. disquiritur an momentanea, an longo temporis tractu peracta sit? Speciatim
			a. <i>Primi diei</i> opera, §. 10. caelum & terra, siue mundus. vbi de chao, p. 467. lux primigenia, p. 468. an mundus infinitus, p. 469.
			b. <i>Secundi diei</i> opera, §. 11. caelum aërium, cum suis meteoris, & aquis supracaelestibus, p. 471.
			c. <i>Tertii diei</i> opera, §. 12. exornatio telluris 1. aquarum inferiorum collectione, p. 472. 2. montes & valles condendo, p. 473. 3. metalla & mineralia, p. 474. 4. vegetabilium tria genera creando, herbam teneriorem, herbam grandiozem, feminificantem semen, arborem, & frutices.
			d. <i>Quarti diei</i> opera, §. 13. sc. creatio luminarium, solis, lunae, stellarum. vñs eorum, p. 476. lucere & calefacere, distinguere tempora, influxus in inferiora.
			e. <i>Quinti diei</i> opera, §. 14. animalia aquatilia & volatilia.
			f. <i>Sexti diei</i> opera 1) <i>Animalia</i> terrestria, §. 15. רמש reptile, בהמה iumentum, חיה fera.
			ii) <i>Homō</i> , §. 16. constans duabus partibus, pag. 498. vbi scilicet 1) <i>Corpus</i> ex terra formatum, p. 479. 2) <i>Anima</i> inflata. Vbi consideratur A. <i>Origo animae Adami</i> per creationem, & quidem speciatim
I	2	3	4 5 6 7
			α. an

I	2	3	4	5	6	7	
							α) an plures animas habuerit, p. 487.
							β) modus originis, pag. 482 - 486. non per emanationem e Deo,
							γ) immaterialitas, p. 488.
							δ) immortalitas, <i>Matth. X. 28.</i>
							ε) <i>Origo animae posterorum</i> Adami, de qua sententiae huc redeunt, p. 490. seq.
							N. Vtrum praexistat ante corpus?
							historia & propagatio erroris, p. 490.
							refutatio eius, p. 494.
							Δ. propagatio per traducem, p. 495. Huius adfertores, difficultates, refutatio.
							λ. An statim cum corpore creentur? atque ita coniungantur? p. 497. neg.
							Γ. An per unionem generantium producantur? idemtidem refutatur.
							Π. Epicrisis, de ignoratione modi, p. 498.
							<i>Qu.</i> De praeadamitis, p. 500.
							g. <i>Septimi diei</i> sanctificatio, §. 17. vbi institutio Sabbathi, bonitas omnium creatorum, p. 501.
							e. <i>Finis cuius</i> creationis, §. 18.
							a. vltimus, gloriae Dei manifestatio,
							b. intermedius, vtilitas hominis.
							ζ. <i>Causae creationis</i> , p. 503.
							a. efficiens, Deus trinus, conf. §. 5.
							b. instrumentalis nulla datur,
							c. impulsiva, benignitas Dei,
							d. exemplaris, intellectus diuinus.
							η <i>Materia & forma</i> , p. 503.
							materia, nihil
							forma, ipsa productio per nutum solum.
							B. <i>CREATIO SPIRITVVM</i> in specie, §. 19 - 39. vbi generatim demonstratur, quod sint creati spiritus, §. 19. quando sint creati? speciatim
I	2						et. <i>Nomen</i>

I 2

α. *Nomen & descriptio spiritus*, §. 19. & 20.

β. *Exsistentia spirituum demonstrata*, §. 21.

a. *ex ratione*, p. 507. & quidem

1. quod *adūvat* non fit,
2. exemplo naturae, animae humanae,
3. testimoniis, siue experientia,
de adparitionibus spirituum,
de magis & sagis,
de obsessis.

b. *ex sacra scriptura*, *Genes. III. 1. seq. Gen. XVIII. 2. seq.*
Matth. IV. 1. coll. Luc. IV. 1. seq.

γ. *De natura spirituum.*

a. *Imateriales sunt*, §. 22. vnde &
simplicitas ratione partium,
immortalitas ratione durationis.

b. *Intellectu & voluntate praediti*, §. 23.

1) *Intellectus eorum*

* *Quaenam cognoscat?*

- | se ipsam,
- | alia extra se.

** *Quomodo cognoscat*, §. 24.

- | res corporeas, non liquet,
- | res abstractas, per ideas.

2) *Voluntas*, §. 25. in qua se exserunt

N. *actus voluntatis*, p. 517.

1. *libertas*,

2. *adfectus mentales*, §. 26.

3. *propensiones naturales & habituales.*

c. *Potentia agendi,*

1) in *spiritu*, §. 27. siue *communicandi & intelligendi*
ideas. Vnde *loquela angelorum*,

2) in *corpore*, §. 28.

Qu. an per mirabilem hanc potentiam miracula edere
queant? p. 520.

I 2 3

E

d. *Numerus*

I 2 3

δ. Numerus & ordines angelorum, §. 29.

1. Numerus, p. 521.

2. ordines, I. Theff. IV. 16. Epb. I. 21. Col. I. 16.

kabbalisticorum, x. Dionysii Areop. IX.

3. discrimen, an essentiale?

ε. De duplici statu angelorum, qui est

a. status gratiae, ante lapsum, §. 30.

b. status post lapsum.

1) BONORVM angelorum status gloriae,

* in quo ille consistat? §. 31.

** operationes eorum in hoc statu, §. 32.

1) beatitudinem ipsam eorum spectantes intuitiva
| cognitio; & amor summus Dei.

2) Actus ministeriales, inferuendo

| Deo, speciatim Christo,

| hominibus singulis, ubi de angelo tutelari,

| statibus singulis, ecclesiastico, politico, oeco-
| nomico.

*** Vfus qui nobis ab illis est, §. 33.

II) MALORVM angelorum status damnationis, ubi con-
| sideranda sunt:

* Lapsus ipse siue peccatum,

| quodnam illud fuerit? §. 34.

| quinam angeli peccarint scilicet diabolus, §. 35.

** Poena eorum

| remotiva, amissio bonorum, §. 36.

| positiva, cruciatus, §. 37.

*** Operationes eorum malae,

| 1. nocendo hominibus, §. 38.

| 2. in obsessis spiritualiter & corporaliter; ubi de
| exorcismo, §. 39.

| 3. in magia, p. 543.

| 4. ceu spectra terrendo, pag. 546. quae
| an dentur?

| an sint daemones, an manes?

I

2. CONSER-

2. CONSERVATIO rerum per PROVIDENTIAM diuinam, §. 40 - 53. vbi agitur

- A. *Quo in consistat providentia*, §. 41. sc. in
- a. actibus internis *προγνώσεις*, praescientia,
προθέσεις, decreto,
 - β. actibus externis, siue *διοικήσεις* executione, quae se ex-
ferit in
conseruatione,
gubernatione,
concurſu.
- B. *Quis provideat*, §. 42. Deus trinus,
 1. Pater, *Matth. VI. 26.*
 2. Filius, *Ebr. I. 3. Ioan. V. 17. 19.*
 3. S. Spiritus, *Iob. XXXIII. 4. Ps. CIV. 30.*
- C. *An detur providentia?* §. 43. demonstratur
- a. Positiue eam probando
 - a. ex ratione
 - a natura cultus diuini,
 - a velle & posse diuino,
 - ab indigentia creatorum,
 - a miranda harmonia vniuersi,
 - ab sapientissima hominum gubernatione.
 - b. Ex sacra scriptura, *Matth. X. 29. act. XIV. 17. Sc. immo,*
opere redemptionis, p. 555.
 - β. Remouendo obiectiones, §. 44.
- D. *Obiectum providentiae*, res omnes, §. 45. sed *διοικήσις* se per
varios actus exferit, §. 46. scilicet
- a. CONSERVATIO, pertinet ad res omnes, §. 47.
Modus eius, non per creationem, vel influxum.
Obiectum sunt, vel
Spiritus, qui semper, vel
Corpora, quae ad arbitrium conseruantur,
mundana in indiuiduo,
reliqua, ratione speciei.

I 2 3

β. CONCURSVS ratione motus rerum, §. 48. vbi tenendum, quod motus

- a. non sit conseruatio motus, in creatione impressi, p. 563.
- b. nec omnis agendi vis caussis secundis adimenda, aut *systema caussarum occasionalium* stabiendum, p. 566.
- c. sed & Deo & caussis secundis suum dandum, p. 568.

γ. GVERNATIO circa actiones humanas, §. 49.

- a. circa operationes mentis, p. 572.
 - in intellectu, illuminando eum
 - in voluntate, sanctificando.
- b. circa actiones bonas malasue ad bonum finem dirigendas, p. 571.
- c. circa directionem ecclesiae & statuum,
- d. circa vitam singulorum hominum in primis proborum
 - 1. sub *ingressum* in vitam, §. 50.
 - 2. in *progressu* vitae, §. 51.
 - circa actiones bonas, p. 574.
 - circa actiones malas, p. 575. seq.
 - 3. in *egressu* e vita, §. 52. vbi de termino vitae, & fatali necessitate.

ε. *Finis providentiae*, §. 53.

- 1. *Dei*, gloriae manifestatio,
- 2. *hominis*, felicitatis promotio.

II. HISTORIA DOCTRINAE HVIVS, §. 54 - 57.

I. ERRORVM fontes, in doctrina

A. *de creatione*, §. 54.

- α. *Abutentes* ratione, non credentes, quae debebant,
 - 1. mundum, saltem materiam, ab aeterno existisse credentes, coll. §. 1. & 2.
 - 2. mechanismum introducentes, coll. §. 8.
 - 3. creatoris gloriae detrahentes, circa originem mali, aut principium aliud.
- β. *Superstitiose* credentes, quae non debebant, creatoris gloriam aliis deferentes, idololatrae.

I 2

E. De

I 2

B. De spiritibus, §. 55.

a. Non credentes, quae debebant,
existentiam negantes, saltem
operationes negantes, p. 585.

β. Credentes, quae non debebant,
adorantes angelos bonos, p. 589. seq.
vntentes opera malorum, pag. 591. seq. eosque per magiam
colentes.

c. De providentia, p. 56.

a. Negantes providentiam
crassiores, atheis annumerandi; p. 594.
subtiliores, fortunam aut
casum fortuitum crepantes.

β. Superstitiose fatum introducentes, cuius doctrinae
origo, p. 596.
adfertores, p. 598. seq.

2. VERITATIS conservatio, §. 57. in argumento

A. De creatione, p. 601. quod solus Deus creator sit.

B. De spiritibus, p. 603. eorum
existentia omni tempore adferta,
immaterialitas credita,
cultus bonorum & malorum reiectus, p. 601.

C. De providentia, p. 606.

III. VSVS DOCTRINAE in praxi vitae.

1. De creatione. Oritur inde imperiam Dei in creata, §. 58. quod
nos mouet

ad obsequendum voluntati Dei,
ad gratias agendas, quod omnia bona sint.

2. De spiritibus, §. 59.

admirando potentiam Dei,
imitando virtutes bonorum, Lnc. XX. 36. coll. Ef. VI. 2.
fugiendo vitia malorum,
eorumque insultus anteuertendo, I. Petr. V. 8.

I

E 3

3. De

I

3. De *providentia*, §. 60. Hinc monstratur necessitas agnoscendi providentiam,
fides & cultus ac amor Dei, ita incenditur.
Contenti ut simus provida Dei cura, avaritiamque fugiamus,
ut causas secundas rite discernamus,
fata nostra aequo animo feramus.

CAPVT III.

DE

FINE FORMALI THEOLOGIAE,

SIVE

DE BEATITVDINE HOMINVM, CE-
TERISQVE EO PERTINENTIBVS.

I. DOCTRINA IPSA,

I. DE BEATITVDINE, quae consistit in vnione cum Deo, §. 1. eaque

A. in *hac vita*, §. 2. vbi, qua ratione beatus dici quis possit?B. in *altera vita* post mortem; hanc dari beatitudinem, §. 3.

a. ratione ANIMAE, & quidem ratione

α. *intellectus*, erit *visio Dei*, siue cognitio eius intuitiua,
qua essentiam & attributa, §. 4.
qua opera Dei, §. 5.

β. *voluntatis*, erit *fructus Dei*, §. 6. quae consistet in
amore Dei summo

concupiscentiae,
complacentiae,
libertate voluntatis summa,
gaudio summo, §. 7.
similitudine Dei, §. 8.

b. Ratione CORPORIS, §. 9. erit

absentia malorum,

praesentia bonorum, sc. ut

corpora sint *ἀνεσθλιμὰ*, I. Cor. XV. 42.

I 2 3 4

sensus

1	2	3	4
			sensus delectentur, §. 10. <i>Obf. de gradibus beatitatis, §. 10. I. Cor. XV. 42. Dan. XII. 3. Ioan. XIV. 2.</i>

2. De DAMNATIONE, §. 12 - 18. quae

A. *Quo in consistat?* in hac vita incipit, continuatur post mortem,
§. 12. scilicet *poenae* sunt

a. *privatiuae*, §. 13. ex defectu vnionis cum Deo oritur

α. ratione ANIMAE,

in *intellectu*, *caligo*, *Matth. XXV. 30.*

in *voluntate*, *fisis*, siue cruciatus prauarum cupiditatum,
Luc. XVI. 24.

β. ratione CORPORIS torquentur,

b. *positiuae*, §. 14.

α. *naturales*, quae per consequentiam naturalem ex peccatis
fluunt, sc. tranquillitatis animi defectus, *p. 627.*

β. *liberae* siue *arbitrariae*, e iustitia & voluntate Dei libera
fluentes.

* ratione ANIMAE, §. 15.

1) in *intellectu* erit cognitio

Dei, ceu iudicis irati,

sui ipsius miseriae,

beatitatis piorum, vnde indignatio,

miseriae sociorum,

2) in *voluntate*, adfectuum cruciatus, nouis peccatis
augendi.

** ratione CORPORIS, §. 16. cruciabit sensus externos
ignis infernalis.

B. *Gradus damnationis*, §. 17.

a. *quod* dentur gradus peccatis proportionales, *Matth. XI. 22, 24.
XXIII. 15. Rom. II. 6.*

b. quinam sint isti gradus, non liquet. De damnatione infantum
gentilium.

C. *Duratio aeterna*, *p. 631.*

a. *Adferiores* hypotheseos, de fine damnationis siue ἀποκα-
ταστάσις πάντων. *p. 631. seq.*

b. *Hypo-*

1 2 3

I 2 3

b. *Hypotheses* huius expensio, p. 636. *seq.*
Aeternitatem directe probando,
Argumenta pro ἀποκατάστασις adferendo,
Eadem refutando, p. 638.

D. *Locus inferni*, siue damnationis, p. 642.

E. *Causae damnationis*, §. 18.

a. *Efficiens* poenarum,
privatiuarum, nulla,
positiuarum, absolute, anima ipsa
 relative, Deus iustus iudex.

b. *Impulsiva* interna iustitia Dei,
 externa peccatum, incredulitas finalis.

c. *Finalis*, manifestatio gloriae diuinae.

3. DE MORTE temporali, quae sequitur dissolutionem animae & corporis

A. CAUSSAE mortis, §. 19. caeque

a. *Morales*

α. *generales*,
 diabolus,
 parentes primi,
 Deus iustus iudex: ubi
 de morte piorum.

β. *Speciales*,
 morientes ipsi
 homines alii,
 spiritus boni, maliue.

b. *Physicae*, quae iterum sunt
 naturales, vt senectus,
 praeternaturales, vt morbi,
 violentiae.

B. CONSEQUENS mortis, §. 20. siue status animae & corporis post mortem.

a. *Animae*, ubi euincitur
 eam supereffe & agere, p. 647.
 statim ad beatitatem vel damnationem peruenire,
 non dari statum medium animae,
 non esse orandum pro defunctis.

I 2 3

Corporis

I 2 3

b. *Corporis*. Id in pulverem redigitur, resurgit tandem.
NB. de officiis circa defunctos, p. 650.

A. DE RESURRECTIONE, siue reunitioe animae cum corpore eodem.

A. Quod olim futura sit, demonstratur, §. 21.

a. ex *ratione*, p. 652.

b. ex *sacra scriptura*, p. 653.

V. T. *Exod. III. 6. Iob. XIX. 25, 26. Dan. XII. 2, seq.*

N. T. p. 657. *Matth. XXII. 31, 32. I. Cor. XV. 12.*

B. Quod idem corpus, quod moritur, resurget, p. 657. *seq.*

C. Quod omnes pii ac impii resurgent, §. 22, demonstratur

e *V. T. Dan. XII. 2.*

e *N. T. Ioan. V. 28, 29. act. XXIV. 15. seq.*

D. An vno eodemque tempore sint resurrecturi; an vero duplex sit resurrectio, p. 660.

E. Causae resurrectionis, §. 23.

a. *Efficiens* principalis Deus, *Rom. IV. 17.*

Pater, *Ioan. V. 21. seq.*

Filius, *Ioan. V. 21. VI. 39. 54.*

Spiritus sanctus, *Rom. VIII. 11.*

b. *Impulsiva*,

interna, iustitia Dei remuneratoria,

externa,

ratione piorum, meritum Christi,

ratione impiorum, impenitentia finalis.

Qu. An impii virtute meriti Christi resurgent?

5. DE IUDICIO VNIVERSALI extremo.

A. Quod aliquando futurum sit; demonstratur §. 24.

a. ex *ratione*, ab oeconomia iustitiae diuinae,

b. ex *sacra scriptura*,

α. *V. T. Genes. XVIII. 25. Ps. IX. 8.*

β. *N. T. Rom. II. 16. II. Cor. V. 10.*

B. *Iudex*, est Deus trinus, speciatim Christus, §. 25. cuius consideratur

a. *persona*, scil. propria auctoritate, qua diuinam, qua humanam naturam, iudicabit.

I 2 3

F

b. *adiuncta*

I	2	3		
			b. <i>adiuncta</i>
maiestas & gloria,
vox archangeli,
tuba Dei,
comitatus angelorum & sanctorum.	
			c. <i>Iudicandi</i> , §. 36. omnes
a. homines, pii, impii,
vivi mutandi, mortui suscitandi,
b. angeli mali,
an & boni?	
			d. <i>Processus iudicii ipsius</i> , §. 27. absoluitur
a. <i>iudicio discussionis</i> , siue cognitione causae, vbi manifestan-
dae actiones
piorum bonae,
an & peccata?
impiorum malae.
b. <i>iudicio retributionis</i> , siue sententiae pronuntiatione,
absolutoriae bonorum,
condemnatoriae malorum.
c. <i>iudicio executionis</i> .	
			e. <i>Circumstantiae iudicii</i> , §. 28.
a. <i>locus</i> in nubibus; non in valle Iosaphat,
b. <i>tempus</i> ignotum, <i>act.</i> XVII. 31.
c. <i>antecedentia signa</i> , p. 671.
a. <i>remota</i>
destructio Hierosolymae,
euangelii praedicatio in toto orbe,
calamitates publicae.
β. <i>propiora</i> , eaque
* <i>propinqua</i>
reuelatio antichristi,
insignis iudaeorum conuersio,
insignis gentilium conuersio,
meliora tempora.	
I	2	3	4	5

** proxima

I	2	3	4	5	
					** proxima,
naturae ordo turbatus, <i>Luc. XXI, 25.</i>
signum filii hominis.
					d. <i>Consequens. Consummatio saeculi, siue destructio mundi,</i>
<i>p. 676. seq.</i>

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE, & quidem

I. ERRORVM fontes, §. 29. in doctrina

					a. de beatitudine aeterna, errant
α. negantes eam plane,
β. imminuentes, qui in animae tantum tranquillitate ponunt,
γ. crassiores sibi notiones formantes.
					b. de damnatione
α. negantes eam,
vel directe,
vel cum immortalitate animae,
vel impios annihilari, statuendo.
β. imminuentes: aeternitatem negando,
γ. crudelem iudicem Deum fingentes.
					c. de statu medio post mortem, §. 30. ubi
origo purgatorii, p. 682.
					d. de resurrectione,
α. negantes directe,
β. imminuentes, dicentes
impios non resurrecturos,
non idem numero corpus resurrecturum.
					e. de iudicio extremo, errantes
millenarium regnum
saeculum Spiritus sancti adferentes.

2. VERITATIS CONSERVATIO, §. 31. in doctrina

					a. de vita aeterna,
					b. de poenis damnatorum,
per symbola conciliorum,
per ecclesiae patres,
					c. de statu post mortem,

I 2

- d. de resurrectione,
e. de iudicio extremo.

III. *VSVS IN PRAXI VITAE*, §. 32, 33. doctrinae

1. de *beatitate*, quae in hac vita incipienda, & sanctitas colenda,
| *Rom. VIII. 24. I. Ioan. III. 3.*
2. de damnatione, conf. *Philip. II. 12.*
3. de morte, *Pf. XC. 12. Ebr. II. 14. &c.*
4. de resurrectione, *I. Cor. XV. 19.*
5. de iudicio, *Rom. VIII. 18. II. 9. 10. II. Theff. I. 7, 8.*

CONSPECTVS
LIBRI TERTII
DE
SVBIECTO THEOLOGIAE
HOMINE, TVM IN STATV INTEGRITA-
TIS, TVM IN STATV POST
LAPSVM.

DE STATV HOMINIS,

I. ANTE LAPSVM, seu, STATV INTEGRITATIS, *cap. I.* vbi

1. De *imagine Dei*, §. 2 - 10. *speciatim*

- a. qua animam, §. 4 - 7.
- b. qua corpus, §. 8.
- c. qua status externos, §. 9. 10.

2. De *foedere operum*, siue colendi Deum ratione, §. 11 - 21.

- a. De cultu interno, §. 11.
- b. De cultu externo, §. 12 - 21.
Historia huius doctrinae, §. 22 - 23.
Vfus in praxi vitae, §. 24.

II. POST LAPSVM, seu DE STATV PECCATI, *cap. II.* vbi agitur

1. De peccato in genere, §. 2 - 11.

2. De peccato in specie, & quidem

- a. De originali, §. 13 - 28.
- b. De actuali, §. 29 - 34.
Historia huius doctrinae, §. 35 - 36.
Vfus in praxi vitae, §. 37.

CAPVT I.
DE
STATV INTEGRITATIS
VBI
DE IMAGINE DEI, ITEMQUE
DE FOEDERE OPERVM.

I. DOCTRINA IPSA, de

STATV INTEGRITATIS, siue innocentiae, §. 1. vbi consideratur

I. IMAGO DEI, in homine ipso, §. 2 - 10. probaturque quod homo ad eam conditus fuerit, §. 2. Ea vt ergo recte determinetur, consideranda sunt

A. PROTOTYPON: §. 3. Cuius inuestigandi ratio,

a. *positiua*, ex consideratione

1. Dei,
2. Christi,
3. legis,
4. restorationis.

b. *Remotiu*a, scilicet conuenientia non quaerenda

1. in forma corporis humani & diuini, p. 699.
2. in essentia Dei, & hominis,
3. in trinitate personarum, & facultatibus mentis tribus,
4. in vna trinitatis persona spec. Christo, p. 700.
5. in corpore, quod Christus ex Maria adsumitur fuit; vel etiam caelesti, p. 701.
6. nec in attributis soli Deo propriis, p. 702.

B. ECTYPON, seu homo imaginem Dei referens; & quidem

a. qua *animam*, eiusquea. *Operationes puras*,* *Intellectus*, §. 4. vbi imago consistebat in1. *Cognitione*

Dei, qua essentiam,
qua voluntatem,
rerum naturalium,

vt tamen quaedam ignoraret, p. 703.

2. *Sapientia* summa, p. 704.

I 2 3 4 5

** Vo-

I	2	3	4	5	
					** <i>Voluntatis</i> , §. 5. vbi amor ordinatus, vnde §. 5.
					1. <i>iustitia originalis</i> , & sanctitas, veritas, animique
tranquillitas, <i>Epb. IV. 24</i>
					2. <i>libertas voluntatis</i> , siue liberum arbitrium, p. 707.
					3. <i>impletio legis perfecta</i> , p. 708.
					β. <i>Operationes mixtas</i> , §. 6.
					* imaginationis non exorbitantis,
					** adpetitus sensitiui ordinati,
					vnde harmonia admirabilis adfectuum,
					Quod haec dona fuerint naturalia, non supernaturalia. &
ad posteros propagari potuerint, §. 7.
					b. qua <i>corpus</i> , §. 8.
					α. Quanam eius ante lapsum conditio fuerit? pag. 712.
					scil. perfectio summa
					falso adseritur <i>ισαγγελια</i> ,
					perperam abiudicatur immortalitas.
					β. Quousque imago diuina in corpore hominis refulserit?
an in immortalitate, p. 716.
					c. qua <i>status externos</i> diuersos, §. 9.
					α. An matrimonium locum habuerit? affirm.
					β. an status paternus? affirm.
					γ. an imperium ciuile? neg.
					δ. an status herilis & seruilis? neg.
					e. an dominia rerum particularia? neg. §. 10.
					2. FOEDVS OPERVM, seu modus colendi Deum in statu integritatis;
§. 11 - 21. vbi
					A. CVLTVS INTERNVS, §. 11. qui consistebat
					1. in summo amore, ac veneratione Dei,
					2. in obsequio perfectissimo per cultum externum se magnopere
exserente.
					B. CVLTVS EXTERNVS se exseruit per obedientiam erga
					a. <i>Leges</i> , §. 12.
					α. <i>naturales</i> , quae, an in statu integritatis fuerint? pag. 723.
					Haec sunt
					* abso-

2	3	4
---	---	---

I 2 3 4

- * absolutae,
- ** hypotheticae supponentes instituta,
arborescientiae boni & mali,
matrimonium,
sabbatum.

β. reuelatas, e.g. de non comedendo fructu arboris.

Legum ista obseruantia, & restipulatio diuina sub *schemate foederis* inter Deum & homines exhibetur, §. 13. & in sacra scriptura describitur, ceu *foedus operum, legale, naturale*, quia opera lege praescripta erant praestanda, §. 14. at sine merito, §. 15. heic distinctius consideranda

α. Partes contrabentes, §. 16.

1. *Deus*, qui dupliciter consideratur,

* vt dominus ac legislator, vnde obligatio ad incun-
dum foedus,

** vt pars contrahens, ex mera gratia praemium
proponens.

2. *Homo Adamus*, vt caput totius generis humani semi-
nale, siue naturale,
& foederale, siue morale.

*β. Conditio foedere praescripta, seu lex foederis, & obe-
dientia, §. 17.*

1. *Lex* eaque

naturalis absoluta,

hypothetica siue positiua,

νερασυνη symbolica, de arbore cognitionis.

2. *Obedientia* perfecta, p. 733.

a. ratione *partium*, intuitu

a. subiecti, siue hominis totius,

b. obiecti, siue omnium legum.

b. ratione *graduum*, omnium virium intensio,

c. ratione *perseuerantiae*.

γ. Promissio vitae, aeternaeque beatitatis, §. 18.

1. An omnino Deus quid promiserit?

I 2 3 4 5

-2. quidnam

I	2	3	4	5
				2. quidnam promiserit? <i>vitam</i> , beatitatem aeternam non intercedente morte; quod demonstratur
				a) ex statu restitutionis,
				β) c foedere sinaitico,
				γ) ex <i>Rom. VIII. 3.</i>
				δ. <i>Comminatio</i> , sanctio poenalis, §. 19. mors omnia mala inuoluens
				naturalis,
				spiritualis,
				aeterna,
				b. <i>Instituta</i> , §. 20. <i>Sacramenta</i> ab aliis perperam dicta,
				arbor vitae,
				arbor scientiae boni & mali,
				matrimonium,
				sabbatum.
				Desiit status integritatis, cum homo violaret foedus operum: vnde & ex altera parte a Deo abruptum, §. 21. cessat ergo praemium, non vero legis obligatio. Succedit ergo foedus gratiae.

II. HISTORIA DOCTRINAE HVIVS.

I. ERRORVM fontes, §. 22. in doctrina

a. De imagine Dei,

α extenuantes eam; integrasque naturae vires ea licet amissa, censentes: Saturninus, *p. 740.* Manichaei, Pelagiani, Scholastici, *pag. 741.* purorum naturalium adsertores, Romanenses, Sociniani, Arminiani. Georg. Calixtus noster.

υ in excessu peccantes sunt, qui eam substantiam ipsam constituisse putant, vt Elaciani, *p. 742.*

b. De foedere operum,

α. meritum operum inde stabilituri,

β. peccatum originis in sola imputatione peccati Adamitici ponentes,

γ. sacramenta ibi fingentes, vbi nulla sunt, id agunt, vt ea signa nuda faciant.

G

2. VERI-

2. VERITATIS conseruatio ac propagatio, §. 23. scilicet nullo non tempore defensum est.

a. In doctrina *de imagine Dei*,

α. Quod ea non in corpore, sed in mente, saltem praecipua ratione, quaerenda.

β. Quod non minus in naturalibus mentis facultatibus, quam virtutibus moralibus conseruata fuerit, p. 745.

γ. Quod nec in dominio solo supra animantia, p. 746.

b. *de foedere operum*; quod nullo merito locus fuerit.

III. *VSVS DOCTRINAE* in praxi vitae, §. 24.

1. *De imagine Dei*, vnde discamus

a. restaurationem imaginis diuinæ,

b. conformationem ad vitam Christi, *πρωτοτύπου*.

2. *De foedere operum*.

a. si status integritatis meritum operum non admittit, multo minus status post lapsum.

b. Ergo omnia gratiae diuinæ referenda.

CAPVT II.

DE

STATV HOMINIS POST LAPSVM

VBI

DE PECCATO IN GENERE, IN SPECIE DE ORIGINALI, ET ACTVALIBVS.

I. *DOCTRINA IPSA*, §. 1 - 34.

DE PECCATO, §. 1.

I. DE PECCATO IN GENERE, §. 2 - II. vbi

A. DEFINITIO eius, §. 2. Quod sit transgressio legis.

α. *Transgressio*, siue *ανομία* consistit

1. in *deseruo* conformitatis, p. 749.

2. in *actu* siue propensione mala.

I 2 3

B. Lex

I 2 3

β. Lex est

I. *Diuina*, eaquea. *Vniuersalis*, §. 3. vbi de origine moralitatis, an ex lege, an ex actione? Haec lex duplex itidem estN. *Naturalis*, quae promulgata, §. 4.I. Per *creationem*. Inlita enim est hominibus notitia principiorum practicoꝝ, p. 19. 756. seq.II. Per *repetitionem*, §. 5.

a) tempore Noachi,

b) tempore Moſis per decalogum, cuius vniuersalitas & interpretatio demonstratur.

c) tempore Chriſti per apoſtolos,

d) per ſacrae ſcripturae diuulgationem, praecipue per verſiones.

III. Per *ſuppeditationem* principii cognoscendi, rationis & ſacrae ſcripturae, §. 6.II. *Positiua*, ſiue *hypothetica*, quae ex reuelatione tantum cognoscitur, & omnes obligat. *Inſtitutus* quippe nitens, p. 766.b. *Particularis* poſitiua, ſiue lex caerimonialis, & foꝝrenſis, §. 8.2. *Humana*, eaqueciuilis,
eccleſiaſtica.

B. CAUſſA EFFICIENS peccati in genere, §. 9.

a. *Actuum* & habituum prauorum primi parentes.β. *ἀναξίας*, ſiue illegalitatis,I. phyſica; nulla datur
2. moralis, ſola moralitatis capacia
homo,
diabolus.

Qu. An Deus cauſſa peccati dici queat? §. 10.

I 2

G 2

C.EFFECTVS

I 2

C. EFFECTVS peccati in genere, §. 11.

a. Reatus culpa, quae consistit in

a. macula morali, quae adspergitur peccanti. Vnde *lustrationes*

Hinc pudoris adfectus.

b. *Imputabilitate*, cum alicui vel physica, vel moralis causa peccati inhaeret.

Hinc tristitiae adfectus.

β. Reatus poenae, quae est mors naturalis, spiritalis, aeterna.

Hinc metus pariter ac tristitiae adfectus.

de venia peccatorum, vid. pag. 773.

2. DE PECCATO IN SPECIE, §. 12-34. vbi de determinatione & propensione ad peccatum, §. 12. Speciatim

A. DE PECCATO ORIGINALI seu connato. Vbi demonstratur

a. Quod detur? §. 13. idque

a. ex ratione, immo philosophis ethnicis,

b. ex sacra scriptura

Vet. Test. 1) *Genes. VI. 5. VIII. 21.* 2) *Iob. XIV. 4.*
3) *Psal. LI. 7.*Nou. Test. *Ioan. III. 6. Rom. V. 12. seq. Ephes. II. 3.*

β. Quid sit peccatum originale, §. 14.

a. Priuatio, siue defectus imaginis diuinae, & iustitiae originalis, p. 783.

b. *Postiua* corruptio, siue propensio ad mala, *concupiscentia* praua. Corruptio ista sese exferitN. In *Intellectu*, & quidem1) *Intellectu puro*, perA) *Tenebras*, §. 15. quae se produnt generatim, per ineptitudinem ad conceptus spirituales.Speciatim, per *absentiam* perfectionisin *ideis*, vbi ignorantia,

obscuritas,

confusio.

in *iudiciis*, vbi fluctuatio,

1 2 3 4 5 6 7 8 9

in

I 2 3 4 5 6 7 8 9

in *ratiociniis*, vbi peruerfitas & sophismata
per *praesentiam* malorum, vnde *corrupta ratio* audit, §. 16.
non obiectiue,
fed subiectiue, p. 789.

B) *Stultitiam*, §. 17. in
spiritualibus,
naturalibus,

2) *imaginatione* & memoria, §. 18.

γ. in *voluntate*, & quidem

1) *pura*, §. 19. vbi

absentia iustitiae originalis,
praesentia concupiscentiae pravae, p. 793.

2) *adpetiu sensitiuo* & adfectibus, §. 20.

γ. *Origo peccati* huius, §. 21. Lapsus primorum parentum,
cuius historia exponitur & illustratur.

δ. *Causae peccati originalis*

a. *remota*, §. 22. Diabolus sub serpente latens

b. *propinqua*,

N. *Parentes primi*, §. 23. peccantes per

actus internos,

dubitationem,

incredulitatem,

Φιλανθίαν, per superbiam se exserentem.

actus externos,

contemplationem,

comestionem fructus.

Δ. *Singuli posteri* Adami, §. 24. vbi demonstratur

1. malum id per naturalem generationem omnibus
inesse,

2. veri nominis peccatum esse,

3. recte singulis imputari.

Deus nullo modo causa dici potest, §. 25.

1. quia media euitandi dedit,

2. quia per comminationes grauiter retrahit.

1 2 3

G 3

s. Vniuer-

I 2 3

ε. *Vniuersalitas* peccati originalis, §. 26. Nemo hominum ab eo excluditur.

Vbi de immaculata conceptione Mariae.

ζ. *Sedes* peccati conuati,

a. in *anima* praecipue, idque euincitur

1. ex corruptione insigni animae,
2. ex collatione cum imagine diuina,
3. ex *Genes. VI. 5.*

b. in *corpore* imperium mentis respuente.

η. *Effectus tristes*, immo grauitas, §. 27.

a. in *mente*, & quidem intellectu, caecitas, voluntate, seruum arbitrium. NB.

b. in *corpore* morbi, mors, p. 325.

θ. *Duratio* per omnem vitam, §. 28.

in regenitis debellatur,

in irrogenitis regnat.

B. DE PECCATO ACTUALI, §. 29 - 34. vbi

α. *Quid sit* definitur, §. 29. quomodo ab originali differat?

β. *Caussae* peccati actualis, §. 30.

a. *Caro*, siue hominis peccatoris propensiones malae,

1. ratione *intellectus ignorantia*, quae quoad excuset, pag. 830.
2. ratione *voluntatis*, habitus mali,
3. ratione *imaginationis* & adfectuum exorbitantia: quae, an & quoad excuset?

b. *diabolus*, immediate, mediate ad peccata incitando.

c. *mundus*; quorsum spectant

1. *Alii homines directe*, ad peccandum, *indirecte* per *scandalum* incitando, p. 833.
2. *externae* res aliae, occasiones magis quam caussae dicendae.

An Deus caussa peccatorum actualium dici queat? dum *peccata peccatis punire* dicitur, §. 31.

I 2 3

b. Peccata

I	2	3
		Peccata causae subsequenter sunt,
		1. ob nexum causarum <i>naturalium</i> ,
		2. ob nexum causarum <i>moralium</i> .
		γ. <i>Effectus</i> peccatorum actualium, §. 32.
		1. generatim, ii qui peccati in genere sunt,
		2. speciatim habitus & peccata consuetudinis, mala quaevis
per naturalem consequentiam inde fluentia.
		δ. <i>Variae diuisiones</i> , §. 33. Ratione
		a. <i>Legis</i> est commissorium,
omissorium, p. 838.
		b. <i>causae</i> voluntarium siue proaereticum
inuoluntarium,
		c. <i>obiecti</i> erga Deum immediate,
erga se ipsum } mediate
erga alios }
		d. <i>graduum</i> cordis, oris, operis,
		e. <i>effectus</i> , mortalia aut venialia, p. 840.
clamantia aut non clamantia.
		f. <i>remissionis</i> est 1) peccatum in filium hominis, 2) <i>pecca-</i>
<i>cum in Spiritum sanctum</i> , §. 34. cuius criteria
vera, sunt
		1) euentissimae cognitionis veritatis caelestis, atque
animi conuictionis malitiosa oppressio.
		2) blasphemia spiritus, & gratiae, euentissimorumque
criteriorum & testimoniorum veritatis.
		3) constans atque proterua mediorum salutis reiectio &
blasphemia.

II. HISTORIA DOCTRINAE de peccato, & quidem

I. ERRORVM fontes, §. 35.

I	2	3
		A. <i>Securitatis</i> status: in quo qui viuunt peccatum extenuantes
negantesue, vires naturae extollunt.
		a. <i>Ethnici</i>
		1. Epicuraci, cum <i>ἀδιαφορία</i> sua, p. 845.
		2. Stoici, virtutem donum Dei negantes, p. 846.
		3. Aristoteles, virtutem in externis ponendo, p. 847.
		b. <i>Iudaei</i> ,

I 2 3

b. *Iudaei*, p. 847.

1. Pharifaci, ob meritum operum,
2. Sadducaci, ob ciuiles tantum virtutes, & *adīa* *Qopīav*,
actionum.
3. Iudaei recentiores, p. 848.

c. *Christiani*, p. 848.

I. Ante reformationem

- Origenes, Theodorus Mopsuest, 849.
Pelagius, pag. 850. monachi & philosophi scholastici.
pag. 852. seq.

2. Post reformationem, p. 856.

- Romana ecclesia, p. 857.
Sociniani, p. 860.
Arminiani, p. 861.
Mennonitae, p. 863.

B. *Seruitutis status*, culpam peccati ab se, in aliud principium amolientes.a. *In Deum ipsum & fatum aliquod*, p. 864.b. *Duplex principium boni & mali sibi fingentes*,α. *Ebraei veteres*, p. 865.β. *Ethnici*, p. 866.

I. Barbari, Chaldaei, Persae, Aegyptii,

2. Graeci,

Poetae, Hesiodus, Homerus,*Philosophi*, schola Ionica,

Pythagoraei,

Plato,

Aristoteles, p. 869.

Stoici, p. 870.

γ. *Christiani*.

* Ante reformationem

- 1) Simon Magus, 2) Valentinus, 3) Cerdo,
- 4) Marcion, 5) Hermogenes, p. 873. 6. *Ma-*
nichaei, 7) Praedestinatiani.

I 2 3 4

** Post

I	2	3	4
			** Post reformationem, p. 876.
			N. Deum facientes causam peccati mediate, immediate, per decreti absoluti adfertionem, vt Reformati.
			☐. Manichaeismum reuocantes, Matthias Flacius, p. 878. seq. Baelius, 882. 885. seq.

2. VERITATIS *conseruatio ac propagatio*, §. 36. per eos, qui
- A. in doctrina *de peccato originali* veritatis strenui fuere adfertores.
- a. ante Pelagiana certamina
Clemens, p. 892. Irenaeus, p. 894.
- b. post Pelagiana certamina
Augustinus, Hieronymus, Pontif. Rom.
Lutherus, p. 896.
- B. *de origine mali*. Testes veritatis fuere
- a. Disputantes contra hos, qui in Deum culpam confertunt, pag. 896.
- b. Disputantes contra fatum, p. 897.
- c. Disputantes contra adfertores principii duplicis, boni, maliue, p. 898.
Marcionitas,
Manichaeos,
Priscillianistas,
Praedestinatianos,
Flacium.

- III. *VSVS DOCTRINAE* in praxi vitae, §. 37.
- 1) doctrinae de peccato in genere, *Roman. III. 20. VII. 7, 12. Ephes. IV. versf. 22.*
- 2) de peccato originali, *Pf. LI. 7. I. Cor. II. 14. Gal. V. 17.*
- 3) de peccatis actualibus, vt cuitemus caute, ne habitus contrahatur.

CONSPECTVS
LIBRI QVARTI
DE
CAVSSIS ATQVE MEDIIS
SALVTIS.

I. *Fundamentum salutis*, GRATIA DEI, *cap. I.*

1. De gratia Dei vniuersali, §. 1 - 3.
2. De foedere gratiae, variisque oeconomiiis eius, §. 4 - 18.
Historia huius doctrinae, §. 19, 20.
Vfus in praxi vitae, §. 21 - 23.

II. *Medium salutis*, est CHRISTVS REDEMPTOR, *cap. II.* De cuius

1. Nominibus, §. 2.
2. Persona, §. 3 - 18.
3. Statu duplici, exinanitionis & exaltationis, §. 19 - 25.
4. Officio, §. 26 - 43. speciatim
 - a. prophetico, §. 30 - 34.
 - b. sacerdotali, §. 35 - 40.
 - c. regio, §. 41 - 43.
Historia huius doctrinae, §. 44 - 45.
Vfus in praxi, §. 46 - 48.

III. *Applicatio huius medii* fit per FIDEM IN CHRISTVM, quae producitUR
in REGENERATIONE & CONVERSIONE, *cap. III.*

1. De fide in Christum, §. 1 - 15.
2. De regeneratione, §. 16 - 27.
3. De conuersione, §. 28 - 44.
Historia huius doctrinae, §. 45, 46.
Vfus in praxi, §. 47, 48, 49.

III. *Fruetus huius adplicationis*, sunt

1. *Iustificatio* hominis coram Deo, *cap. IIII.* vbi
 - a. Natura & processus iustificationis, §. 2 - 6.

I 2

b. Causæ, §. 7-10.

c. Forma, §. 11-12.

d. effectus, §. 13-15.

Historia huius doctrinae, §. 16, 17.

Vfus in praxi vitæ, §. 18.

2. *Sanctificatio*, seu renouatio, *cap. V.* vbi & de virtutibus christia-
norum atque bonis operibus.

Historia huius doctrinae, §. 24, 25.

Vfus in praxi, §. 26.

CAPVT I.

DE

GRATIA DEI, FOEDERE GRA-
TIAE, EIVSQVE OECONOMIIS
DIVERSIS.I. DOCTRINA IPSA, de FOEDERE GRATIAE, §. 1-18. vbi
agitur

I. DE GRATIA DEI in genere, vbi

a. vocis *gratiae* significatus varius, §. I. p. 905. Designaturα. Fautor numinis pro hominibus saluandis, *Eph. I. 7. II. 7. 8.*β. Benevolentia, ob meritum Christi, *Ioan. XIV. 6. Roman. III. 24.*γ. Gratiōsa operatio in homine qua illuminatur, regeneratur,
(*auxilium gratiae* dicitur) *I. Cor. III. 10. XV. 10.*δ. Dona diuina quacuis, tam naturalia, quam spiritalia, *Iac. I. v. 17. I. Cor. I. 4. Eph. IV. 7.*b. *finis*, salus hominum deperditorum.c. *obiectum* homines omnes, §. 2. vnde *gratiae vniuersalitas* de-
monstraturα. ex *ratione* & harmonia attributorum diuinorumβ. ex *sacra scriptura*, p. 907. *I. Timoth. II. 14. II. Petr. III. 9. Rom. XI. 32. Gal. III. 22. Ioan. III. 16.*

I 2

H 2

d. *Actus*

I 2

d. *Actus formales gratiae diuinae* quatuor, §. 3.

α. Simplex at efficax complacentia ad salutem hominum restituendam.

β. Dispectio mediū

1. sufficientis ad salutem hominum,

2. satisfaciens iustitiae diuinae.

γ. Decretum, de mittendo filio redemptore.

δ. De conferenda fide, in hunc mediatorem.

2. DE FOEDERE GRATIAE in specie, §. 4 - 18. vbi

a. *Fundamentum* huius foederis, *pactum Patris cum Filio*, de redimendis hominibus, §. 4.α. Recte adferri pactum eiusmodi demonstratur, p. 914. quia
Christus non inuitus venit, Pf. XL 8, 9. Io. IV 34.

β. personae paciscentes, p. 916. Pf. II. 8. Ef. XLIX. 6. seq.

γ. acceptatio, Pf. XL. 7. Gal. IV. 4.

b. *Partes contrahentes*,α. *Deus*, §. 5. speciatim Pater, II. Cor. V. 19.

Filius, I. Tim. II. 5.

Spiritus sanctus, II. Cor. I. 22.

β. *Homines peccatores*, omnes, nemine excepto, §. 6.c. *Conditiones foederis*.α. *ex parte Dei*,1) *Promissi*, §. 7.| *gratia*, seu fides, ceu medium,| *gloria*, seu vita aeterna.2) *Comminationes*, §. 9. in foedere gratiae locum non habent, si quae tamen sunt, proueniunt eae ex lege, & foedere operum.β. *ex parte hominum*, §. 8. *fides* & hinc fluens vitae sanctimoniam. At nullum inde nobis ius oritur deposcendi promissiones.d. *Denominationes aliae* huius foederis in sacra scriptura. Vocatur quippeα. *Testamentum*, §. 10. vbi ostenditur discrimen, & conuenientia, testamenti & foederis, p. 922.

I 2 3

β. *Euan-*

I 2 3

β. *Euangelium*, quod statim post lapsum primorum parentum coepit, & durat ad nos, §. 11.

- 1) *Vocabuli* significatus varius, p. 924.
- 2) *Definitio*, natura, p. 925. Est doctrina de gratia Dei & remissione peccatorum, per meritum Christi creditibus in eum conferenda.
- 3) *Disirimen* legis & euangelii, p. 926. Ratione
 - a) *principii* cognoscendi; lex magnam partem ex ratione, euangelium ex reuelatione tantum.
 - b) *obiecti* lex opera exponit, euangelium beneficia diuina.
 - c) *promissionum*, quae lex habet euangelium minus.
 - d) *officii*, lex terret & praecipit, euangelium solatur.
 - e) *subiecti*, cui euangelium, cui lex, proponenda; & quo pacto vtriusque vis sese exerat in regere ratione & conuersione, p. 929.
- 4) in quibus lex cum euangelio *conueniat*? scilicet
 - a) ratione auctoris Dei,
 - b) quod ad omnes homines pertineant,
 - c) vniuersalis promulgatio vtriusque,
 - d) quod vtraque ad salutem hominum tendat.
- 5) *Promulgatio* vniuersalis euangelii, facta
 - a) Adamo per *πρωτευαγγελιον*, Genes. III. 15. §. 12.
 - b) Repetitio eius, §. 13. speciatim
 - N. *Promulgatio* vniuersalis posteris Adami.
 - Ab Adamo ad Noachum,
 - a Noacho ad Moſen,
 - a Moſe ad Christum,
 - a Christo ad nos.
 2. *Vocatio* omnium hominum ad euangelium
 1. externa per verbum rationis & reuelationis,
 2. interna per Spiritum sanctum.

Obſ. vniuersalitas huius vocationis demonstratur, p. 935.

I 2

H 3

2. *Oeconome*

I 2

2. *Oeconomiae foederis gratiae variae*, §. 14. in diuersis interual-
lis vnum idemque mansit euangelium & foedus. De
triplici hoc interuallo, vid. p. 938.

α. *Interuallum patriarchale*, §. 15. vbi

1) *Cultus internus*, siue doctrina de fide in Messiam pro-
pagata, ab Eua, Henoch, Noacho, reliquis vsque ad
Mosen.

2) *Cultus externus*, accedente foedere peculiari cum Abra-
hama, p. 943. consistebat

N. in sacrificiis, quorum origo mystica, p. 942.

1. in sacramento circumcisionis; vbi

α. Diuina eius origo & institutio, p. 944.

β. Materiale & formale eius, p. 946.

γ. Gratia spiritualis per id collata, p. 947.

δ. Administer circumcisionis.

ε. Quis, cur, quando, circumcidendus.

ζ. Eam veri nominis sacramentum esse, §. 16. Vnde
fit digressio.

DE SACRAMENTIS in genere, proprieque sic dictis. §. 16.

1) *Vocabuli sacramenti significatus*

N. profanus,

pro iuramento militari,

pro pecunia in sacrario deposita.

1. ecclesiasticus,

1. pro *μυστήριον*,

2. pro signo rei caelestis, siue symbolo,

3. pro ritu, per externa symbola gratiam diuinam
conferente.

2) *Requisita sacramenti* proprie sic dicti, p. 952.

a) Institutio & mandatum diuinum.

b) Elementum visibile praescriptum a Deo.

c) Gratiae diuinae collatio & obsignatio.

3) *Auctor sacramentorum*, p. 953. scilicet

a) Causa efficiens principalis *Deus*,

I 2 3 4

b) causa

I	2	3	4
			b) Causa instrumentalis, <i>administer</i> , qui versatur
* circa institutionem,
** circa dispensationem.
			<i>Qu. 1.</i> An sacramentum a <i>dignitate & probitate</i> ministrantis accipiat valorem & efficaciam suam?
<i>pag. 954.</i>
			<i>Qu. 2.</i> An ex <i>intentione</i> ministrantis fructus sacramenti pendeat? <i>pag. 955.</i>
			4) <i>Materia & forma</i> , p. 956.
<i>materia</i> , elementum visibile,
<i>forma</i> , verba institutionis.
			5) <i>Finis & effectus</i> , p. 957.
a) <i>proximus</i> , collatio gratiae & obsequatio
in regeneratione,
& renouatione.
b) <i>ultimus</i> , salus aeterna.
			6) <i>Efficacia materiae</i> terrestris sacramenti, p. 958.
a) Nulla creditur a reformatis, eam ceu <i>nuda signa</i> considerantes.
b) Ex se & sua natura efficacem materiam, sine accedente fide, credentes pontificii.
c) At media via eligenda.
			7) <i>Modus operandi</i> , p. 960.
Non physicus,
non moralis,
sed mysticus.
			8) <i>De caractere indelebili</i> pontificiorum per sacramenta impresso, p. 962.
			9) <i>Quinam sacramentis rite vi queant</i> , & debeant? p. 963.
<i>Qu.</i> Qua intentione & ratione Christus iis sit vsus?
			β. <i>Intervallum Mosaicum</i> , siue VETVS TESTAMENTVM, §. 17.
coll. p. 938. vbi
1) <i>Cultus internus</i> nitebatur
a) Summa <i>doctrinae</i> de fide in Christum, p. 965.
b) <i>Promis-</i>
I	2	3	4

I	2	3	4
			b) <i>Promissionibus</i> spiritualibus, iustificacione, & remissione peccatorum, p. 966.
			2) <i>Cultus externus</i> consistebat
			a) in <i>legum caerimonialium</i> , speciatim <i>sacrisfactorum</i> obseruatione, quorum causae & origo indicantur, p. 969. seq.
			b) in <i>sacramentorum</i> vsu, qualia fuerunt
			α) <i>Circumciso</i> , §. 15. p. 944. seq.
			β) <i>Agnus paschalis</i> , pag. 971. seq. vbi
			1) Vocis pascha significatus varii.
			2) Institutio sacramenti, & ritus sub eius vsu.
			3) Materia & forma.
			4) Finis, recordatio exitus; adumbratio Christi, pag. 975.
			5) Quinam eo vesci potuerint? p. 977.
			γ. <i>Interuallum christianum</i> , siue NOVI TESTAMENTI, §. 18.
			Huius praerogatiua prae V. T. p. 979. Ratione
			1. mediatoris melioris, p. 980.
			2. propitiationis realis, non amplius typicae,
			3. abrogationis status legalis & seruilis, p. 981.
			4. maioris copiae donorum spiritualium,
			5. maioris numeri credentium, p. 982.

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE

I. ERRORVM FONTES, §. 19. In doctrina

A. *De gratia Dei*. Qui vniuersalitatem eius negant,a. *Ante reformationem*:

Basilidiani, Valentiniani, Origenes, Manichaei, Pelagius, &c.

β. *Post reformationem*:

An Lutherus eius sententiae fuerit? p. 987.

Calvinus cum reformatis,

Arminiani & Sociniani,

Romanenses nonnulli.

B. *De lege & euangelio*, p. 992. Hic duo extrema

a. Confundentes vtrumque, & foedus operum cum foedere gratiae turpiter miscentes, meritum operum introducunt.

I 2 3

β. Eo

I	2	3	
			β. Eo vsque remouentes ab inuicem, vt legem ceu malam reiciant, quod faciunt Simon, Cerdo, Marcion, Apellitae, Manichiaei, antinomi.
			c. <i>De sacramentis in genere, p. 996.</i>
			α. Pro nudis signis habentes ea, & efficaciam omnem adiuuantes.
			β. Sacramentis omnem vim ex opere operato tribuentes, sine fide accedente.
			2. VERITATIS <i>conseruatio & propagatio, §. 29.</i>
			A. <i>De gratia Dei vniuersali, p. 998.</i>
			Directe eam adstruentes
			Contra particularismum defendentes: ex reformatis ipsis, <i>conf. pag. 988.</i>
			B. <i>De lege & euangelio, de V. T. & N. T. p. 1001.</i>
			c. <i>De sacramentis, p. 1002.</i> Adferentes
			Non nuda signa, sed efficacia esse.
			Sine fide prodesse nihil.

III. *VSVS DOCTRINAE IN PRAXI VITAE.* Speciatim

1. *De gratia vniuersali, §. 21.*
ne eam negligamus, neue alios, *Eph. II. 4. 7.*
2. *De euangelio, vt ad eius communionem enitatur, Phil. I. 5. §. 22.*
3. *De praerogatiua N. T. & sacramentis, §. 23. Ebr. II. 2. 3.*

CAPVT II.

DE

CHRISTO REDEMTORE HOMINVM.

I. *DOCTRINA IPSA, de*

IESV CHRISTO, mediatore foederis gratiae, vltimo tempore misso,

§. 1. vbi

I. NOMINA eius, §. 2.

Iesus, *p. 1009. vñ. 780.*Nazarenus cur dictus? *Matth. II. 23. p. 1010. 7 & 1.*

Messias,

Christus, *conf. §. 26. p. 1096.*

I

I

I. DE

I

2. DE PERSONA CHRISTI, §. 3 - 18. quae est vna, §. 3. vbi consideranda

A. Duplex natura Christi.

a. Quod reuera detur in Christo, §. 4.

α. diuina natura, demonstratur, p. 1012.

1. Quia filius patri coessentialis,

2. quia officii Messiae ratio id postulabat, *psalm. XLIX. vers. 4, 8, 9.*3. ex dictis sacrae scripturae, *II. Sam. VII. 19. psalm. II.*

β. humana natura, p. 1014.

1. quia expresse homo dicitur in sacra scriptura, *I. Tim. II 5. Matth. VIII. 20. &c.*

2. quia partes essentielles corpus & anima,

3. quia actiones & passiones humanae ei tribuuntur.

b. Quo pacto vtraque in Christo sit? §. 5.

α. diuina per aeternam generationem a Deo patre, confer. *lib. II. cap. I. §. 49. p. 369.*

β. humana per incarnationem, seu adsumptionem humanitatis ex Maria, p. 1015. seq. quae facta

* Non mutando humanam in diuinam, aut confundendo vtramque, nec creando sibi humanam naturam, nec deportando eam a caelo;

** Sed facta ea est per virtutem Spiritus sancti,

1. qua *corpus*, p. 1018.

purificando massam sanguinis,

deferendo eam in locum generationis,

2. qua *animam*, cuius origo, p. 1020.

c. De proprietatibus humanae Christi naturae, §. 6.

α. Quae ipsi cum omnibus hominibus communia fuerint?

* ratione *animae*

facultates, intellectus & voluntatis

operationes eius, & adfectus.

** ratione *corporis*,

dispositio eius communis,

infirmittates naturales.

1 2 3 4

β. Quae

I 2 3 4

β. Quae ipsi prae omnibus fuerint singularia seu propria?
pag. 1021. quod

1. omnis peccati expers fuit

2. natura humana propria subsistentia destituta, subsistebat subsistentia τῶν λόγων.

3. Dotes singulares, consistentes in ἐξοχή

a) corporis, seu

perfecta sanitate

eleganti forma, cum singulari maiestate coniuncta.

b) animae; ubi dotibus praecelluit

* naturalibus, in intellectu & voluntate;

** spiritualibus, scilicet in

intellectu, erat rerum diuinarum cognitio perfectissima;

voluntate, virtutes summae.

B. Vnio personalis duarum naturarum. Vbi

a. Actus est vnio ipsa, §. 7. Dum scilicet humana natura subsistit subsistentia τῶν λόγων.

b. Modus eius, §. 8.

α. Quomodo consistat? in coniunctione inseparabili, sine mutatione & confusione.

β. Quo pacto naturalis dicatur, & ab aliis vnionum modis differat? p. 1025.

γ. An ex ratione determinari queat? neg. p. 1026.

δ. An in consensu tantum haec vnio consistat? p. 1027. seq. neg.

c. Quod detur huiusmodi vnio, demonstratur, §. 9.

α. Quia sacra scriptura de mediatore, seu vna tantum persona loquitur, 1. Tim. II. 5. I. Cor. VIII. 6.

β. Quia nihilominus, seu Deus verus, verusque homo describitur, ps. CX. 1. Rom. I. 3, 4. Matth. XVI. 13. 16. Ioan. I. 14. Ebr. II. 14.

γ. Ex sine incarnationis, expiatione Dei & hominum, p. 1031.

I 2

I 2

c. Commu-

I 2

c. *Communicatio naturae vtriusque*. Vbi consideranda veniunt,

- a. *περιχώρησις* naturarum, §. 10. haec
 α. Quomodo ex vnione naturarum fluat?
 β. quod de diuina tantum dici queat.
 γ. probatur ex *Coloss. II. 9.*

b. *Propositiones personales*, §. 11.

- α. Quanam sint?
 β. Immutatae, at reales maxime sunt.
 γ. An *ἀλλοίωσις* in iis admittenda?
 δ. An eae accidentales dici queant?

c. *Communicatio idiomatum*, siue proprietatum & operationum, §. 12. Quae fit per vnionem & coniunctionem; non per mutationem & transfusionem, aut per *ἀλλοίωσιν*, §. 13. Communicationis huius tria dantur genera, §. 14.

α. *Communicatio ιδιωμάτων*, seu *ιδιοποίησις, ἀντίδοσις*, §. 15.

- 1) *res ipsa*; est communicatio reciproca, vbi hominis proprietates, Deo; & Dei proprietates homini tribuuntur, p. 1044.
 2) *praedicationes* huius generis, in quibus adfirmatur
 1) de concreto diuinae naturae idioma humanum; §. 16.
 2) idioma diuinum de concreto naturae humanae.

β. *Communicatio ἀυχημάτων*, seu *μετάδοσις, βελτίωσις*, §. 16.vbi attributa maiestatica Dei, homini tribuuntur, videlicet *ἐνεργητικά*, *Coloss. II. 9. Matth. XI. 27.*

1. *Omniscientia*, *Coloss. II. 3. Ioan. I. 48.*
2. *Omnipotentia*, *Phil. III. 21. Ioan. V. 27.*
3. *Potestas viuificandi*, *Ioan. V. 21, 27.*
4. *Omnipraesentia* cum *ἐνεργεία*, p. 1054. *Matth. XVIII. v. 20. XXVIII. 20. Ioan. III. 13.*
5. *Cultus religiosus* ipsi debitus, *Phil. II. 9. seq.*
6. *Potestas miracula edendi*, p. 1061.

γ. *Communicatio ἀποτελεσμάτων*, seu *κείνοποίησις*, §. 18.

I 2 3 4

1) res

I	2	3	4
- 1) *res ipsa*, vbi ad officium mediatorium Christi vtraque natura concurrit.
- 2) *praedicationes* huius generis, vbi
 * *praeditatum* est *ἀποτέλεσμα*, seu operatio ad officium mediatorium pertinens.
 ** *subiectum*, est
 vel concretum personae,
 vel concretum alterutrius naturae.

3. DE STATV DVPLICI CHRISTI, §. 19 - 25.

A. De statu exinanitionis, naturae diuinae.

I	2	3	4
- a. In quo consistat? §. 20.
 in abdicatione vsus plenarii attributorum, p. 1066.
 non in occultatione sola,
 nec in imbecillitatibus & doloribus, p. 1068.
 nec in ipsa incarnatione.
- b. in quibus vitae actibus conspiciatur? §. 21.
1. in conceptione & incarnatione,
 2. in natiuitate,
 3. in circumcisione,
 4. in purificatione,
 5. in educatione,
 6. in paupertate vitae summa, p. 1072.
 7. in passione, §. 22. ab infantia, vsque ad mortem,
 speciatim
 a. in horro Gethsemane, vbi tristitia, terror, angor, sudor
 sanguineus.
 β. crucifixio, p. 1076.
 γ. desertio spiritualis, p. 1077.
 δ. sanguinis effusio: qui an corruptus sit?
 8. in morte; quae an vere contigerit?
 post hanc an verus homo permanferit?
 9. in sepultura, p. 1078.
- c. Necessitas & finis exinanitionis, §. 23.
1. *primarius*, expiatio criminum,

2. *secundus*.

I 2 3 4

2. *secundarius*, vt exemplum nobis, quod imitemur, praeberet.

Qu. An sibi per eam promeritus sit Christus exaltationis statum?

B. *De statu exaltationis*, ratione naturae humanae.

a. In quo consistat? §. 24. in maiestatis diuinæ vsu plenario.

b. In quibus vitae actibus conspiciatur, §. 25.

1. in *uiuificatione* sui, & insecuto

2. *descensu ad inferos*, p. 1082. per hunc

a. quid intelligatur? scilicet quod Christus qua corpus, qua animam damnatis praedicauerit.

β. quem in finem factus sit?

non vt ibi pateretur quaedam,
sed vt praedicaret, non liberationem,
sed victoriam.

3. in *resurrectione*, facta

a. propria eius virtute, p. 1083.

β. veritas resurrectionis Christi, p. 1089.

4. in *ascensione in caelum*, cuius demonstratur veritas, necessitas, locus, vnitas.

5. In *sessione ad dextram*, p. 1092.

4. DE OFFICIO CHRISTI, §. 26 - 43.

A. *In genere* demonstratur,

a. Seruatorem certo munere functum, §. 26.

b. Nomina officij, Messias & Christus.

c. Vnctum eum esse, ceu sacerdotem, prophetam, regem,
pag. 1096. seq.

d. Promissi in Vet. Testam. Messiae characteres, §. 27. 1) fore eum regem, 2) prophetam, p. 1099. 3) sacerdotem, p. 1100. 4) venturum sub interitum reipublicae iudaicae, 5) Bethlemi nasciturum, 6) ex virgine.

e. Hunc messiam esse Iesum Nazarenum, euincitur, p. 1103.

B. *In specie* de triplici officio Christi, coniunctum semper spectando, §. 28. & 29.

I 2

I. PROPHET.

I 2

I. PROPHETICVM OFFICIVM, quo pacto Christo tribuatur? §. 30.

Hoc functus est

a. Docendo voluntatem Dei per

1. διδασκαλίαν, *Matth. V. VI. VII.*
2. ἔλεγχον, *Matth. XXII. 23.*
3. παιδείαν, *Matth. VIII. 26.*
4. παράκλησιν, *Matth. V. 3. seq.*
5. ἐπανάρθωσιν, *Matth. V. 20. seq.*

b. Praebendo exemplum, quod imitemur, §. 32. in officiis

1. erga Deum; amore, obsequio, veneratione,
2. erga se ipsum; paupertate, abnegatione sui, & humilitate,
3. erga alios *Φιλανθρωπία* summa.

c. Confirmando miraculis doctrinae suae veritatem, §. 33. vbi miraculorum

1. veritas, & numerus insignis,
2. modus & potestas singularis ea edendi.
3. Quod & aliis eam potestatem dederit.

d. Constituendo ecclesiae ministros, §. 34. vnde & mediate & immediate omnes homines docet.

II. SACERDOTALE OFFICIVM, §. 35. quod exercet,

a. *Sacrificium expiatorium pro hominibus offerendo*, §. 36. in quo consideranda

1. *Praesentia* huius sacrificii, prae sacrificiis veteris testamenti, *p. 116.* ratione
 - a. sacerdotum seu sponforum,
 - β. victimae ipsius,
 - γ. modi offerendi,
 - δ. effectus.

2. *Effectus* eius, qui est SATISFACTIO, §. 37. Vbi docetur,

- a. *vocis* significatio, *p. 117.*
 - * absoluta; desiderii alicuius impletio,

** rela-

1 2 3 4 5 6

I	2	3	4	5	6
					** relatiua; obligationis abolitio, eaque civilis, criminalis, quae iterum est, vel propria, vel vicaria, quae huius loci est.
					β. <i>Res ipsa</i> , p. 119. vbi considerandi
					a) rei seu delinquentes,
					b) sponfor, Christus solus,
					c) Iudex, Deus trinunus, p. 1120.
					d) praestatio satisfactionis per obedientiam passiuam, in passione pro hominibus, actiuam in legis impletione,
					e) finis & effectus, reconciliatio cum Deo.
					γ. <i>Veritas</i> satisfactionis, §. 38. probatur 1) <i>Es. LIII. v. 4. 5.</i> 2) <i>Ioan. I. 29.</i> 3) <i>I. Ioan. II. 2.</i>
					δ. <i>Necessitas</i> , p. 1126. demonstratur
					1. ex miseria hominum,
					2. a fine incarnationis,
					3. ex iustitiae diuinae immutabilitate.
					ε. <i>Iustitia</i> satisfactionis, p. 1128.
					<i>Qu. 1.</i> An sine iniquitate iustus sponsonem pro iniusto suscipere potuerit?
					<i>Qu. 2.</i> An Deus salua iustitia acceptare eam, & innocentem pro nocente punire potuerit?
					ζ. <i>Vniuersalitas</i> satisfactionis, §. 39. probatur
					1. Ex vniuersalitate gratiae,
					2. ex locis scripturae sacrae, <i>I. Tim. II. 6. II. Corinth. V. 14. I. Ioan. II. 2. Ioan. III. 16.</i>
					b. <i>Intercessio pro hominibus</i> , §. 40.
					in statu exinanitionis,
					in statu exaltationis.
					III. REGVM OFFICIVM, §. 41. Christum
					a. Regem esse, ceu Deum, §. 42.
					ceu hominem, in vtroque statu, probatur.
I	2	3			
					b. Regnum

I 2 3

- b. Regnum esse triplex, §. 43.
1. *Potentiae*, pertinens ad hocce vniuersum.
 2. *Gratiae*, pertinens ad ecclesiam militantem.
 3. *Gloriae*, spectans ad ecclesiam triumphantem.

II. HISTORIA DOCTRINAE de Christo.

I. ERRORES, §. 44. & quidem in doctrina

A. De persona Christi, p. 137. seq. speciatim

a. De naturis singulis.

α. De diuina, quam qui negarint? vid. supra lib. II. cap. I.
§. 54.

β. De humana,

1) Qua corpus,

* Qui negarunt, verum omnino corpus seruatorem habuisse.

Docetae, Simon magus, Menander, Basilides, Marcionitae, Manichaei, anabaptistae.

** Duplex corpus Christo tribuentes, p. 140.

2) Qua animam: quam Christo denegarunt Apollinaristae, p. 142.

b. de vnione personali. Vbi duo extrema

α. *Nestorianismus*, qui duas naturas ita separat, vt duae in Christo sint personae, p. 145. Nestorianismi

1. origo, & Nestorii occasio errandi, p. 146.

2. eius defensores & oppugnatores, p. 148.

3. sectatores eius, p. 151.

vetores multi, Muhamed, Elipandus.

recentiores, Socinus & antitrinitarii; Calviniani, in articulo de communicatione idiomatum.

β. *Eutybianismus*, confusionem & transmutationem naturarum introducens, p. 154. vbi

1. origo errorum Eutychis,

2. eius defensores & oppugnatores,

3. sectatores, Acephali, Iacobitae, Monotheitae, &c.

p. 159.

I 2

K

z. De

I 2

B. *De statu duplici Christi, p. 1161.*C. *De officio Christi, quod negarunt quidam,*

a. Regnum temporale fingentes,

b. prophetico officio detrahentes,

c. sacerdotale & satisfactionem negantes,

α. diuinitatem impugnando, *p. 1162.*β. humanitatem negando, *p. 1163.*γ. necessitatem satisfactionis negando, *p. 1164.*δ. planissime eam negando, *1166.*2. *Veritatis propagatio & conseruatio, §. 45. in doctrina*A. *De persona Christi, & quidem*a. *De naturis singulis veritatem conseruarunt orthodoxi,*

1. Disputando contra haereticos distos.

2. Directe eam probando.

b. *De vnione personali naturarum*

1. Disputantes contra Eutichen & Nestorium.

2. Directe probantes, *p. 1170. seq.*B. *De officio Christi, praecipue sacerdotali & satisfactione, p. 1175.*III. *VSVS DOCTRINAE in praxi vitae,*1. *De persona Christi, §. 46. I. Tim. III. 16. Ebr. II. 11. seq.*2. *De statu duplici, §. 47. Rom. VIII. 17. I. Petr. II. 21. Matth. X. 38.*3. *De officio triplici, §. 48. Apoc. I. 6. I. Petr. II. 9. Rom. XII. 1.*

CAPVT III.

DE

FIDE IN CHRISTVM,

ITEMQVE

DE REGENERATIONE ET CON-
VERSIONE.I. *DOCTRINA IPSA, connexio §. 1.*I. *DE FIDE IN CHRISTVM, §. 1 - 15.*A. *Fidei verae natura & indoles. Vbi consideratur*1) *Definitio fidei, §. 2.*

I 2 3

a. *verbalis,*

I 2 3

a. *verbalis*, siue vocis significationes
philosophicae,
theologicae, p. 1181.

b. *realis*. Est animi actus, quo obiectum rite cognitum
adsensu approbat, & fiducia recipit. Vnde *actus* fidei
tres, §. 3.

α. *Cognitio* explicita, §. 4. Cuius

1) *necessitas* ad fidem probatur

a) ex sacra scriptura, *Es. LIII. 11. Habac. II. 4.*
Ioan. VI. 69. XVII. 3.

b) quia adsensus sine cognitione esse nullus
potest.

c) Quia fides per praeconium euangelii produci-
tatur, *Rom. X. 17.*

d) Quia confessio est fidei consequens. *Rom. X.*
v. 9. 10. I. Petr. III. 15.

2) *Qualitas*, scilicet *explicita* sit oportet rerum cre-
dendarum, quia *implicita*, est mera ignorantia.

3) *Obiectum*, sunt res credendae, seu articuli fidei
fundamentales, §. 5. quorum summa est do-
ctrina

a) de miseria hominum,

b) de redemptione per Christum.

β. *Adsensus*, qui est firma persuasio de redemptione per
Christum; isque *diuinus*, *Ebr. XI. 1. §. 6.*

non generalis tantum,

sed specialis quoque, §. 7.

γ. *Fiducia*, §. 8. qua in redemptione Christi plane ae-
quiescimus. Vbi euincendum

1. Quod non sit res imaginaria, aut in humanis po-
sita viribus.

2. Quod necessario ad fidem requiratur.

Qu. An plures dentur fidei actus, quam hi tres? §. 9.
Resp. neg. VVitus addit, amorem veritatis agni-
tae, & famem stimque Christi.

K 2

II. Sub.

1 2 3

I 2 3

- II. *Subiectum quo*, §. 10. Fides nimirum pertinet tam
 a. ad *intellectum*, ratione cognitionis & ad sensus; quam
 b. ad *voluntatem*, ratione fiduciae.
- Obs.* Errantium heic duo veniunt notanda contraria, eorum scilicet.
- a. Qui ad solum intellectum, p. 1192.
 β. Qui ad voluntatem solum restringunt fidem: eamque
 1) in caritate & obedientia ponunt; 2) in bonis operibus, §. 11.
- III. *Causa efficiens fidei*, §. 12.
- a. Positiue; & quidem
 c. *Causa principalis*, Deus trinus, p. 1195.
 Pater, *Ioan. VI. 44.*
 Filius, *Ioan. XIV. 6.*
 Spiritus sanctus, *I. Cor. XII. 3.*
- β. *Causa minus principalis*, siue instrumentalis est
 1. Verbum Dei, speciatim euangelii, *Ioan. XVII. 20.*
I. Petr. I. 23. Rom. I. 16. X. 17. I. Cor. I. 21.
 2. Sacramentum baptismi, *Ioan. III. 5. Ephes. V. 26.*
Tit. III. 5.
 3. Intercedens opera ministri. *I. Cor. III. 5, 6. IV. 15.*
conf. Galat. IV. 19.
- b. Remotiue, p. 1196. Non in viribus naturalibus posita est fides. Vnde *fides naturalis* nulla.
- IV. *Subiectum quod fidei capax est*, p. 1197. Omnes homines non resistentes, *I. Tim. II. 4.*
- a. *Adulti*, in quibus per verbum & sacramentum,
 b. *Infantes*, in quibus per baptismum fides producitur,
Tit. III. 5. Ioan. III. 5.
- v. *Finis & effectus fidei*, prout organon est, non vt causa meritoria, §. 13. Fluunt quippe inde
 a. *immediate*,
 1. iustificatio, *act. X. 43. Rom. IV. 5.*
 2. adoptio in numerum filiorum Dei, *Ioan. I. 12.*
 3. pax spiritualis, *Rom. V. 1.*

I 2 3 4

b. *mediate*

I 2 3 4

b. *mediate*,
renouatio, *Rom. V. 3. XII. 1. 2.*
bona opera, *II. Petr. I. 5. seq.* Speciatim spes & caritas,
I. Cor. XIII. 13.

VI. *Proprietates fidei, §. 14.*

a. *Certitudo*, ratione

α. obiecti certissimi,
β. adfensus diuini itidem certissimi,
γ. subiecti. Vnde quis certus esse possit, quod fidem
habeat? *p. 1200.* ex
1. conscientia sui ipsius,
2. ex interno Spiritus sancti testimonio, *I. Ioan. V. 6.*
3. ex effectibus, seu operibus,
4. fallacias naturae probe detegendo.

b. *Quod amitti iterum possit, p. 1202.* demonstratur

α. quia id sacra scriptura non negat,
β. ex indole actuum fidei,
γ. ex causis fidei, quibus resisti potest,
δ. ex exemplis, Moysi, Dauidis, Hymenci, ceterorum,
ε. e testimoniis sacrae scripturae, *Luc. VIII. 13.* coll. pa-
rall. de fide temporaria.

c. *Quod recuperari possit; at longe difficilius, p. 1203.*

b. *De fide falso sic dicta, §. 15.* Qualis est

a. *Historica fides;* adfensu mere humano, exclusa fiducia, cor-
stans. Quomodo a *temporaria* differat? Haec scilicet
vera esse potest.

b. *Mortua fides;* cui vita, id est, efficax adprehensio & appli-
catio meriti Christi deest.

Producitur fides per regenerationem, vnde

2. DE REGENERATIONE, §. 16 - 27. vbi

I. *Definitio*, quid sit? §. 16.

a. *verbalis*, sive significatus vocis variū, *p. 1205.*

α. *Minus proprie* designat
iustificacionem cum insequente sanctificatione,

I 2 3 4

K 3

Solam

1 2 3 4

folam sanctificationem,
iustificationem folam,
sacramentum baptismi.

β. *Proprie* significat, fidei productionem, *I. Petri I. 3. 23.*
Ioan III. 3. 5.

Obs. Origo huius vocis, an a iudaicis, an ex conuenientia potius cum naturali generatione deriuanda?
pag. 1206.

b. *Realis*, §. 17. Est actio, qua Deus per fidei productionem, hominem a morte spiritali ad vitam transducit. Continetur hac definitione

a. *Terminus a quo*, mors spiritalis, §. 18. quae consistit in

- 1) Absentia virium spiritalium. Deficit quippe in *intellectu* cognitio vera, viua, efficax diuinorum,
in *voluntate*, amor veri boni, Dei.
- 2) Propensio ad mala. Scilicet est in *intellectu*, ignorantia & stultitia,
in *voluntate* *Φιλαντία* praua,
in *corpore* *ἀταξία* omnium motuum.

β. *Terminus ad quem*, siue vita spiritalis, §. 19. quae est ipsa *fides* consistens

- 1) Ratione *intellectus* in
N. *illuminatione* §. 20. quae cognitione & ad sensu veri nominis absolvitur.

Qu. 1. An illuminatio ad intellectum, an ad voluntatem pertineat? *p. 1211.*

Qu. 2. An irrogenitus dici possit illuminatus?
p. 1212. seq.

2. *sapientia* diuina, *p. 1214. Iac. III. 15. 16.*

- 2) Ratione voluntatis, §. 21. in amore ordinato; qui se exserit
per fiduciae excitationem, indeque

1 2 3 4

iustific-

I 2 3 4 5

iustificacionem,
amoremque Dei sincerum.

3. Ratione *corporis* & reliquarum facultatum mixtarum, imaginacionis, & appetitus sensitiui, est *ταχὺς* atque harmonia iucundissima, §. 22.

Obs. Tenenda probe est distinctio inter

- 1) actus animales & spirituales; itemque inter
2) actum, & statum regenerationis, §. 23.

γ. *Medium*, siue mutatio in homine contingens, §. 24.

1) Veritas mutationis, p. 1219.

- 2) Erroris duo contraria. Videlicet
extenuant, qui naturalem, vel moraliter leuem mutationem sibi fingunt,
excedunt, qui essentialem aut substantialem adserunt,
p. 1220.

II. *Causa efficiens*, §. 25.

a. *Principalis*, Deus trinus, *Iac. I. 17, 18.* Speciatim

α. Pater, *I. Petr. I. 3.*

β. Filius, *Ioan. XIV. 6. I. 4, 9.*

γ. Spiritus S. in specie, *Tit. III. 5. conf. §. 12.*

b. *Instrumentalis*; Non lumen internum, sed

α. verbum euangelii, p. 1223.

β. baptismus, speciatim circa infantes,

γ. opera ministri verbi.

III. *Subiectum*, p. 1222.

a. *quod*; omnes adulti non resistentes,
infantes baptizati,

β. *quo*, intellectus pariter ac voluntas.

IV. *Forma*, est fidei, seu vitae spiritualis productio.

v. *Effectus*, §. 26.

a. iustificatio,

b. renouatio, seu sanctificatio,

c. vita spiritualis, beatitudinis initium.

I 2

VI. *Pro-*

I 2

VI. *Proprietates*, §. 27.a. *Ex parte Dei*, efficacia perennis, *p. 1226. Ioan. X. 28. II. Ti-
moch. II. 5. Philip. I. 6.*b. *Ex parte hominis*,α. *Necessitas*, *Ioan. III. 3, 5. Rom. III. 28. Marc. XVI. 16.*β. *Quod statu regenerationis excidere homines possint*,
*II. Pet. II. 20.**Qu.* An horum conditio deterior sit, quam numquam
regenitorum? affirm.γ. *Quod restitui in eum possint*, probatur ex vniuersalitate
gratiae.*Quomodo regeneratio a conuersione differat?* §. 28.

3. DE CONVERSIONE, §. 28 - 44. Haec est

A. *Transitiua*, §. 29. quae tribuitur passima. *Deo*, *Ier. XXXI. 18. XXXVI. 26, 27.*b. *homini*, se ipsum conuersuro, *Es. I. 16, 17. Ez. XVIII. 30.*c. *ministris verbi*, *Luc. I. 16.*B. *Intransitiua*, seu *POENITENTIA*, §. 30. CuiusI. *Actus ipse*, atque *definitio*a. *verbalis*, *pag. 1230.* vbi voces, *poenitentia*, *μετάνοια* &
μεταμέλεια designant1. *facti displicentiam*,2. *externam poenitentiae declarationem*, quae ceterum
poenitentia ecclesiastica audit,3. *animi internam mutationem.*b. *realis*, est *mutatio animi*, vbi a peccatis transitus fit ad
*iustitiam.**Obs.* Haec de lapsorum, non de stantium *poenitentia*
agitur, §. 31.Continetur ergo hac *definitione*, §. 32.α. *Terminus a quo*, seu quae deserit homo, §. 33.1) *Formalis*, est peccatum,N. *actuale*, spectatuma) tum *in se*, seu actio externa aut interna.b) tum *ratione effectus*; reatus culpae & poenae.2. *habitualis*,

x 2 3 4 5 6 7

I 2 3 4 5 6 7

2. *habituale*, p. 1235.

- a) originale; cuius dominatio infringenda.
- b) consuetudinis, siue aduersum; quod plane abolendum, p. 1236.

2) *Obiectiuus*. Res omnes, ad quas amor hominis sese conuertit; *idola*, videlicet vtilia, iucunda, honesta.

β. *Terminus ad quem*, §. 34.

1) *Obiectiuus*, est Deus, & vnico cum eo, *act. XIV. v. 15. XX. 21.*

2) *Formalis*, libertas, iustificatio, vita spiritualis, status gratiae, atque abolitio peccatorum,

N. *Actualium*, §. 35. *spectatorum*

a) *in se*, morali tantum aestimatione existentium. Quorum abolitio fit

α) *in intellectu*, per agnitionem & detestationem, p. 1240.

β) *in voluntate*, per displicentiam, pudorem, merum, siue contritionem.

b) *in relatione ad effectum*, reatum videlicet culpae ac poenae.

α) *culpae remissio* fit per meritum Christi,

β) *poenae loco*, fauor diuinus conciliatur.

2. *Habitualium abolitio*, §. 36. eadem plane est, quae actualium. Praeterea

a) *in se* spectata, imminuuntur in dies,

b) ratione culpae & poenae, tolluntur.

γ. *Mutatio*, quae fit per poenitentiam, §. 37.

1) *in intellectu*, qui

a) liberatur ab ignorantia, stultitia, errore,

b) donatur luce & sapientia.

I 2 3 4 5 6

L

2) in

I 2 3 4 5 6

- 2) in *voluntate*, vbi
 a) tollitur *Φιλαντίας* prauae dōminium,
 b) substituitur amor Dei, & studium, eius voluntatem exsequendi.

II. *Partes essentielles poenitentiae*, §. 38.a. *Positiue*; praesupposita peccatorum agnitione, estα. *contritio*, seu ipsa detestatio peccatorum cum affectibus sussequentibus.

- 1) quod ea sit pars poenitentiae, *Matth. IX. 12. XI. 28. conf. §. 35.*
 2) eius diuersi gradus,
 3) fallacia naturae, gratiam imitantis.

β. *Fides in Christum*, p. 1247. *Ioan. III. 36. Ephef. III. vers. 12.*b. *Remotiuē*. Errant videlicet

α. Omittentes alterutram partem; sicuti Romanenses fidem excludunt, p. 1248.

β. Addentes alias partes; Romanenses, scilicet

1) *Confessionem* coram ministro. Quae tamen, quod necessaria non sit, probatur

- Ν. ex indole poenitentiae verae,
 Ζ. quod mandato diuino destituatur,
 Ξ. immo suffragio primitiuae ecclesiae.

2) *Satisfactionem*, siue praestationes molestas vel peccatoris ipsius, vel aliorum, quae per *indulgentias* adpropriantur peccatoribus. Quod illae neutiquam sint pars poenitentiae, probatur, inde,Ν. quia absonum est, Deum remittere peccata, vt tamen poena quaedam remaneat, *Ebr. X. 14. p. 1252.*

Ζ. quia homines nil praestare possunt, quo Deo satisfiat, p. 1253.

Ξ. quia praxis veteris ecclesiae obstat.

I 2 3

Obs.

I 2 3

Obs. Consequens necessarium poenitentiae est noua obedientia, §. 39.

Qu. An illa ex contritione, an ex fide veniat? Resp. ex fide.

III. *Causa efficiens conuersionis*, §. 40.

a. *Principalis*, Deus trinunus, *act.* XI. 18. II. *Tim.* II. 25. 26.

vid. supra §. 25. & 29. Gratia Dei conuertens,

α. Quomodo sese demonstret? §. 42. videlicet

- 1) praeueniendo, excitando, praeparando;
- 2) operando ipsam poenitentiam;
- 3) cooperando, in fructibus poenitentiae.

β. Quomodo ei resistatur? §. 43.

- 1) verbum Dei negligendo, aut negando,
- 2) bonos motus restringendo,
- 3) verbum calumniando, aut blasphemando,
- 4) obiciendo aut non remouendo impedimenta.

b. *Minus principalis*, seu instrumentalis, est verbum Dei

α. Lex, vnde contritio;

β. euangelium, vnde fides.

Qu. 1. An contritio ex sola lege veniat?

2. Contritio legalis & euangelica quid distent?

3. An & calamitates sint causae conuersionis?

Resp. sunt occasiones potius dicendae.

Obs. Hominem in sui ipsius conuersione nihil, Deum somnia agere, §. 41. *Ephes.* II. 1. *Coloss.* II. 13. I. *Corinth.* II. 14. II. *Cor.* III. 5. *Phil.* II. 13. I. 6. *Rom.* VI. 16.

IV. *Proprietas conuersionis*, quod possit iterari, §. 44.

Qu. 1. An ex statu conuersionis excidere homines possint?

Respondetur adfirmando.

2. Quod iteratio conuersionis sit oppido difficilis.

4. Quod sub finem vitae sit possibilis, sed quod stolidè agant, qui eam eo vsque differunt.

II. *HISTORIA HVIVS DOCTRINAE*. Speciatim,

I. *ERRORVM*; §. 45. & quidem in doctrina

a. *De fide*. Vbi duo extrema, scilicet eorum,

α. Qui naturae viribus nimium tribuunt; videlicet,

I 2 3

L 2

Qui

I 2 3

- a. Qui fidem in solo adfensu & obedientia ponentes, fiduciam remouent,
 1. Pontificii,
 2. Sociniani,
 3. Interni luminis defensores, qui explicitae cognitionis de Christo necessitatem negant.
- b. Qui fidem naturalem fingunt, *p. 1269.*
 1. Duplicis principii adfectores, Manichaei, Basilidiani,
 2. Pelagiani, *p. 1270.*
- β. Qui Deo tribuunt, quae non decebat, *p. 1270.* videlicet fidem, ceu donum Dei, ex absoluto decreto dari iis tantum, quibus Deus velit. Id dicebant
 Praedestinatiani,
 Reformati.
- B. De regeneratione, *p. 1271.* Errant,
 a. Qui naturae viribus nimium tribuunt; eamque in qualicumque morum mutatione ponunt.
 β. Qui in excessu peccant; atque omnino substantialem mutationem crepant,
 Matth. Flacius,
 Emanationem animae ex essentia diuina adficientes; patres,
 Boehmistae, Quackeri, &c. *p. 1272.*
- c. De conuersione & poenitentia, *p. 1274.* Errant,
 a. Qui partes essentiales a poenitentia excludunt, speciatim fidem; quod faciunt, Pontificii, Sociniani, conf. §. 38.
 β. Qui superaddunt partes non necessarias; Romanenses, qui vrgent
 a. *Confessionem coram hominibus.*
 Quae tamen in veteri ecclesia non vsitata, saltem non requisita a poenitentibus fuit, *p. 1274. seq.*
 b. *Satisfactionem.* Quae an in veteri ecclesia praesidiuina inueniat? itemque historia, operum supererogationis per indulgentias, cum aliis communicandorum, *p. 1278. seq.*

I 2 3

γ. Qui

1	2	3	
- γ. Qui viribus naturae nimium tribuunt, *p. 1281*
 a. Pelagius, qui poenitentiam naturalem censuit,
 b. Semipelagiani, siue Massilienses, *p. 1282*.
 c. Romanenses, *p. 1283*.
 d. Sociniani & Arminiani, *p. 1284*.
 e. Synergistae, qui cooperationem admittunt.
- δ. Qui Deo tribuunt, quae non debent, *pag. 1285*. ex absoluto decreto, & irresistibili gratia conuersionem deriuantes,
 a. Augustinus huc referendus videtur, *p. 1286*.
 b. Praedestinatiani,
 c. Dominicani, cum sua praemotione physica.
 d. Iansenistae, *p. 1288*. cum sua gratia irresistibili,
 e. Caluinistae, sublapsarii, & hypothetici, *p. 1289*.
2. VERITATIS conseruatio ac propagatio, §. 46. & quidem in doctrina
 A. *De fide*, *p. 1291*. Vbi numquam non in ecclesia per omnia saecula haec veritas viguit: veram fidem sine cognitione explicita Christi meriti, atque sine fiducia esse non posse.
- B. *De regeneratione*, *p. 1292*. Hanc conseruarunt
 a. *Directe*; qui per fidei productionem hominem ad vitam veram transduci asseruerunt.
 b. *Indirecte*. Qui contra Pelagianos, peccati originalis vim adstruxerunt.
- C. *De conuersione & poenitentia*, *pag. 1293*. vbi testes veritatis sunt,
 a. Qui eam in tali mentis mutatione constituunt, quae sine contritione & fide esse nequit. Adeoque reiicientes
 α. *confessionem auricularem*; quam partem poenitentiae esse negarunt patres, *p. 1294*.
 β. *Satisfactiones & indulgentias*, *p. 1295*.
- b. Qui gratiae diuinae necessitatem ita adseruere, vt resistibilitatem simul admiserint, *pag. 1296*. contra duo extrema,
 1. Praedestinatianismum,
 2. Pelagianismum.

III. *VSVS DOCTRINAE* in praxi vitae.

1. De fide, §. 47. vt nos ipsos exploremus, II. Cor. XIII. 5. actor. XV. 9. Ioan. XIV. 23. XV. 9. 10. I. Ioan. V. 4. 5.
2. De regeneratione, §. 48. vt nos exploremus, atque perseueremus, Ephes. IV. 23. 24. vt patrem nostrum imitemur, Ephes. V. 1. Math. V. 48. Rom. VIII. 15.
3. De conuersione, §. 49. si opus ea nobis adhuc sit, impedimenta remoueamus, Luc. XIV. 16. seq. proserb. I. 24. 25. Es. LVIII. 2. Jerem. II. 33.

CAPVT IV.

DE

IVSTIFICATIONE HOMINIS PECCATORIS CORAM DEO.

I. *DOCTRINA IPSA,*

DE IVSTIFICATIONE, §. 1- 15. vbi spectatur effectus fidei, §. 1. speciatim

I. QUID SIT? seu definitio, §. 2.

A. *Verbalis*, significatio vocis

a. *negatiua.* Non est *physica*, vt internam mutationem, vbi in vitiourum locum virtutes succedunt, designet: quae est ipsa conuersio, & regeneratio.

β. *positiua.* Est *forensis*, constanter & perpetuo, p. 1306.

* Non tantum in iis locis, vbi de iustificatione peccatoris coram Deo agitur; quod patet

a. Ex locis, Gen. XLIV. 16. Exod. XXIII. 7. Math. XII. 37. act. XIII. 38. 39. Rom. IV. integro.

b. Ex oppositione ad condemnationis actum; qui utique est forensis, Rom. V. 16. VIII. 33. 34.

c. Ex phrasibus mere forensibus, quibus actus iustificationis describitur; vt iudex, accusator, lex, absolutio, condemnatio, repraesententur.

** Sed & in omnibus omnino sacrae scripturae locis; immo & in locis obiiici solitis, p. 1304.

1 2 3 4

a. ex

I 2 3 4

- a. ex V. T. *Dan. XII. 3. psalm. LXXIII. 13. Es. LIII. 11.*
coll. *I. Petr. II. 22.*
b. ex N. T. *apoc. XXII. 11. Rom. IV. 25. VI. 7.*

B. *Realis.* Est actus, quo Deus hominem peccatorem, sed regentum, adeoque vera fide meritum Christi adprehendentem, innocentem, & ab omni peccatorum reatu liberum, hinc & filium Dei atque heredem vitae aeternae pronuntiat. Declarat hoc uberius

2. PROCESSVS IUSTIFICATIONIS, §. 3. Vbi considerandi

A. *Reus*, coram iudicio diuino, est homo, spectatus

a. *in se*, seu peccator, natura, *Ephes. II. 3.* adeoque iure merito damnandus, *Rom. II. 15. III. 9 - 19. Col. II. 14.*

β. *in Christo redemptore*, prout meritum eius vera fide adprehendit: quod facit solus regenitus, qui adeo solus absoluitur, *Phil. III. 9. Rom. III. 21 - 26.* Fit ergo mutatio; quare consideratur ille

1) *Ante iustificationem*, §. 4. scilicet terminus a quo est status irae: vbi hominis peccata in iudicio veniunt, adeoque post se trahunt

a. *Reatum culpae.* Vnde

1. Abominabilis Deo est homo, *psalm. VI.*

2. imputatur ei peccatum. conf. *lib. III. cap. II. §. 11.*

b. *reatum poenae*, seu damnationem, qualem se promeruisse lubens agnoscit, *Exod. XXXIV. 7. Iac. IV. 12. Ioan. III. 36.*

2) *Post iustificationem*, siue terminus ad quem, §. 5. Immunitas

a. ab reatu *culpaе.* Vbi cessat

1. abominatio, *Es. I. 18. I. Ioan. I. 7.*

2. imputatio, *psalm. XXXII. 1. Rom. IV. 7. Mich. VI. 19.*

b. ab reatu *poenae*; quae remittitur, *Rom. VIII. 1.* Vnde iustificati calamitates, at non poenas experiuntur, *Ebr. XII. 6. 7.*

B. *Adcu-*

I 2

I 2

B. *Aduicator*, est lex, suffragante conscientia, *Rom. II. 14. 15. pag. 1309. 1312.*

C. *Defensor*, siue aduocatus, est Spiritus sanctus, *p. 1313.*

D. *Sponsor*, est filius Dei, *p. 1313.* Qui idem alio respectu & est iudex.

E. *Iudex*, est Deus trinunus, §. 6. *Rom. II. 15. VIII. 33. III. 6. Gen. XVIII. 25. Iac. IV. 12.* Speciatim

α. *Pater*, *Rom. III. 26. II. Cor. V. 19.*

β. *Filius*, *Ioan. V. 22, 27. Matth. IX. 2, 6. act. XVII. 31.* Qui varias relationes habet, scilicet, vt causa 1) efficiens, 2) meritoria, 3) physica, 4) moralis.

γ. *Spiritus sanctus*, *I. Cor. II. 12, VI. 11, Rom. VIII. 16.*

3. CAUSSAE IUSTIFICATIONIS,

A. *Efficiens*, est Deus, ceu iudex.

B. *Impulsua*, §. 7.

α. *interna*, bonitas Dei, seu gratia ista aeterna vniuersalis, *Rom. III. 24. II. Timoth. I. 9. Rom. VI. 6, Ephes. II. 4. seq. Tit. III. 15.*

β. *externa*, & quidem

a. *Principalis*, ex parte Dei; meritum Christi, quod imputatur, *Roman. III. 24. Galat. I. 4. II. Corinth. V. 21.* conf. argumenta de satisfactione.

b. *Minus principalis*, ex parte hominis, §. 9. sola fides, prout meritum Christi cum fiducia adprehendit, *Rom. III. 28. XI. 6. Gal. III. 11.* conf. *p. 1320. seq.*

Qua. 1. An fides, quae iustificat, recte viuua dicatur? *p. 1335. §. 10.*

2. An fides actiue, an vero passiuue se habeat?

3. An bona opera in iustificatione sint praesentia?

Obs. 1. *Bona opera*, ob perfectionem meriti Christi, 1) neque sunt necessaria, 2) neque possunt omnino aliquid emolumenti adferre; §. 8. conf. *pag. 1322. Rom. III. 24.*

Fons huius erroris quaerendus

1) in *iudaismo*, qui externam legis obseruationem & a. caeri-

I 2 3

I 2 3

caerimonias substituebant, *Matth. V. 20. Sc. Rom. VII. 14. VIII. 3.* 2) in *ethnismo*, qui conscientiam peccatorum, (*Roman. II. 17. seq.*) mitigare studebant variis actibus externis religiosis, lustrationibus, sacrificiis.

Obs. II. Harmonia Pauli & Iacobi in hoc capite, p. 1328. *seq.*

4. FORMA IUSTIFICATIONIS, §. 11. Consistit

A. *Positiue*, in remissione seu non imputatione peccatorum, *Rom. IV. 6. seq. psalm. XXXII. 1. seq.*

B. *Remotiue*. Non consistit

a. in iustitiae inhaerentis productione, quod adserunt pontificii, regenerationem cum iustificatione confundentes.

b. in imputatione iustitiae Christi. Quia haec nostro concipiendi modo praecessisse oportet remissionem peccatorum. Adeoque fundamentum est, non forma iustificationis, *Ierem. XXIII. 6. I. Cor. I. 30. II. Cor. V. 21. Phil. III. 8. 9.*

Obs. Christi iustitia heic non intelligitur, quae est attributum diuinum, sed meriti & obedientiae, p. 1339.

5. SVBIECTVM QVOD iustificatur, sunt omnes & soli regeneriti, vera quippe fide praediti, veteris & noui testamenti, *act. XV. 11. Rom. IV. 5.*

6. EFFECTVS, §. 13.

a. *Pax spiritualis*, amicitia & vnio cum Deo, *Rom. V. 1. II. Cor. VI. v. 16. Phil. IV. 7. Iac. II. 23. Sap. VII. 27.*

b. *Conscientiae tranquillitas*, *Rom. V. 1, 5.* vbi potius certissima est persuasio de veritate iustificationis nostrae, p. 1343.

c. *Adoptio in filios Dei*, fraternitas Christi, & hereditas bonorum caelestium, §. 14. *I. Ioan. III. 12. Ebr. II. 11. seq. II. Pet. I. 4. Rom. VIII. 17. apoc. III. 14.*

d. *Libertas a seruitute*, *Rom. VI. 7. VIII. 15.*

e. *Spes certa vitae aeternae*, *Rom. V. 2. VIII. 24.*

f. *Inhabitatio Spiritus sancti*, §. 15. *Galat. IV. 6. I. Corinth. III. 16. VI. 19.* Quibus operationibus inhabitatio Spiritus sancti agnosceatur?

a. Spiritus sancti testimonio interno, *Rom. VIII. 15. 16.*

I 2

M

β. Animi

I 2

- β. Animi nostri testimonio de signis verae fidei, *II. Cor. XIII. vers. 5.*
 γ. Efficaci impulsu ad egregia quaeuis, *Rom. VIII. 14.*
 δ. In precibus, *Zachar. XII. 10. Gal. IV. 6.*

II. HISTORIA DOCTRINAE de iustificatione, quae est characteristica verae ecclesiae & rationi imperuia.

I. ERRORES, §. 16. Quorum tria capita praecipua

- A. *Vbi cum merito & satisfactione Christi iustificatio plane tollitur. Quod fecere*
- a. *Iudaei, qui ante captiuitatem Babylonicam in externo cultu eam quae- rebant, Es. I. 12. post eandem vero, in caerimoniis & traditionibus, e. g. Pharisei, Matth. V. 20. XXIII.*
 - b. *Gentiles, qui veram iustificationis rationem ignorantes, ratio- ni quippe imperuiam, conscientiae morsus lustrationi- bus, sacrificiis, ceteris, mitigare tentabant. Rom. III. 9, 23. pag. 1352.*
 - c. *Christiani, p. 1353. vbi conuersi Iudaei & ethnici quaedem ex suo fermento subinde admiscebant. Speciatim*
 - α. *Legis Mosaeicae obseruationem ad iustificationem neces- sariam censentes, p. 1353. Ψευδαποστόλοι, act. XV. 1. seq. Ebion & Cerinthus.*
 - β. *Fidem naturalem fingentes, p. 1356. quod faciunt*
 - 1) *Valentiniani, Marcionitae, Manichaei.*
 - 2) *Lumen innatum vniuersale statuentes.*
 - 3) *Naturae viribus tribuentes, vt possimus credere, Pe- lagiani.*
- B. *Vbi non fidei, sed operibus iustificatio tribuitur, p. 1358. Qui error coepit temporibus apostolorum, I. Pet. II. 16. Gal. V. 13. propa- gatus per Nicolaitas, Montanistas, Nouatianos, Callianum, & scholasticos, ad Romanenses hodiernos.*
- C. *Vbi homines cuncta in carnalem sensum trabentes fictae fidei spe- cie decipiuntur, p. 1364.*

I

2. VERITA-

2. VERITATIS *conseruatio & propagatio*, §. 17.
- A. Adserta est strenue veritas satisfactionis, ceu fundamenti iustificationis, conf. *cap. II. §. 45.*
- B. Soli fidei, remotis operibus, tributa est iustificatio, *p. 1364.*
- I. Directe, vid. loca patrum citata.
2. Indirecte, defendendo veritatem contra supra citatos dissentientes.

III. *VSVS DOCTRINAE* in praxi vitae, §. 18.

1. Ex fructibus discamus, an simus vere iustificati, *Rom. VIII. 1.*
2. Ne securi inde fiamus.
3. Aliis itidem remittamus peccata, *Matth. XVIII. 23.*
4. Beneficium istud magni faciamus, *II. Petr. I. 10. 11.*

CAPVT V.

DE

SANCTIFICATIONE SEV RENOVATIONE,

VBI ET

DE BONIS OPERIBVS, DEQVE VNIONE

MYSTICA ET PERSEVERANTIA

SANCTORVM.

I. *DOCTRINA IPSA*,

DE SANCTIFICATIONE, cui iustificati student, §. 1. Vbi

I. DEFINITIO, §. 2.

A. *Verbalis*, seu vsus vocis

* *Sanctificationis*; quae separationem ad sacrum vsum, ab vsu profano, denotat, *Ebr. X. 29. II. Cor. III. 18.*

** *Renouationis*, quae significat mutationem a statu imperfectiori ad perfectiorem, *Ephes. IV. 23. 24. Coloss. III. 9. 10. Roman. XII. 2.*

B. *Realis*. Est mutatio in regenito, qua vita spiritualis conseruatur & augetur; prauitates magis magisque exuuntur, & imago Dei perficitur. Estque

I 2

* *Transitua*, §. 3. vbi Deo tribuitur, *I. Theff. V. 23. Phil. I. 6.*

| §. 3.

** *Intransitua*, vbi ceu officium hominis describitur, *I. Theff. IV. 3. I. Ioan. III. 3. II. Cor. VII. 1.*

2. CONDIITIO SVBIECTI, seu hominis

A. *Ante iustificationem*, §. 4. seu terminus a quo. Consideranda quippe in homine regenito.a. *Defectus donorum spiritualium*, ex fide fluentium, *II. Pet. I. 5. Ephes. III. 19. Coloss. I. 10.* Quorum augmentum *aedificatio* audit, *act. IX. 31. Eph. II. 20.* coll. *I. Cor. III. 16.* cuius dantur gradus perfectionis, *Eph. IV. 14. Ebr. V. 13, 14.* conf. *I. Cor. III. 1, 2.*B. *Impuritates donorum naturalium* excitandorum, purgandorum, vltcrius sanctificandorum, §. 6. *I. Corinth. XV. 10.* conf. §. 8.a. *in intellectu*, iudicium excellens, eruditio, prudentia.b. *in voluntate*, honestatis & iustitiae amor.*Obs.* Singula ista irreginitus male vsurpat ad peccatum, conf. *Luc. XI. 21, 22.*γ. *Reliquiae naturae corruptae*, §. 7. *Rom. VII. 19.* quas regniti opprimunt. Eae sunta. *Habituales*, quo pertinent

| 1. originale malum, opprimendum,

| 2. consuetudinis peccata, eradicanda.

b. *Actuales*, scil. infirmitates, exuendae, detestandaeque. conferat. §. 8.*Obs.* Reliquiae hae veniunt in sacra scriptura, 1) naturae, 2) carnis, 3) veteris hominis nomine, *p. 1382.*B. *In ipso statu sanctificationis*, siue terminus ad quem, §. 9. isquea. *Obiectiuus*, est Deus, quocum mystice vnitur homo, §. 15. vbi spectari debeta. *Vnio ipsa Dei*, speciatim Christi & fidelium, *I. Cor. III. 16. VI. 19.*b. *Origo eius*; scilicet incipit in regeneratione, continuatur per sanctificationem, *Gal. III. 27.*

I 2 3 4

c. *Modus*

I 2 3 4

c. *Modus eius mysticus, & essentialis.*

Qu. An essentialis, an vero gratiosa tantum Dei fiat adproximatio? p. 1394.

β. Formalis, §. 9. Est virium, donorum, ac virtutum spiritualium augmentum; quod spiritus, gratia, nouus homo audit, p. 1383. Vbi

a. *In intellectu* augentur

- 1) Dona spiritualia; illuminatio, sapientia,
- 2) naturalia; memoria, ingenium, iudicium.
- 3) Reliquiae pravae, praecudicia, supprimuntur, p. 1394.

b. *In voluntate, §. 11.* augentur

- 1) Dona spiritualia, amor Dei, abnegatio sui, patientia, crescunt.
- 2) Dona naturalia; vbi amor rerum creaturarum fit ordinatus, p. 1386.
- 3) Sed reliquiae corruptionis, subiguntur
 1. ambitio,
 2. auaritia,
 3. voluptatis cupido.

c. *In facultatibus mixtis, siue commercium cum corpore habentibus, §. 12.* scilicet

- 1) *imaginatione*, cuius exorbitantia & imperium in intellectu infringitur, p. 1388.
- 2) *adp. ritu sensitivo* & adfectibus, spiritualibus, naturalibus, mentalibus.

d. *In corpore & sensibus externis, §. 13.* Sanctificatio locum habet, 1) prauos motus compescendo, *I. Cor. IX. 27. Rom. XIII. 14.* 2) membris recte vtendo, *II. Petri II. 14. Matth. V. 29, 30. I. Thess. V. 23.*

2. CAUSSA EFFICIENS, §. 14.

A. *Primaria*, Deus trinus, *Phil. II. 13. I. Thess. V. 23. Ez. XX. 12.* Immo sapientiores ethnici virtutem pro dono Dei reputarunt. Speciatim vero tribuitur

I 2

M 3

α. *Patris,*

I 2

α. Patri, Ioan. XV. 2. Ebr. XIII. 20, 21.

β. Filio, qui per influxum quemdam specialem concurret

1) ceu causa efficiens physica, *Ephes. I. 23. IV. 15. Ioan. XV. 1. 2. Coloss. II. 19.*

2) ceu causa exemplaris, *Matth. XI. 29. I. Petri II. 21.*

3) ceu causa moralis, *I. Cor. I. 30.*

4) ceu causa meritoria, *Ebr. IX. 14. Rom. VI. 6. 8.*

γ. Spiritui sancto, per adproprietionem, II. Theff. II. 13. Rom. I. 4. VIII. 2. 9. seq. Gal. V. 22.

B. Secundaria. Homo regenitus, qui cooperatur, p. 1392. & §. 16. Ephes. IV. 24. Phil. I. 6.

α. Impedimenta remouendo, conf. §. 17.

β. Mediis gratiae rite vtendo,

γ. Prauis cupiditatibus, atque tentationibus resistendo, vnde lucta carnis & spiritus,

δ. Poenitentiam exercendo quotidianam,

ε. Per ἀσκησιν quotidianam in virtutibus.

4. MEDIA SANCTIFICATIONIS, §. 17.

α. Poenitentia quotidiana seu stantium, cum abnegatione sui, Iac. III. 2. Ebr. XII. 1. p. 1396.

β. Tractatio verbi diuini, I. Petri I. 23.

γ. Vtus sacramentorum, speciatim eucharistiae sacrae.

δ. Preces assidue, vid. instit. theol. moral. part. I. cap. V.

5. PROPRIETATES, §. 18. Sunt

α. Necessitas. Nam, qui non proficit, deficit, II. Petri I. 10. Tit. II. 10.

β. Vtilitas, I. Tim. IV. 8. Rom. VIII. 28.

γ. Difficultas, ex reluctatione carnis, Ebr. XII. 1. Matth. VII. 13, 14.

δ. Imperfectio, I. Cor. XIII. 9, 12. Phil. III. 12.

Qu. 1. Qua ratione sanctificatis tribuatur perfectio? Matth. V. v. 48. Coloss. IV. 12. Ebr. V. 14. Iac. I. 4. Resp. perfectio partium, non graduum.

Qu. 2. Quomodo legem seruare & implere dicantur; I. Io. III. 22. Luc. I. 6. Rom. XIII. 8. Gal. VI. 2. Resp. impletionem imperfecta & euangelica, p. 1400.

I 2

ε. Perpe-

I 2

- ε. *Perpetuitas*, siue perseverantia finalis regentorum in statu sanctificationis, §. 19. *I. Petr. I. 4. 5.* Vbi
- a. Necessitas perseverantiae, *apoc. II. 10. Ez. XVIII. 24.*
 - b. Pronitas hominis ad defectionem; unde *gratia Dei conseruans*, *Ef. LIV. 10. Ier. XXXII. 38. 39.*
- Obs.* Euitanda heic duo extrema,
1. Ne perseverantia humanis viribus tribuatur;
 2. Ne gratia ista conseruans ex absoluto decreto deriuatur, p. 1403.

G. EFFECTVS seu FRUCTVS, §. 20. Sunt

- A. *Virtutes christianae*, *Phil. IV. 8. II. Petr. I. 5. seq.* unde oritur
- a. *irreprehensibilitas*, *Ephes. I. 4. V. 27. Phil. II. 15. Coloss. I. 22. Rom. VIII. 1.*
 - β. *gloria*, *Psal. XLV. 14. II. Cor. III. 18.*
 - γ. *praerogatiua* prae virtutibus naturalibus, & ethnicorum,
 - δ. *perfectio*, quod vnica tantum sit virtus, & omnes indissolubili vinculo connexae.
- B. *Officia*, siue *bona opera*, §. 21. Quae sunt actiones ex fide profectae, cum lege conuenientes Deique gloriam promouentes. Quorum
- a. *Classes* variae, §. 22. scilicet
 - α. Officia erga Deum; pietas
 - β. Officia erga alios; iustitia
 - γ. Officia erga se ipsum; temperantia, *Tit. II. 22.*
 - b. *Adfectiones* officiorum, §. 23.
 - α. Spontaneitas, quippe ex spiritu filiali profecta, *Rom. VIII. v. 15. psalm. CX. 3.*
 - β. Imperfectio, *Rom. VII. 22. Kohel. VII. 21.*
 - γ. Necessitas, *Matth. VII. 17, 18. Malach. I. 6. Ephes. II. v. 10. &c.*

Qu. 1. An irrogeniti bona opera facere queant?
Resp. neg. Sunt mera splendida peccata, p. 1409.

Qu. 2. An ea sint necessaria ad salutem? p. 1412.

II. HISTO-

II. HISTORIA DOCTRINAE HVIVS, & quidem

I. ERRORVM, §. 24. quorum tres sunt classes, scilicet eorum,

A. Qui sanctificationis necessitatem negantes, bona opera a fide se-
iungunt, ita vt salutem sperent, sine vitae sanctae studio,
pag. 1413. seq.

Gnostici veteres, conf. supra *cap. IV. §. XVI. p. 1364.*

Romanenses hodierni, *pag. 1415.* Qui ipsi calumniantur per-
peram, quod nos hasce impias doctrinas foueamus,
pag. 1414.

B. Qui omnem sanctificationem in viribus naturalibus ponunt,
pag. 1416. Pelagiani veteres & recentiores, conf. supra.

C. Qui bonis operibus, in ordine ad salutem, plus quam decet
tribuunt, *pag. 1417.* Romanenses, Pharisei, *Matth. V.*
vers. 20. seq.

2. VERITATIS *propagatio & conseruatio*, p. 25.

A. Quod necessaria sit sanctificatio, bonaque opera a fide vera se-
parari non possunt. Id demonstrauit vera ecclesia perpe-
tua sanctimonia vitae, conf. *Ebr. XII. 14.*

B. Opera ex solius naturae viribus profecta, esse peccata, atque Deo
haud placentia, *Ebr. XI. 6.*

C. Bona opera nullam habere vim demerendi salutem, p. 1421.

Qu. An bona opera ad salutem sint necessaria? p. 1423.

III. VSVS DOCTRINAE in praxi vitae, §. 26. Vt

I. Exploremus nos, an in statu sanctificationis simus constituti?
II. Petri III. 18. Rom. XII. 2.

2. Vt gratia sanctificante, & conseruante rite vtamur, *I. Corinth. XV.*
vers. 10.

CONSPECTVS
LIBRI QVINTI
DE
MEDIIS SALVTIS ET PARALIPO-
MENIS QVIBVSDAM.

I. DE SACRAMENTIS NOVI TESTAMENTI, *cap. I.* Speciatim

1. De *baptismo*, §. 2 - 10.
2. De *sacra coena*, §. 11 - 20.
| *Historia* errorum, & veritatis, §. 21, 22, 23.
| *Vsus* in vitae praxi, §. 24, 25.

II. DE PRAEDESTINATIONE, *cap. II.* p. 1232.

1. De decreto *praedestinationis*, §. 2 - 10. Vbi
| a. Eius definitio, §. 3 - 6.
| b. Causae, §. 7.
| c. Obiectum, §. 8.
| d. Finis, §. 9.
| e. Proprietates, §. 10.
2. De decreto *reprobationis*, §. 11.
| *Historia* doctrinae, §. 12, 13.
| *Vsus* in vita, §. 14.

III. DE ECCLESIA, *cap. III.* Vbi consideratur, eius

1. Definitio, §. 1, 2.
2. Structura, §. 3 - 6.
3. Causae, §. 7.
4. Attribute, §. 8.
5. Diuisiones variae, §. 9 - 16.
6. *σχίσμα* ad rempublicam, §. 17, 18.
7. De eius controuersis, §. 19 - 22.
8. De antichristo, §. 23 - 25.
| *Historia*, §. 26, 27.
| *Vsus*, §. 28.

IV. DE TRIBVS STATIBVS HOMINVM, *cap. IV.* Speciatim

1. De ministerio ecclesiastico, §. 2 - 19.
2. De magistratu ciuili, §. 20 - 29.
3. De statu domestico; singulatim
 - a. matrimoniali, §. 30 - 39.
 - b. paterno, §. 40 - 42.
 - c. herili, §. 43 - 45.

Historia doctrinae, §. 46, 47.

Vsus in vita christiana, §. 48.

CAPVT I.

DE

SACRAMENTIS NOVI TESTAMEN-
TI, BAPTISMO ET SACRA
COENA.

I. DOCTRINA IPSA,

DE SACRAMENTIS NOVI TESTAMENTI. Vbi demonstratur

- I. *Generatim, §. 1.* Duo tantummodo esse noui testamenti sacramenta proprie dicta, conf. *lib. IV. cap. I. §. 16.*

Obs. 1. Quo sensu in Augustana confessione *artic. VIII. pag. 200.* tria numerentur?

Obs. 2. Quinque reliqua sacramenta pontificiorum sunt nulla.

a. *Confirmatio baptizatorum*

1. Non habet mandatum diuinum,
2. nec promissionem gratiae specialis.

b. *Matrimonium* non habet

1. elementum spectabile,
2. nec gratiam euangelicam confert.

c. *Absolutio* siue poenitentia

1. elementum spectabile non habet,
2. iam in V. T. fuit, ergo N. T. non fuit propria.

d. *Ordatio*, per manuum impositionem,

1. deest institutio siue mandatum diuinum,
2. deest promissio gratiae euangelicae,

I 2

e. *Extrema*

- 1
2
c. *Extrema unctio* hominis agonizantis, cum exorcismo,
1. deest mandatum diuinum,
2. non habet promissionem gratiae euangelicae.

2. *Speciatim*, de sacramentis duobus noui testamenti.

I. DE BAPTISMO, §. 2 - 10. qui est sacramentum initiationis.
Cuius

A. ORIGO, §. 2. *Speciatim*

a. *Institutio* diuina, *Ioan. I. 33. Matth. XXVIII. 19.*

An a baptismo profelytorum,

An a baptismo Ioannis originem habeat, *p. 1436.*

b. *Auctor*, siue causa efficiens, §. 3.

α. *Principalis*, Deus trinus, *speciatim* Christus,
Matth. XXVIII. 19. Tir. III. 5.

β. *Minus principalis*, §. 4. Minister ecclesiae, & vr-
gente necessitate, persona laica.

Qu. De baptismo haereticorum?

Reg. Valor sacramenti non pendet a conditione
baptizantis, sed institutione diuina.

B. MATERIA & FORMA, §. 5. *Speciatim*

a. *Materia*, est

α. Aqua naturalis sola; ad quam accedit

β. Actus ablutionis, qui fit

1. vel immergendo,

2. vel adspargendo,

Qu. 1. An immergendo, an adspargendo baptis-
mus administrandus? *p. 1446.*

2. An vna trinaue adspersione, vel immersio-
ne? *p. 1447. Resp. Trina.*

3. An & materia caelestis heic detur? *p. 1448.*
Resp. non.

b. *Forma*, est verbum institutionis cum actu ablutionis con-
iungendum, *Matth. XXVIII. 19.*

Qu. An in solo nomine Christi, omisso Patre & Spiritu,
quis baptizari possit? *Resp. non; p. 1450.*

I 2 3

c. SVBIECTVM, siue quinam baptizandi? §. 6. Omnes homines
 citra respectum gentis, sexus, aetatis; modo veri sint
 homines, *act. VIII. 12. I. Timoth. II. 4.* Praecipue
infantes, quod probatur

a. Quia Deus eos saluos vult, *Ioan. III. 5, 16. Marc.
 XVI. 16.*

b. Quia ex carne nati, ex spiritu sunt nascendi, *Ioan. III. 6.
 Eph. II. 3.*

c. Quia nec Christus eos prohiberi voluit, *Matth. XIX. 13. seq.
 Marc. X. 13.*

d. Prostant exempla integrarum familiarum, in quibus &
 infantes, *act. XVI. 15. 33. XVIII. 8. I. Cor. I. 16.*

e. Ex natura baptismi profelytorum, quo & infantes bapti-
 zati.

f. A successione baptismi in locum circumcisionis.

g. Ex *Matth. XXVIII. 19.* coll. *Marc. XVI. 15.*

Qu. De infantibus ante baptismum morientibus.

D. EFFECTVS siue FINIS, §. 7.

a. *Immediatus*,

α. in *infantibus*, regeneratio & fidei productio,

β. in *adultis*, confirmatio & obsignatio.

Obs. Errant heic duobus extremis,

1. Qui peccatum originis penitus tolli aiunt,

2. Qui pro nudo & inefficaci signo habent.

γ. In *vrisque*, receptio in foedus gratiae, §. 8. hinc
 participatio omnium bonorum ex communione
 cum Deo fluentium, *Coloss. II. 11. 12. I. Cor. XII. 13.*
 Mystica baptismi significatio, p. 1466.

b. *Mediatus* effectus; qui provenit ex

1. regeneratione & conuersione,

2. ex recordatione diligenti baptismi,

3. confirmatio fidei & vita aeterna.

E. RITVS BAPTISMALES, §. 9.

a. *Susceptores*, siue sponsores vel testes, pag. 1469. 1475.

I 2 3 4

b. *Exor-*

I	2	3	4
- b. *Exorcismus*, pag. 1471. qui, ceu ritus non superstitiosus in
 | memoriam miseriae nostrae retinetur.
 c. *Signum crucis*.
 d. *Renuntiatio* operibus diaboli, & pompae satanicae.
 e. *Impositio manuum*.
 | *Obs.* Unctio baptismalis, item gustatio mellis & lactis,
 | nobis non retinetur.

F. PROPRIETATES, §. 10.

- a. Necessitas summa, *Ioan. III. 5.*
 b. Quod iterari non possit, eo quod sit sacramentum initiatio-
 nis, p. 1477.

II. DE SACRA COENA, §. 11 - 20. Cuius

A. DENOMINATIONES variae, p. 1478. §. 11.

- α. Coena, seu mensa Domini,
 β. *εὐχαριστία*,
 γ. *ἀγάπη*, communio, *σύναξις*,
 δ. *λεiturγία*, missa,
 ε. Sacramentum altaris.

E. ORIGO, videlicet eius

- a. *Institutio*, *Matth. XXVI. 27. I. Cor. XI. 23. seq.*
 | *Qu.* An origo ab agno paschali deducenda? p. 1482.
 b. *Auctor* siue causa efficiens, §. 12.
 α. *Principalis*, est Christus, qui instituit, *I. Cor. XI. 26.*
 | coll. *Eph. I. 3. Matth. XXVI. 27.*
 β. *Minus principalis*, §. 13. est solus minister ecclesiae,
 | *I. Cor. IV. 1.* Cuius munus est

* *Consecratio*. Huius

I. *Forma* siue modus. Fiebat quippe

- a) A Christo & apostolis, per *εὐχαριστίαν* &
 | *εὐλογίαν*, *Matth. XXVI. 26. Luc. XXII.*
 | v. 29. *I. Cor. X. 16.*
 b) A veteri ecclesia, per preces, p. 1490.
 c) A pontificiis, per verba institutionis, quibus
 | magicam vim tribuunt.

I 2 3 4 5 6 7 8

N 3

d) A no-

1	2	3	4	5	6	7	8	
- d) A nostratibus fit
 * per preces, siue *εὐχαριστίας*, consecratio
destinationis,
 ** per verba institutionis, consecratio
vnitionis.
2. *Vis*, & efficacia, vbi duo extrema
 a. Romanenses transsubstantiationem,
 b. Reformati, nullam plane vim, credunt,
 c. Nostrates, medium tenentes, adserunt, *prae-*
sentiam realem, & vnionem sacramen-
talem, effici per consecrationem.
- ** *Dispensatio*,
 1. An fractio panis praemittenda?
 2. An communicantes sumere debeant panem,
 an eum ex manu ministri accipere?
pag. 1495.

C. MATERIA, speciatim

a. *Terrena*, §. 14. seu symbola eucharistica, sunt, verus panis & verum vinum.

a. Panis verus. Ceterum

1. *Natura*. Perinde est siue sit azymus siue fermentatus.
2. *Figura*. Perinde est an sit spissior, an vero plantulac aut hostiac.

β. Vinum verum, *p. 1499.* Ceterum perinde est,

1. An sit aqua temperatum,
2. An rubrum, an album.

b. *Caelestis*, §. 15. Verum corpus & sanguis Christi, cum symbolis realiter vnita. Vbi probatur

a. Praesentia realis corporis & sanguinis Christi, eorumque vnio sacramentalis, contra Reformatos.

1. ex verbis institutionis, *Matth. XXVI. 26.*
2. ex *I. Cor. XI. 27.*
3. *I. Cor. X. 16.*

1 2 3 4 5

β. Quod

I 2 3 4 5

β. Quod transubstantiatio locum non habeat, euincitur contra Pontificios, §. 16.

1. Quia in scriptura non est fundata,

2. Quia eam purior antiquitas nescit,

3. Quia scriptura repugnat, *I. Cor. X. 16.*

4. Quia sensus plane repugnant, qui nos euincunt, verum comedi panem, verum bibi vinum.

Obs. 1. Vnde extra usum nulla est unio sacramentalis.

Obs. 2. Adseruatio, circumgestatio, & adoratio panis est turpis idololatria.

D. FORMA, §. 17. Comestio & bibitio, symbolorum rite consecratorum & distributorum. Vnde sequitur

Non pro *sacrificio propitiatorio* habendam esse sacramentum, §. 18.

a. Quia in institutione nullum est vestigium.

b. Repugnat scopus, commemoratio mortis, *I. Corinth. XI. 26.*

c. Repugnat abolitio sacrificiorum per Christum, *Ebr. VII. 27. IX. 28. Rom. VI. 9.*

d. Detrahit hoc sufficientiae meriti Christi.

Obi. Mal. I. 11. Resp. Sermo est de spiritualibus sacrificiis, coll. *Rom. XII. 1.*

E. SVBIECTVM, seu, quinam admittendi? §. 19. Omnes qui se, suamque fidem explorare possunt homines. Nam est sacramentum hoc ad fidei confirmationem datum, *I. Cor. XI. 28. XIII. 5.*

Excluduntur ergo

a. Qui rationis usu destituuntur,

α. Furiosi, mente capti, moribundi iam sensibus & ratione priuati, &c.

β. Infantes, p. 1525.

b. Qui vera fide destituuntur, *I. Cor. XI. 29.*

γ. Cur Iudas admittus fuerit a seruatore?

Obs. 1. Solitariae missae repugnant institutioni.

I. Cor. X. 17. XII. 13.

Obs. 2.

I 2 3

I 2 3

Obs. 2. Vrgente necessitate vnus homo solitarie potest admitti.

Obs. 3. Itemque minister eam sibi ipsi ministrare potest, vrgente necessitate.

Obs. 4. Toties sumenda, quoties fidei infirmitas requirit, p. 1530.

Obs. 5. Sub vtraque specie sumenda, *Matth. XXVI. vers. 27.*

B. EFFECTVS siue FINIS, §. 20.

a. *Primarius*, commemoratio mortis Christi, *I. Cor. XI. 26. Luc. XXII. 19.*

b. *Secundarius*,

1. confirmatio fidei, *Rom. VIII. 1.*

2. obsignatio promissionis de remissione peccatorum,

3. amoris incitatio,

4. spiritualis nutritio, ad vitam, & spes salutis certa.

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE.

I. ERRORVM FONTES, in doctrina

A. *De sacramentis* in genere, §. 21. *conf. lib. IV. cap. I. ad §. 19. Speciatim*

De numero sacramentorum noui testamenti.

1. Ecclesia graeca antiqua, duo tantum, recentior, septem admittit,

2. Ecclesia latina, siue Romana, antiqua, duo,

hodierna, septem sacramenta statuit.

Obs. Origo erroris in ambiguitate vocis *sacramenti*, & *μυστηριου*, quaerenda.

B. *De baptismo.* Vbi duo extrema. Eorum

a. *Qui minus ei tribuunt*, quam debebant: quia sola ratio non capit. Huc pertinent

α. *Qui baptismum*, ceu minus necessarium reiciunt

1. *Manichaei*, quia malum substantiale non tollit,

2. *Seleu-*

I 2 3 4

1 2 3 4

2. *Seleuciani & Hermiani*, qui animas ex igne & spiritu esse dicebant,
3. *Archontici*, qui externis effectum spirituales negabant,
4. *Messaliani*, qui omnia in internis quaerebant.

β. Qui pro caerimonia nuda reputant.

* *Veteres*,

1. Pelagiani, quoniam peccatum extenuant.
2. Omnes ii, qui efficaciam eius a conditione administrandi deriuant; Nouatiani, Tertullianus, Cyprianus.

** *Recentiores*,

1. Sociniani, qui peccatum originis negantes, paedobaptismum reiiciunt.
2. Anabaptistae siue mennonitae, qui rebaptizant.
3. Quackeri, qui cuncta ad interna referunt.
4. Reformati, qui pro nudo signo habent.

γ. *Qui plus quam decet tribuunt*, Romanenses, qui ex opere operato professe dicunt, conf. *lib. IV. cap. 1. §. 16.*

c. De *sacra coena*, §. 22. Vbi duo extrema. Eorum,

a. Qui nimium ei derogant, ratione corrupta freti.

α. *Plane eam reiiciendo*. Quod agunt,

1. Qui baptismum reiiciunt, speciatim
2. Archontici & Messaliani.

β. *Pro nuda caerimonia eam habendo*, adeoque praesentiam realem corporis & sanguinis negando.

1. *Ante reformationem*, p. 1547.

N. In ecclesia veteri,

* Qui Christi diuinitatem negarunt,

** Qui eius veram humanitatem negarunt, Doctae, Manichaei,

*** Qui de vnione naturarum in Christo non recte senserunt, Nestoriani, Eutychiani, Pelagiani.

1 2 3 4 5 6

O

3. In

1 2 3 4 5 6

2. In ecclesia medii aevi, qui se nascenti figmento de transubstantiatione saeculo nono & sequentibus opposcentes, in hoc extremum cucurrerunt,

Rabanus Maurus,
Ratramnus,
Ioannes Scotus Erigena,
Berengarius,
VValdenses siue Albigenes,
VViclefus.

2. *Post reformationem, p. 1554.*

N. Antitrinitarii omnes, Sociniani, Arminiani,

2. Fanatici & Quackeri,

3. Reformati; secuti Carolo stadium auctorem.

Qu. An reformati heic nobiscum consentiant; saltem non fundamentaliter dissentiant?

b. Qui superstitiose tribuunt sacrae coenae ea, quae institutioni primae repugnant, *p. 1559.* Id faciunt Pontificii, quorum errores sunt

1. vt pro missae sacrificio habeant,
2. vt symbola nimium venerentur & adorent,
3. vt eadem extra vsum adseruent, & circumferant,
4. vt missas solitarias celebrent,
5. vt laicis calicem subtrahant.

2. VERITATIS *conseruatio ac propagatio, §. 23.*

A. *De baptismo, p. 1572.* Vbi semper fuerunt, qui contra vtrumque extremum defenderunt veritatem

a. De efficacia baptismi, speciatim
paedobaptismum defendentes,
anabaptismum reiicientes.

b. De superstitiosa efficacia ex opere operato reiicienda
peccatum non plane tolli, dicentes,
nec characterem indelebilem imprimi.

E. *De sacra coena, p. 1577.* Vbi semper fuerunt, qui vtrique extremo, antea commemorato, se opponerent, & praesentiam realem, sine transubstantiatione crederent.

1 2

a. In

I 2

a. In ecclesia antiqua, patres

Ignatius,
Iustinus,
Irenaeus,
Tertullianus,
Origenes,
Cyrillus Hierosolymitanus,
Chrysoſtomus,
Auguſtinus.

- b. In ecclesia medii aevi, a saeculo IX vsque ad reformationem,
1. Orientalis, siue graeca, orthodoxam sententiam semper tenuit; quamvis hodie deflexerit.
2. Occidentalis magnos motus passa, *vid. supra.*
c. In ecclesia recentiori, post reformationem semper conseruata est veritas, de praesentia reali corporis & sanguinis Christi, sine tamen transubstantiatione quadam.

III. VSUS IN PRAXI VITAE DOCTRINAE.

A. De baptismo, §. 24.

1. Huius grato animo recordemur, *I. Petri I. 3.*
2. Inde fidem & conscientiam obseruemus, *I. Petri III. 21.*

B. De sacra coena, §. 25.

1. Hac vtamur quoties necessitas postulat, *I. Cor. XI. 28.*
2. Gratum animum Deo demonstremus per annuntiationem mortis Christi, & fidei opera.

CAPVT II.

DE

PRAEDESTINATIONE.

I. DOCTRINA IPSA,

DE PRAEDESTINATIONE, & quidem

1. De PRAEDESTINATIONIS decreto, §. 1 - 10. Vbi

- a. DE DECRETIS DIVINIS IN GEMERE: quae ex effectibus sunt cognoscenda, §. 1, 2. Suntque praecipue tria
a. De creando hoc vniuerso.

I 2

O 2

b. De

I 2

- b. De angelis bonis in bonitate confirmandis, deque malis puniendis: quod & *angelorum praedestinationis* dici consuevit.
- c. De hominibus lapsis ad vitam iterum perducendis, & incredulis damnandis.

β. DE NATVRA ET INDOLE PRAEDESTINATIONIS hominum, in specie

§. 3.

a. QUID SIT? seu definitio

* *Verbalis*, vel acceptiones vocis variae,

1. In *sacra scriptura*, semper in bonam, numquam in malam partem sumitur, vt decretum de salute hominum denotet, *Rom. VIII. 29. 30. Eph. I. 5.* Ita ergo vsurpatur

† *Latius*, denotatque omnia, quae Deus in salutem hominum decreuit, media quoque & causas.

†† *Strictius*, pro actu, quo decreuit Deus in fide perseveraturos saluare. Hic actus planus fit sequentibus.

2. *Patres* tam in bonam quam malam partem sumunt.

** *Realis*, vbi notio vel generalior vel specialior est.

1. *Generalior* notio inuoluit omnes actus diuinos ad salutem comparatos; quorum actuum certus *ordo*,

† *Quod detur*, §. 4. in *sacra scriptura*, & nostro tantum concipiendi modo, cum nulla in Deo possit dari successio.

†† *Quinam sit?* §. 5. Septem actibus constans, α. Lapsuros homines ab aeterno voluit saluos, *Ephes. I. 4. seq.*

β. Consilium de expiatione per filium mittendum, *Ioan. III. 16. Gal. IV. 4. 5.*

γ. Voluntas, vt omnes in eum credant, *Ioan. III. v. 16. Marc. XVI. 16.*

δ. De omnibus vocandis, siue Christo omnibus offerendo, *I. Tim. II. 4. Rom. X. 17.*

I 2 3 4 5 6 7

ε. Quod

I 2 3 4 5 6 7

ε. Quod per verbum & sacramenta homines non resistentes, vult conuertere, regenerare, iustificare.

ζ. Regenitos & credentes, quod velit confirmare & sanctificare vltterius.

η. In vera fide finaliter perseueraturos aeternum beare, *Apo. II. 10. I. Petri I. 9.*

Obs. Vltimus hic actus speciatim *praedestinationis* nomine venit: quae

2. *Specialior* acceptio, §. 6. scilicet: vbi est actus, quo Deus eos, quos in Christum credituros, & in fide vsque ad finem vitae permansuros praecidit, ad salutem aeternam perducere decreuit. Vbi considerantur

† *Synonyma* praedestinationis, p. 1603.

α. *Electio* ad vitam aeternam, *Roman. VIII. 33. Ephes. I. 4. II. Tim. I. 9.*

β. *Inscriptio* in librum vitae, & nomen in caelo adscriptio, *Exod. XXXII. 32. Luc. X. 20. Phil. IV. 3. apoc. III. 5. XVII. 8.*

Obs. *Liber* vitae est numerus siue multitudo eorum, qui intuitu fidei finalis saluantur.

†† *Demonstratio* quod detur,

α. Ab exemplis beate morientium,

β. Ex *Ephes. I. 4. 5. II. Tim. I. 9.*

γ. Ex iis locis, qui de inscriptione in librum vitae agunt.

b. CAUSSA praedestinationis, §. 7.

A. *Efficiens*, Deus trinunus. Est enim actus internus, non ad intra. Tribuitur ergo

α. *Patri*, *Rom. VIII. 29. Ephes. I. 3. 4. 5.*

β. *Filio*, *Ioan. XIII. 18. XVI. 16. 19.*

γ. *Spiritu sancto*, *II. Thessal. II. 13.*

I 2 3 4

O 3

B. *Impul-*

I 2 3 4

B. *Impulsiva*, p. 1606.

1) *Interna*, Misericordia Dei aeterna, *Eph. I. 5. 6. Rom. IX. 15. 16. II. Tim. I. 9.*

2) *Externa*, eaque (p. 1609.)

* *Principalis*. Meritum & satisfactio Christi, *Eph. I. vers. 4. 5. Rom. III. 24. Matth. XX. 28. I. Timoth. II. 6.*

** *Instrumentalis*, siue minus principalis. Fides hominis finalis, *II. Theff. II. 13. I. Timoth. I. 16. Iac. II. 5. Marc. XVI. 16.* scilicet electio fit intuitu fidei praeuisae.

Obs. Reformati, absolutum decretum introducetes, fidem ex numero causarum excludunt, cum Deus ex eorum sententia nihil aliud praeuideat, nisi quod decreuit.

C. OBJECTVM, siue qui praedestinentur? §. 8. Homines peccatores omnes, qui per meritum Christi, fide adprehensum, iustificati sunt, & ad finem vsque perseverant, *II. Corinth. V. 18. Marc. XIII. 13. apoc. II. 10.*

D. FINIS praedestinationis, §. 9.

A. *Primarius*. Misericordiae diuinae manifestatio, *Eph. I. vers. 6.*

B. *Secundarius*. Vt fideles hereditatem destinatum consequerentur, *Rom. VIII. 17. I. Petri I. 4. Eph. I. 6.*

E. PROPRIETATES praedestinationis, §. 10.

A. *Aeternitas*: qua omnia gaudent decreta diuina, *Matth. XXV. v. 34. Ephef. I. 4.*

B. *Immutabilitas*, vt in fide perseverantem reprobare nequeat, *II. Tim. II. 19.*

Qu. Quid sit deletio e libro vitae? p. 1614.

C. *Particularitas*, eo quod pauci credunt, *Matth. XX. 16. XXII. 14.*

Obs. Huberus confundit electionem vniuersalem cum gratia vniuersali, p. 1615.

I 2 3 4

D. Certi-

I	2	3	4	
- D. *Certitudo* de praedestinatione, est ipsa certitudo de fide, vid. supr. *cap. III. §. 14. lib. III*; accedente certitudine de mediis gratiae, & gratia conferuante, *II. Petri I. 10.*
2. De **REPROBATIONIS** decreto, §. 11. Cuius
a.	A.	B.	1.	2.	
- Causa*
Efficiens, Deus trinus, id quod ex oppositione praedestinationis videre est.
Impulsiva,
 1. *Interna*, iustitia Dei aeterna, *Rom. I. 18. II. 5. 8.*
 2. *Externa*, incredulitas finalis hominum, *Ioan. III. 36. Marc. XVI. 16.*
b.	c.	d.		
- Obiectum* reprobationis. Peccatores gratiam diuinam vsque ad finem in incredulitate sua respuentes.
Finis. Manifestatio gloriae, & iustitiae diuinac, *Roman. II. 6. II. Thess. I. 6. Rom. IX. 22.*
Proprietates. Aeternitas, immutabilitas, particularitas.

II. HISTORIA HVIVS

DE PRAEDESTINATIONE ET REPROBATIONE, §. 12. Vbi

I.	A.	a.	1)	2)	3)	
- ERRORVM FONTES, sunt pronitas hominum in opinionem de absoluta necessitate, & praesstantia virium naturalium. Hinc duo extrema,
 A. *Praedestinatianismus*. Deo tribuens, quae non debebat, & omnem culpam damnationis in eum deuoluens; cui addicti fuerunt.
a.	1)	2)	3)	4)	
- Ante reformationem*,
 1) Deum peccati auctorem crepantes,
 2) Fatum, aut duplex Manichaeorum principium somniantes.
 3) Praedestinatiana haeresis, cui oriendi ansam dedere, praeter quidem opinionem,
Augustinus, qui disputando acriter contra Pelagianos ad extremum alterum accedebat,
Lucidus presbyter.
 4) SemiPelagiani. *p. 1626.*

I 2 3

b. Post

I 2 3

b. *Post reformationem*

- 1) Calviniani & patres Dordraceni,
 - a. *tam supra-lapsarii, quam infra-lapsarii,*
 - b. *tam remonstrantes, quam contra-remonstrantes.*
- 2) Romanensium,
 - a. Iansenistae, cum sua gratia irresistibili,
 - b. Dominici, cum praemotione physica.

B. *Pelagianismus*, hominibus nimium tribuens, *pag. 1627.* Huc referendi

- a. *Romanenses*, intuitu operum, atque praestantiae naturae praedestinari homines, contendentes.
- b. *Arminiani*, qui praedestinationem factam autumant intuitu fidei cuiusdam naturalis. *conf. libr. III. cap. II. §. 35. & lib. IV. cap. I. §. 19.*

2. VERITATIS conseruatio & propagatio, §. 13.

A. *Euitando praedestinatianismi errores, eosdemque impugnando;* quod strenue fecit

- a. Iustinus martyr, *p. 1628.*
- b. Origenes, *p. 1629.*

Qu. Quenam vera Origenis de praedestinatione fuerit sententia? disputatur.

B. *Pelagianismo* sese opposcentes; sunt itidem heic veritatis testes

- a. Augustinus,
- b. Lutherus, de seruo arbitrio scribens contra Pelagianismum in ecclesia Romana; Vbi ad alterum, praedestinatianismi scilicet extremum accedere fere videtur; vt Reformati quidem vane gloriantur, *p. 1633.*

III. *VSVS HVIVS DOCTRINAE* in praxi vitae, §. 14. vt

1. Abyssum misericordiae & iustitiae Dei veneremur, *Roman. XI. vers. 33.*
2. Agnoscamus, non Deum, sed nos ipsos causam esse nostrae damnationis, *Hof. XIII. 9. Matth. XXIII. 37.*

I

3. Saluti

- I
 3. Saluti cui trepidatione studeamus, *Psal. II. 12.*
 4. Mediis gratiae rite utamur, ut de electione certiores fiamus, *II. Petri I. 10. Luc. X. 20.*
 5. Grato animo agnoscamus, quod Deus Spiritum suum sanctum nobis largiatur, *II. Corinb. I. 21, 22.*

CAPVT III.
 DE
 ECCLESIA.

I. DOCTRINA IPSA,

DE ECCLESIA; quam continet

I. DEFINITIO ECCLESIAE, §. 1.

A. *Verbalis.* Vbi significat

- a. *Generatim*, quemcumque coetum, vel sine lege & ordine, *aët. XIX. 32.*
 β. *Speciatim*, concionem rite, & publica auctoritate congregatam, *aët. XIX. 39.*
 γ. *Specialissime*, coetum vere credentium & electorum, quae propria & genuina notio est.

E. *Realis*, §. 2.

- a. *Improprie*, coetum mixtum ex fidelibus & hypocritis, *Gal. I. 2. coll. seq.*
 β. *Proprie*, coetum sanctorum, vera fide cum Christo capite suo unitorum. Hanc propriam & genuinam esse notionem, ex aliis adpellationibus constat,
 1. Vbi *corpus Christi mysticum* dicitur *Coloss. I. 18. II. 19. Ephes. I. 10.*
 2. *Sponsa* ecclesia, Christus sponsus, *Ioan. III. 29. Eph. V. 32. conf. Hof. II. 16, 19, 20.*
 3. *Regnum Christi*, *Ioan. I. 49. Ier. XXIII. 5. conf. ps. XLV. v. 6. Luc. XIV. 24.*
 4. *Grex* ecclesia, Christus *pastor*, *psalm. XXIII. 1. Ioan. X. vers. 11. 4.*

I 2 3 4

P

5. *Aedifi-*

I 2 3 4

5. *Aedificium & templum, Ephes. II. 20. I. Petri II. 5. Roman. XI. 16. seq.*

6. Denique, vbi membra dicuntur *sancti, fideles, filii Dei, Ephes. I. 1. Gal. III. 26. Ephes. V. 7.*

2. STRUCTURA ECCLESIAE, ceu corporis mystici. Conuenit in hoc cum republica, quod caput vniatur cum membris, non quidem per pactum, sed per fidem, §. 3. Consideratur ergo

A. *Caput*, Christus, Deus, ceu mediator ex pacto cum patre, §. 4. Qua ratione dupliciter considerari debet,

α. *Moraliter*, ceu Deus, & mediator, velut rex ac dominus ecclesiae, conf. *lib. IV. cap. I. §. 4.*

1) secundum naturam *diuinam, psalm. II. 6.*

2) secundum *humanam, Luc. XXII. 29.*

β. *Physice*, per influxum in membra, *Ephes. IV. 15. 16. Coloss. II. 19.* qui est

1) in adprehensione meriti Christi, *Eph. I. 3.*

2) in operationibus gratiae.

Obs. Aliud quoddam *vicarium, idque visibile ecclesiae caput, §. 5.*

a. *Non potest dari.* Quia simul verus homo & verus Deus esse debet.

β. *Nec opus est* ecclesiae talis vicarius,

1) Quia externum regimen a gubernantibus pendet; spiritualis vero gubernatio a solo Christo.

2) Quia veteris ecclesiae praxis obstat,

3) Christus solus ecclesiae praeesse potest.

γ. *Nec auctoritate sacrae scripturae suffultum*, quae potius repugnat, *Ephes. IV. 11. I. Cor. XII. 28.*

δ. *Vnde & Romanus pontifex* se perperam pro capite visibili venditat, §. 6. Namque

a. Falsum est, Petrum apostolum a Christo ceu caput ecclesiae visibile, esse constitutum; nec *ἐξουχία* quaedam ex locis *Matth. XVI. 18. 19. Ioan. XXI. 15.* colligitur.

b. Si vel maxime detur, Petrum Romae fuisse, numquam tamen

I 2 3 4

I	2	3	4	
- tamen euincetur, ceu episcopum ibidem fuisse; fed tantum ceu apostolum.
- c. Falsum est, episcopos Romanos & successores Petri esse, & potestatem in vniuersam ecclesiam accepisse.
- b. *Membra*, homines, & quidem
- a. in *ecclesia proprie sic dicta*, soli vere credentes
- β. in *ecclesia improprie dicta* & visibili, omnes ore confitentes Christum.
3. CAUSSAE ECCLESIAE, §. 7. & quidem
- a. *Efficiens*,
- a. *Principalis* Deus trinunus, *Ebr. XI. 10.* speciatim Christus, largiendo fidem, *I. Tim. III. 15.*
- β. *Instrumentalis*, verbum & sacramenta, *Roman. X. 14. 17. Ioan. III. 5.*
- b. *Impulsua*,
- a. *Interna*, benignitas Dei,
- β. *Externa*, meritum Christi, *act. XX. 28.*
- c. *Finalis*, vbi
- a. *Finis proximus*, aedificatio
1. totius ecclesiae; augendo numerum, & largiendo dona spiritualia, *act. IX. 31.*
2. singulorum membrorum, quibus dona sanctificantia conferuntur.
- β. *Finis ultimus*,
1. Primarius, gloria,
2. Secundarius, salus aeterna.
4. ATTRIBUTA ECCLESIAE, §. 8.
- a. *Vnitas*, ob vnionem cum Christo, ratione
- a. fidei in Christum,
- β. vnicae rationis sese vniendi cum Christo,
- γ. doctrinae, *Ephes. II. 20.*
- δ. mutuae caritatis,
- ε. durationis in aeternum: vt non plures ecclesiae verae successerint inuicem.

I 2

B. *Sanctitas*, *Eph. V. 27.* Ratione

α. Doctrinae, legum, & cultus diuini,

β. Sanctitatis imputatae Christi,

γ. Sanctitatis inhaerentis, siue studii virtutis.

C. *Vniuersalitas*, siue catholicismus. Ratione

α. Doctrinae vniuersalis,

β. vniuersalis admissionis omnium gentium.

Obs. 1. In sacra scriptura aequae ac in symbolo apostolico antiquo, hoc attributum non diferte reperitur.

Obs. 2. Vniuersalitas, ad extensionem & amplitudinem neutiquam referenda, *Matth. XXII. 19.* coll. *Matth. VII. v. 14.* *Luc. XII. 32.*

D. *Apostolica* dicitur, ob genuinam doctrinam apostolicam, *Ephes. II. vers. 20.*

5. DIVISIONES VARIAE, §. 9. Diuiditur autem

A. Ratione *materiae* in

α. *Vniuersalem*, plures coetus complectentem, ceu totum homogeneum, κατ' ἐξοχήν ecclesia dictum, *actuum XX. 28.* *I. Tim. III. 15.* *Matth. XVI. 18.*

Obs. Huc pertinent promissiones diuinae, de aeternitate, & perpetuo firmamento ecclesiae, *I. Petri II. 5.* *Eph. II. 20.* *Rom. XII. 4. seq.*

β. *Particularem*, quae est coetus specialis; eiusdem naturae cum vniuersali illa ecclesia, scilicet, vna, sancta, catholica, apostolica, *act. XVI. 5.* *I. Thess. I. 1.* . Hae particulares ecclesiae iterum sunt vel

* *Simplices*, quae ex aliis & pluribus coetibus credentium compositae non sunt.

** *Compositae*, vbi plures credentium coetus vniti sunt in vna societate. Quod fit

1) Per *regimen ecclesiasticum*, vbi coetus plures sub episcopo, patriarcha, archiepiscopo vno coalescunt.

2) Per *regimen ciuile* sub vno imperante, e.g. Gallica.

3) Per *confessionem publicam*, doctrinae eiusdem, vnde Lutherana, Graeca, Calviniana, ecclesia.

I 2

Obs.

1 2

Obs. Ecclesia particularis, quia pios hypocritas admixtos habet, *improprie*, & *συνεδοχικῶς* ecclesia audit, *Matth. XIII, 24, 27. §. 10.*

B. Ratione *formae*, §. 11. diuiditur ecclesia in

α. Veram seu *puram*. Vbi pars melior, seu vere credentium conditio, est potior; non tam numero, quam potestate, ita ut

- 1) doctrina pura & salutis media recte doceantur & adhibeantur.
- 2) vitae sanctimonia serio colatur.

β. Corruptam, vbi pars peior hypocritarum est potior, & dominatur, impediendo

- 1) Puritatem doctrinae, & sacramentorum usum genuinum;
- 2) sanctitatem vitae.

Obs. 1. Corruptionis varii dantur gradus, §. 12.

α) Si tantum legitimi verbi & sacramentorum vsus remaneat, ut fides saltem in quibusdam accendi queat, *I. Petri I. 23.*

β) Si verbum quidem non adeo impediatur, quam vitae sanctimonia.

Obs. 2. Puritatis criterium generale est legitima & pura verbi diuini praedicatio, & sacramentorum administratio, §. 13. Puritatis quoque dantur gradus: ut vna ecclesia particularis altera sit purior.

C. Ratione *manifestationis*, §. 14. vbi vera ecclesia diuerso respectu est

α. Visibilis, scilicet ratione ministerii ecclesiastici in congregatione christianorum.

- 1) Qua verbi diuini adnuntiationem, & legitimum sacramentorum usum.
- 2) Qua externam vitae probitatem.

β. Inuisibilis, ratione fidei, & vnionis mysticae cum Christo capite; & quidem

1 2 3

P 3

1) *Proprie*

I 2 3

1) *Proprie sic dicta* ecclesia, inuisibilis dicitur ob inuisibilem fidem, *I. Reg. XIX. 14. Roman. XI. 3.* Extra hanc nulla salus.

2) *Improprie sic dicta* ecclesia, *inuisibilis*, scilicet ratione ministerii ecclesiastici, dici potest, si ignoretur, vbi vera ecclesia sit, seu, vbi locorum verbum & sacramenta incorrupte tractentur? *I. Petri I. 23. §. 15.*

Obs. Corrupta ecclesia indiget renouatione per reformationem quamdam

1) quoad doctrinam,

2) quoad vitam, §. 6.

6. DE RELATIONE ECCLESIAE AD REM PVBLICAM, §. 17.

A. *An ecclesia possit dici res publica?*

α. *Ecclesia inuisibilis & proprie sic dicta*, habet quidem monarchiae rationem sub Christo capite. At nullo modo res publica dici potest.

β. *Visibilis & improprie sic dicta*, viuit quidem in republica, sed non est res publica, ita vt caput quoddam visibile habeat.

Obs. Romanenses id adfirmant totis viribus; nostratum vero quidam ei formam aristocraticam tribuunt. Sed nec hoc admittendum.

B. *De regimine ecclesiae, §. 18.* quod administrat

α. Ecclesia repraesentatiua; quo pertinent

1) *Concilia*, vbi particularium legati simul repraesentant ecclesiam visibilem omnem.

2) *Ministerium ecclesiasticum*; ita vox & doctrina, est vox & doctrina ecclesiae ipsius, cui praest.

Obs. Consistoria, male huc referuntur. Repraesentant enim non ecclesiam, sed personam ciuilem, principis summi.

β. Concilia, qualia sunt hominum, de rebus ad religionem spectantibus ferre iudicium aptorum, congregatio; eum

I 2 3

in

I 2 3

in finem instituta, vt controuersiae componantur, & vitae morumque, disciplinae item ecclesiasticae emendatio suscipiatur, idque nomine & auctoritate vniuersae ecclesiae.

7. DE CONTROVERSIIS IN ECCLESIA, §. 19. Vbi duo dantur contraria

A. *Schisma*, seu quaelibet dissensio, soluens vineulum vnionis ecclesiasticae. *Auctor* quidam schismatis multifariam fieri potest, §. 20.

α. Si quis errores fundamentales pertinaciter tueatur; aliisque communionem eius euitandi necessitatem imponat.

β. Si quis innocentem erroris arguat, damnet, eiiciat.

γ. Si quis dominatum in conscientias captet, immo in omnem rem ecclesiasticam.

δ. Si quis ritus indifferentes superstitione obtrudendo libertatem aliis spoliet.

NB. Non sunt ergo caussae schismatis, qui errores, & turpitudinem societatis aliorum, ex amore veritatis fugiunt. Vnde non Lutherus & nostrates, sed pontifex Romanus, §. 21.

B. *Syncretismus*, seu intemptium pacis & concordiae studium, vim veritati inferens, §. 22. vbi tria obseruanda.

α. Coniunctio & pax ecclesiastica, neuiquam ciuilibus, intelligitur.

β. Attendendum, an is, quocum pacem facturi sumus, ex malitia, an vero ex infirmitate erret. *Rom. XIV. 1. XV. 1. Galat. VI. 1.*

γ. Nostrum tamen est, vt doctrinae puritatem omnibus viribus conseruemus, *I. Timoth. IV. 16. VI. 3. II. Tim. I. 13. III. 14. seq. Tit. I. 9.*

8. DE ANTICHRISTO, vbi inquirendum,

A. *Quis sit antichristus?* §. 23.

α. *Generatim*, omnis aduersarius & ἀντιχριστός Christi, *I. Ioan. II. 18, 22. IV. 3.*

β. *Specia-*

I 2 3

1 2 3
 β. *Speciatim*, certum genus hominum, immo vnicus homo, qui singulares suos habet characteres, *I. Tim. IV. 1. seq. apoc. XIII. 1. seq. XVII. 1. seq.*

B. *Characteres* antichristi, §. 24. Scilicet vnus istius hominis *κατ' ἐξοχήν* ita dicti *II. Thess. II. 34. I. Ioan. II. 18. I. Timoth. IV. 1. seq.*

* *Generales,*

a. Quod dominatum arrogantem & tyrannicum in ecclesiam fit exerciturus, *II. Thess. II. 4.*

β. Soli Deo propria sibi vindicaturus, sese pro Deo venditando, *II. Thess. II. 4.*

γ. Doctrinae corruptio, cum plurimorum seductione sub orthodoxiae specie, *II. Thess. II. 3, 9, 10. I. Tim. IV. 1. apoc. XVII. 1. seq.*

δ. Impia & audacissima testium veritatis oppressio, *II. Thessal. II. 4. apoc. XVII. 6. XVIII. 24.*

ε. Quod omnibus fraudibus incautos fit irretiturus, lucri causa, *apoc. XVII. 1. seq.*

** *Speciales* characteres personales & circumstantiarum, §. 25.

1) *Loci* & sedis determinatio. Roma septicolis, *apoc. XVII. 5. coll. vers. 9. & 18.* eaque christiana, non pagana, conf. *apoc. XVIII. 20.*

2) *Temporis* definitio, *II. Thessal. II. 6.* postquam deserat imperatorum Romanorum potentia & imperium occidentale.

3) Amplitudo monarchiae eius ecclesiasticae, imminutio, destructio, vid. *supra*, conf. *apoc. XVII. XVIII.*

Obs. Characteres omnes & singuli in neminem quadrant, quam in pontificem Romanum, exactissime, *p. 1684. seq.*

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE.

I. *ERRORES*, §. 26. Vbi duo sunt extrema,

A. Nimum tribuentes ecclesiae visibili & improprie sic dictae; dominatum & imperium in ea stabiliētes, vna cum his, antichristianismum.

X 2

NB. Ro-

I 2

NB. Romanenses id faciunt. Historia pertexitur, quomodo ecclesia degenerarit sensim in rempublicam, p. 1687.

B. Minus, quam decet, externae ecclesiae tribuentes, reiicientes doctrinae puritatem, & disciplinam ecclesiasticam.

- α. Nouatiani & Donatistae,
- β. Enthusiastae & fanatici,
- γ. Anabaptistae seu Mennonitae,
- δ. Separatistae.

2. VERITATIS *propagatio & conseruatio*, §. 27. per testes veritatis

A. Dominatum & tyrannidem in ecclesia, & conscientiarum imperium improbant, quo pertinent adfertiones

α. Ecclesiam proprie sic dictam esse coetum tantum hominum vera fide praedictorum sub capite vnico Christo. Id contenderunt

- 1) *Graeci*, Clemens Alexandrinus,
Irenaeus,
Origenes,
Basilus,
Gregorius Nazianzenus,
- 2) *Latini*, Cyprianus,
Augustinus.

β. Primatum papae veteri ecclesiae fuisse ignotum, immo fortiter impugnatum, id quod ex canonibus conciliorum demonstratur, p. 1697.

γ. Pontificem Romanum infallibilem non esse.

δ. Tyrannidem pontificis Romani detestandam esse. Id contendit

- 1) Vniuersa ecclesia graeca, & orientalis,
- 2) Ex Romana ecclesia ipsa
VValdenses & VViclefitae,
Hussitae,
Ludouicus Bauarus, cum suis,
Lütherus.
- 3) Omnis ecclesia euangelica & reformata.

I 2

Q

n. Schismata

I 2

- B. Schismata improbantes, & syncretifinum,
Irenaeus,
Optatus Mileuitanus, p. 1701.

III. *VSVS DOCTRINAE* in praxi vitae christianae, §. 28. vbi officii nostri est

1. Pro collectione, congregatione, & conseruatione ecclesiae gratias agere.
2. Ne simus contenti, quod simus tantum membra ecclesiae improprie sic dictae; sed contendamus, vt per fidem cum Christo capite vniti, membra euadamus ecclesiae proprie sic dictae.
3. Vt nos geramus digne membris Christi, *Gal. V. 6.*
4. Vinculum pacis religiose seruemus, *Eph. IV. 13.*
 - α. Humilitatem sectando, & mansuetudinem, *ib. v. 3.*
 - β. Omnes vnum idemque sentiendo, *Phil. II. 2.*
 - γ. Exemplum ecclesiae apostolicae sectando, *actor. IV. 32. conf. Rom. XII. 4. seq. I. Cor. XII. 13. seq.*

CAPVT IV.

DE

MINISTERIO ECCLESIASTICO, MA-
GISTRATV CIVILI, ET STATV
CONIUGALI.

I. *DOCTRINA IPSA,*

DE TRIBVS STATIBVS hominum ecclesiam constituentium, §. 1.
quales tres numerari consueuerunt,

- I. STATUS ECCLESIASTICVS, siue HIERARCHICVS, quem constituit *MINISTERIUM ECCLESIASTICVM*, siue ordo docentium & *διδασκάλων*, *I. Cor. IV. 1. act. I. 17, 25.* Vbi
 - A. ORIGO, §. 2. Christus instituit
 - α. Mandando munere docendi, *Io. XX. 21. Matth. XXVIII. 19. Ephes. IV. 11.*
 - β. Formam doctrinae praescribendo, *Gal. I. 8, 9, 12.*

I 2

γ. Ratio-

I 2

γ. Rationem administrandorum sacramentorum præcipiendo,
I. Corinth. XI. 23.

δ. Facultatem remittendi & retinendi peccata concedendo,
Ioan. XX. 23.

B. NECESSITAS, §. 3. contra Quackeros demonstratur

α. Ex modo propagandi doctrinam, *Rom. X. 17.*

β. Institutione Christi, & ecclesiae perpetuitate, *I. Cor. IV. 1.*

γ. Ob ignorantiam & malitiam hominum, metuendam ex intermissione ministerii.

δ. Quia fas est, ut sapientiores, & donis instructiores, doceant.

C. CONSTITVTIO ministrorum ecclesiae, vbi notandi veniunt varii actus, & quidem

α. *Essentiales actus sunt*

a. VOCATIO generatim sic dicta, §. 4. quando Deus certis hominibus id officium confert. Vbi

* *Vocans*, Deus, qui facit id

Ν. *Immediate*, *Eph. IV. 11.* instituendo ministerium ipsum, *Marc. XVI. 15.*

□. *mediate* per ecclesiam, eamque

1) *Vniuersalem*, quippe quae ius habet. Siquidem

α) Huic claus sunt commissae, *Matth. XVI. v. 19. &c.*

β) Exemplum primitiuae ecclesiae docet, *act. IV. 5. XIV. 23.*

γ. Apostolorum praxis, *II. Timoth. II. 2. Tit. I. 5.*

2) *Particularem* ius idem habere, probatur

α) ex natura societatis cuiusdam,

β) quia pars habet indolem & proprietates totius & vniuersi.

** *Vocandi* conditio, §. 5. *act. VI. 5.* Ratione

Ν. *Intellectus* sit in eo eruditio necessaria, dona ministrantia, vera sanaque doctrina.

I 2 3 4 5 6

Q 2

□. Vo-

I 2 3 4 5 6

γ. *Voluntatis,*

vitae morumque integritas,
vt & exemplo doceant, *I. Cor. IV. 6. XI. 1.*

b. ELECTIO, §. 6. quae fiat

- 1) a tota ecclesia singulisque eius membris,
- 2) ad exemplum ecclesiae primitivae, *act. I. 23. VI. 5. XIV. 23.*
- 3) ita vt sententia partis maioris obtineat,
- 4) nec alii, quam membra ecclesiae eiusdem, concurrant.
- 5) An per sortes fieri, fas sit? Negatur; quia non sine tentatione Numinis hoc fieret, p. 1711.

β. *Caerimoniales actus*, qui non ad essentiam quidem constitutionis pertinent, sed ab ecclesia ordinis causa, obseruantur. Vbi considerantura. *Actus ipsi* ordine inuicem succedentes, §. 7.

- 1) *Nominatio* siue *praesentatio*, generatim sic dicta, vbi vir idoneus offertur & commendatur,
- 2) *Electio*, de qua supra.
- 3) *Vocatio* speciatim sic dicta, vbi ipsum munus certo cuidam, & publica auctoritate demandatur.
- 4) *Praesentatio*, speciatim dicta, qua electus & vocatus offertur episcopo & theologorum ordini ad explorationem; quae fit per
- 5) *Examen*, vitae, studiorumque, accedente concione *δοκιμασιῶν*.
- 6) *Ordinatio*, siue in theologorum ordinem receptio,
- 7) *Confirmatio & inuestitura*, siue *introductio*, ab imperante facta.

b. *Quinam exercere hos actus possint?* §. 8.

- 1) *Ecclesia* particularis habet ius *electionis*, p. 1714.
* Facultatem habet constituendi verbi diuini ministros, 1) quia coetus cuiusuis natura & indoles id requirit; 2) exemplum primitivae ecclesiae id docet, *act. I. 23. VI. 5. XIV. 23.*

I 2 3 4 5 6

** An

I
2
3
4
5
6

** An soli presbyteri hanc sibi facultatem vindicare queant? Negatur; scilicet non aliter atque cetera ecclesiae membra.

2) *Doctores ecclesiae*, ius habent
 α) examinandi scientiam & vitam,
 β) ordinandi, & consecrandi,
 γ) inuestiendi. Quamuis inuestitura rectius ad imperantem pertineat.

3) *Imperantes summi*, iure gaudent
 α) Electionem dirigendi.

Obs. Immo in corrupto ecclesiae statu, saluo iure ecclesiae, recte solus imperans eligere & constituere potest ministrum.

β) Inuestiendi & confirmandi electum, quippe quod ad iura maiestatica spectat.

4) *Patroni ecclesiae*, §. 9, Hi ceu benefactores, prerogatiuam prae aliis membris, saluo tamen iure ecclesiae, habere possunt.

D. ORDINATIO ministrorum, §. 10.

α. *An retinenda sit in ecclesia nostra?* Adfirmatur

a. ob antiquitatem ritus, *Num. XVII. 18. 23. act. VI. 6. XIII. 3. I. Tim. V. 22.*

b. Quia manuum impositio ritus apostolicus.

Obs. Reliquae caerimoniae vanae & superstitionis sunt: nec inde sacramentum vniquam exsculperis.

β. *Effectus*, idem qui precum & orationis piae. Neutiquam vero

a. character quidam indelebilis,

b. nec potestas ecclesiastica, aut dominatus.

γ. *Ab quonam rite fieri debeat & possit?* §. 11. Ab ecclesia; ordinatur enim aliquis per ipsam vocationem.

I 2 3

Q3

Obs.

I 2 3

Obs. Non a solis episcopis, qui potestatem hanc per successionem ab apostolis ipsis acceperint. Si quidem & presbyteri ordinationem peregerunt, *actor. XIII. 3. I. Tim. I. 6. IV. 14.*

E. FINIS ministerii ecclesiastici, §. 12.

a. Intermedius,

1) Praedicatio euangelii, *II. Corinth. V. 20. act. X. 43. Luc. XXIV. 47.*

2) Fidei acceptio & conseruatio, *Gal. IV. 19. Eph. IV. 12.*

β. Vltimus, salus aeterna hominum, Ioan. III. 16. I. Timoth. IV. 16.

Obs. Hinc colligi possunt requisita & potestas ministri.

F. POTESTAS, §. 13. Haec non temporalis, sed spiritualis est, *I. Corinth. IV. 4, 14. I. Petri V. 2, 3.* Estque triplex

a. Potestas docendi, §. 14.

a. Priuatim, act. XVIII. 26. Ephes. VI. 4. Coloss. III. 16.

b. Publice, Matth. XXVIII. 19. id quod fit per

διδασκαλίαν, institutionem,

ἐλεγχον, conuictionem errantium,

παιδείαν, admonitionem paternam languescentium,

ἐπανάρθωσιν, obiurgationem malorum,

ἑψήλησιν, consolationem afflictorum.

β. Potestas sacramenta administrandi, ceu media salutis, Matth. XXVIII. 19. I. Cor. XI. 23. §. 15.

γ. Potestas remittendi & retinendi peccata, §. 16. seu efficacissima promissionum diuinarum adplicatio, ex speciali mandato. Vnde a nuda euangelii adnuntiatione multum differt, conf. Ioan. XX. 21. seq. Matth. XVI. 19. Matth. XVIII. 18.

G. DIGNITAS ministrorum, §. 17.

a. Iure diuino, omnium est aequalis dignitas, subordinatio nulla, Ephes. IV. 11. I. Cor. XII. 28. p. 1736.

β. Iure humano, ordinis causa inaequalitas introduci potest, a summo imperante. Absit tamen detestandus dominatus.

I 2

H. OFFICIA

I 2

H. OFFICIA docentium & auditorum, §. 18. Speciatim

a. Docentium,

1. vt rite vocatus, idoneusque accedat, *Ierem. XIV. 15. Ioan. III. 27. Rom. X. 15.*
2. vt diligenter verbum adnuntiet, *I. Petri V. 2. I. Timoth. IV. 15.*
3. vt prudenter sacramenta dispenfet, *I. Tim. IV. 13. II. Timoth. II. 15. IV. 2.*
4. vt non voce solum, sed & exemplo doceat, *Phil. III. 17.*

β. Auditorum, §. 19.

1. Verbum, impedimentis remotis, admittere, *I. Theff. II. 13. Iac. I. 21.*
2. Falsos doctores a veris discernere, *Matth. VII. 15.*
3. Doctrinam & exemplum sequi, *I. Cor. IV. 16.*
4. Suppeditare doctoribus, ad vitam honeste tolerandam necessaria, *Matth. X. 10. I. Cor. IX. 7, 14.*
5. Diligenter pro iis orare, *Ebr. XIII. 18. Rom. XV. 30.*

2. STATUS POLITICVS, seu *MAGISTRATVS CIVILIS*, quo nomine heic veniunt *imperantes summi*, habentes summam vbiq; in ciuitate potestatem, §. 20. vbi

A. *Origo magistratus*, speciatima. *Institutio diuina*, §. 21. siquidem Deus prouida sua cura circa instituendos magistratus versatur.

- a. Quia ciuitatis & ecclesiae fata inde pendent.
 - b. Necessaria hominum in ciuitate conseruatio id requirit,
 - c. *Rom. XIII. 1. seq. Ioan. XIX. 11. seq. Tit. III. 1.*
- Obs.* Dicitur *κτίσις ἀνθρώπων*, *I. Petri II. 13.* quia ple-
rumque ex conuentione hominum oritur.

β. *Collatio magistratus*, §. 22. quae fit a Deo

- a. *Immediate*; dum prouidentia sua eam ita dirigit, vt populorum salus obseruetur, p. 1742. Exempla sunt Moyses, *Exod. III. IV.* Saul, & Dauid, *I. Sam. IX. 15. XVI. 12.* cetera.

I 2 3 4

b. *Mediate*

I 2 3 4

b. *Mediate*, hodiernum, §. 23. per homines, & quidem1. *Ordinarie* per consensum hominum,* in *successione*, integrarum familiarum:** in *electione* singularum personarum.2. *Extraordinarie*, per acquisitionem bellicam, conf.
pag. 1743.*Qu.* An verus christianus imperantis munere fungi queat?
Probatum contra Mennonitas.

1. Quia est institutum diuinum,

2. & nihil continet officii christianismi eontrarium.

B. POTESTAS, est summa vbique, §. 24.

a. *In ciuilibus*, quae iura maiestatica sunt, quibus omnia in re-
publica, subiiciuntur, §. 25. scil. potestas

ferendi leges,

puniendi fontes,

constituendi iudicia,

gerendi bellum.

b. *In sacris & ecclesiasticis*; vbi, quae voluntati Dei non sunt
contraria, in externis disponere potest.a. *Quoin ius illud consistat?* Dicitur §. 26.1) *Remotiuè*,

Non in condenda religione noua;

Nec in cogendis hominibus ad amplectendam reli-
gionem. *Obi. Luc. XIV. 23.*2) *Positiuè*,Gerenda tamen cura religionis & salutis aeternae
subditorum,Media legitima ad propagandam & conseruandam
veritatem adhibendo, p. 1750.b. *Recte competere imperantibus ius circa sacra*, siue ius
episcopale; non qua episcopis, sed qua summis im-
perantibus, probatur

I 2 3 4

1) Ex

I 2 3 4

- 1) *Ex ratione, pag. 1751.* Speciatim
- a) Natura reipublicae, in qua vivit ecclesia.
 - b) Ex conveniencia religionis christianae, statusque civilis,
 - c) Quia ecclesia non est status independens nec respublica, in republica, *p. 1752.*
- 2) *Ex sacra scriptura, pag. 1753.* Quae passim docet, penes ecclesiam non esse imperium. Vnde hoc ab illa ad imperantes transferri non potuit, *I. Cor. IV. 1. II. Cor. V. 20. Matth. XX. 25.*
- Obiiciuntur perperam loca, I. Cor. VI. 1. XII. 28. I. Tim. V. 17. Matth. XVIII. 17.*

c. *Exercitium huius potestatis, §. 27.* Vbi est

- 1. Constitutionis ministrorum directio.
- 2. Scholarum fundatio & conseruatio.
- 3. Visitatio & emendatio scholarum & ecclesiarum.
- 4. Disciplinae ecclesiasticae conseruatio.
- 5. Haeresium coërcitio & oppressio.
- 6. Certaminum theologorum moderamen.
- 7. Conciliorum conuocatio & directio.
- 8. Rituum ecclesiasticorum praescriptio vel abrogatio.
- 9. Bonorum ecclesiasticorum dispensatio.

c. OFFICIA Speciatim

a. *Summorum imperantium, §. 28.*

- 1. Salutem temporalem & aeternam ipsis subiectorum promouere.
- 2. Sua commoda publicis postponere.
- 3. Ecclesiae & religionis rationem habere.
- 4. Nemini contra conscientiam aliquid obtrudere.
- 5. Exemplo & legibus ciues erudire ad bene faciendum.

β. *Ciuium, §. 29.* Quo & inferiores magistratus referendi,

- 1. Imperantes veneratione prosequi, *Rom. XIII. 7.*

I 2 3

R

2. Obe-

1 2 3

2. Obedire iisdem, *Rom. XIII. 5. conf. act. IV. 19.*
3. Tributa soluere iis.
4. Orare pro magistratibus, *I. Tim. II. 2.*

3. STATUS DOMESTICVS, speciatim.

A. STATUS MATRIMONIALIS, cuius

α. Origo & institutio diuina,

- a. *In statu integritatis, Genes. II. 20. seq. §. 30.*
- b. *Post lapsum, §. 31.* vbi primæua institutio saltem qua essentialia perdurat, & hodiernum vim obligandi habet, *Matth. V. 20.*

Qu. Quousque ciuile negotium dici queat?

β. *Natura siue forma eius, §. 32.* consistit in coniunctione legitima, (ad institutionem primæuam conformata) eaque perpetua, vnius feminae & viri.

Obs. Polygamia simultanea est illicita.

γ. *Finis, §. 33.* Procreatio sobolis, secundum ordinem diuinum, in sanctitate & castitate

Secundario huc pertinet

- 1) Præuarum libidinum restructio.
- 2) Mysticae vniõnis cum Deo repræsentatio, *Eph. V. 31. I. Cor. VI. 17.*

δ. *Subiectum*, siue quinam inire possint, & debeant? Qui ratione ætatis, corporis, mentis, aliarumque circumstantiarum, idonei sunt ad finem hunc consequendum, si vix sine peccato matrimonio sese abstant.

Inidonei vero non sine peccato ineunt.

Clerici non excluduntur, *I. Corimb. VII. 7, 8, 9. IX. 5. conf. I. Tim. III. 2, II. Tit. I. 6.*

ε. *Sponsalia, §. 34.* Sunt consideranda ceterum matrimonium nondum consummatum, vbi

- a. Consensus vtriusque partis esto liberrimus,

1 2 3

b. Con-

1	2	3
- b. Consensus parentum respiciendus,
 - c. Dissensu mutuo dissolui iterum possunt, §. 35.
 - ζ. *Benedictio sacerdotalis*, §. 36. quae merito retinetur in ecclesia nostra
 - a. ob instituti pietatem, & antiquitatem,
 - b. ob ordinis necessitatem,
 - c. ob summorum imperantium adprobationem.

Obs. Matrimonia *clandestina* sunt inualida; ad *morganaticam*, valida, §. 37.
 - η. *Mariti imperium*, §. 38.
 - a. In statu integritatis, *Gen. III. 16. I. Cor. XI. 8. 9.*
 - b. Post lapsum, ceu poena est, *Gen. III. 16.*
 - θ. *Officia coniugum*, §. 39.
 - 1. Sincerus amor & fidelitas mutua, *Ephes. V. 28. Ebr. XIII. 4.*
 - 2. Praestatio mutua debiti coniugalit in castitate, *I. Cor. VII. 5. I. Thess. IV. 4.*
 - 3. Maritus omnia faciat ad conferuandam & beandam vxorem, *Eph. V. 28.*
 - 4. Vxor colat virum; & liberorum educationem adiuet, *Eph. V. 22. I. Petr. III. 5.*

B. STATVS PATERNVS. Cuius

- α. *Influxus* in rempublicam, §. 40.
- β. *Origo* & fundamentum societatis paternae, probatur
 - a. *ex ratione*; officia humanitatis praecipiente,
 - b. *ex sacra scriptura*, *Exod. XX. 12. Deuter. V. 16. Matth. XV. 4.*
- γ. *Imperium* paternum, prout educationis bonae ratio exigit, extenditur. Sed neuiquam inuoluit ius vitae & hecis, §. 41.
- δ. *Officia*, §. 42. speciatim
 - a. *Parentum*,

I 2 3 4

1. Bene educare liberos, *Eph. VI. 4.*2. Iis de victu, & futura vitæ honestæ conditione prospicere, *I. Tim. V. 8.*b. *Liberorum,*1. Amare & honorare parentes, *Eph. VI. 2. 3.*2. Obedire iisdem, *Coloss. III. 20.*3. Gratum animum demonstrare, *proverb. XXIII. 22.*
I. Timoth. V. 4.

C. STATUS HERILIS. Cuius

a. *Institutio*, humana, sed adprobata a Deo, §. 43. *Eph. VI. 5. seq.*
*Coloss. III. 22. Philem. vers. 16.*b. *Finis*, §. 44. Vt res familiaris domini conseruetur ac promoueat, feruusque sustentetur.y. *Potestas*, siue imperium herile. Non ulterius extenditur, quam finis hic requirit.d. *Officia*, §. 45.a. *Dominorum,*1. Nihil, quod vires exsuperet, exigere, *Exod. XX. 10.*2. Sustentare, & mercedem exacte soluere, *Matth. X. 10.*
Iac. V. 4.

3. Animæ, corporisque eorum curam gerere.

b. *Servorum,*

1. Honore & obsequio profequi dominos,

2. Fidem & patientiam demonstrare, *Tit. II. 9. I. Pet. II. 18.*

II. HISTORIA HVIVS DOCTRINAE. Speciatim

I. ERRORVM, §. 46. In doctrina

A. *De ministerio ecclesiastico.* Vbi duo extrema,a. Eius potestatem & dignitatem ultra, quam par est, extol-
lentium. Dominatum introducentium. Quod facit1. Romana ecclesia, *pag. 1784.*2. Anglicanæ ecclesiæ pars altera, *p. 1786.*

I 2 3

β. Digni-

I 2 3

β. Dignitatem eius nimis extenuantium. Quod faciunt

1. Audaciani atque Aeriani,
2. Montanistae,
3. Messaliani, siue Euchetae.
4. Sociniani, vocationem necessariam esse negantes.
5. Anabaptistae, externum cultum plane abiicientes.
6. Qui hodie reuelationes & visiones venditant.
7. Puritani siue presbyteriani in Anglia.

β. De imperio ciuili, p. 1790. Itidem duo extrema sunt,

a. Potestatem imperantium illimitatam dicentium. Quid, quod nulla salutis publicae, aut religionis ratio sit habenda; adseruere

Nicolaus Machiauellus,
Thomas Machiauellus,
Antiochus Epiphanes, ethnici imperatores, Papae.

β. Imminentium, aut detrahentium potestati. Speciatim

a. Nonnulli magistratum plane sublatum cupiunt.

Haeretici aevi apostolici, *epist. Iud. v. 8.*

Manichaei.

Donatistae.

Anabaptistae veteres; at longe aliter de hodiernis sentiendum.

b. Potestatem magistratum imminuunt.

Romanenses, dominatum ecclesiasticum introducentes,
Hierarchici in Anglia.

c. De matrimonio, pag. 1793. Vbi duo extrema vitanda,

a. Superstitiose nimis matrimonium habentium. Quod faciunt Romanenses, sacramentum reputantes.

β. Extenuantium nimis & vilipendentium. Vbi

a. Alii id, ex continentiae *προφάσει* vitandum censent

Romanenses, coelibatum clericorum perperam introducentes.

I 2 3 4

R 3

Eneratitas

I 2 3 4

Encratitae omnes, siue Tatiani adfectae.
Patres nonnulli, Tertullianus, Clemens Alexandrinus,
Ambrosius, &c.

b. Alii, vt libidinibus suis frena laxarent.

Basilidiani & Carpocratiani,
Saturniniani & Marcionitae,
Manichaei,
Recentiores multi defendentes,
Polygamiam,
diuortiorum licentiam,
concupinatum.

2. VERITATIS *propagatio & conseruatio*, §. 47. Vbi sunt testes veri-
tatis in doctrina

A. *De ministerio ecclesiastico*; qui contra dominatum & tyrannidem
episcoporum & papae disputarunt; *I. Petri V. 3.*

a. Qui ecclesiae non nisi inuisibile caput tribui posse, con-
tendere,

β. Audaciani, fastui episcoporum saeculi rv se opposites,

γ. Aëriani, idem adfirmantes,

δ. Hieronymus & Chrysostomus,

ε. Lutherus, & hierarchici in Anglia.

B. *De magistratu ciuili*, pag. 1803.

a. Tyrannidem, & dominatum irreligiosum damnantes,

β. Coactionem a religione abesse debere; at haereticos tamen
compescendos.

γ. Qui obedientiam praestandam docuerunt, contra anabap-
tistas, & reliquos.

δ. Imperantes ipsi episcopis iura maiestatica sibi erepturis sese
opponentes.

C. *De matrimonio*, pag. 1809.

a. Disputantes contra eos, qui matrimonium pro sacramento
venditant.

I 2 3

β. Caelibat-

I 2 3

- β. Caelibatum prae matrimonio absolute non adprobantes:
multo minus clericorum.
- γ. Prohibitiones graduum superuacaneas, ceu pontificum arca-
na, improbantes.
- δ. Summam & illimitatam libertatem in matrimoniis detestantes;
speciatim
polygamiam,
concubinatum,
diuortia.

III. *VSVS HVIVS DOCTRINAE IN PRAXI VITAE*, §. 48.
vt quilibet in suo statu, cui adnumerandus, officia debita exacte im-
pleat; nec sciat tantum, sed exemplo demonstret.

S. D. G.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or a set of instructions.

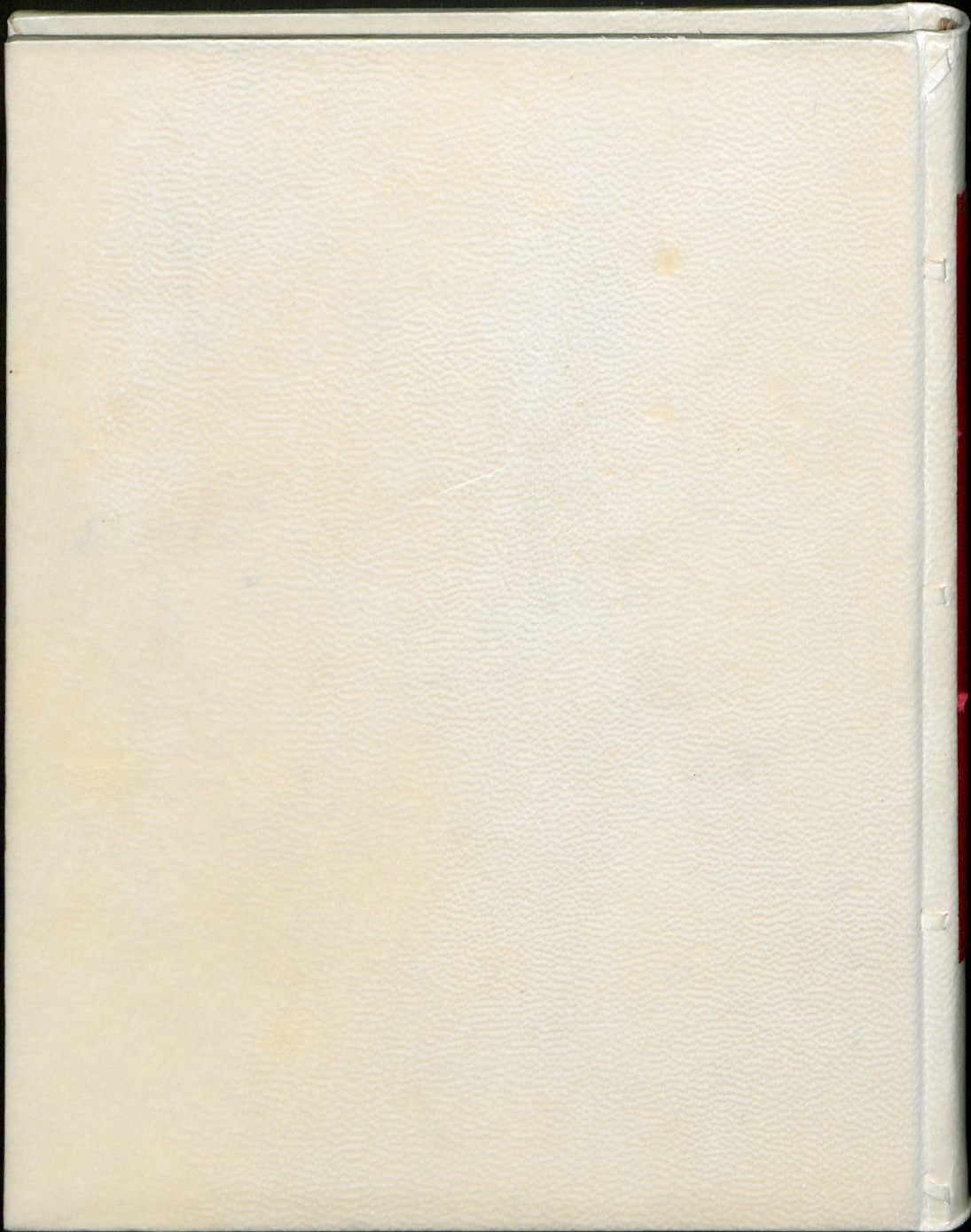

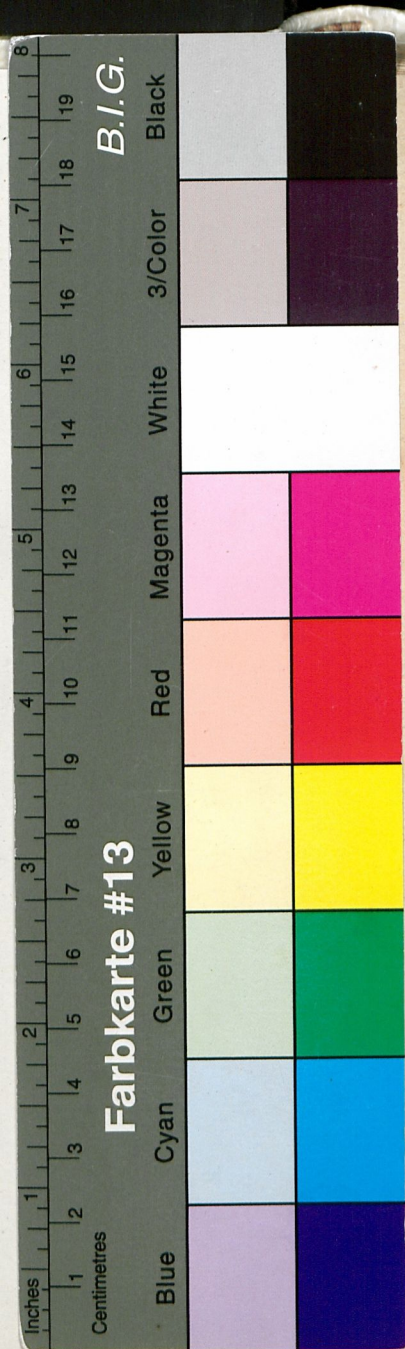

Vol 18=3.

CONSPECTVS
THEOLOGIAE DOGMATICAЕ
IN
TABVLIS
ADCOMMODATVS
AD
INSTITVTIONES THEOLOGIAE
DOGMATICAЕ
SVMME REVERENDI DOCTORIS
IOAN. FRANCISCI BVDDEI
CVM EIVSDEM
PRAEFATIONE.

LIPSIÆ
EX OFFICINA THOMÆ FRITSCHII
ANNO MDCCLXXIII.

